

Segregering, mangfold og integrering

**- med fokus på Oslos delbydeler
og skolen**

Human Rights Service (HRS)

www.rights.no

N-3-2014

Innhold

1	Innledning.....	4
2	Segregering.....	5
2.1	Innvandring og bosetting.....	5
2.1.1	Innvandrere i Oslo	6
2.1.2	Bosettingsmønster nasjonalt.....	6
2.1.3	Oslo – hvit flukt?	7
2.2	Segregasjonen går ned i Oslo?	9
2.2.1	D-indeks	9
2.2.2	Teori versus virkelighet.....	12
3	Variasjon blant Oslos bydeler	14
3.1	Skjevt fordelt på bydeler	17
3.1.1	Omfanget av flyttingen – bydeler uten norske?.....	18
3.2	Delbydeler	20
3.2.1	Gamle Oslo.....	20
3.2.2	Grorud	21
3.2.3	Bjerke	21
3.2.4	Stovner.....	22
3.2.5	Alna	22
3.2.6	Søndre Nordstrand.....	23
3.2.7	Utviklingen siste fem år.....	24
3.3	Utviklingen fremover?	26
4	Mangfoldige Oslo.....	29
4.1	Skolehverdagen i Oslo.....	30
4.1.1	Oslo vest versus øst	34
4.1.2	Utviklingen over tid.....	34
4.2	Høy innvanderandel, fraflytting og skolebytte.....	36
4.2.1	Hvem lyttes til?	38
4.2.2	Nybrottsarbeidet kom flere år før	41
4.2.3	Bråk og sexkontroll	42
4.2.4	« Sex-angst hindrer integrering»	46
4.2.5	Svikter skolen?	48
4.3	Skolen som politisk instrument	50
4.3.1	Skolen den viktigste integreringsarena.....	52
4.3.2	Elevklasser på etnisitet	53
4.4	Er det et problem?	57
4.4.1	«Alle har en mening om migrasjon, men svært få kan rettferdiggjøre den»	58
4.4.2	De 10 byggesteiner	59
4.4.3	Fra følelser til fakta	64

4.4.3	Like barn leker best?	65
4.4.4	Har mangfold en grense?.....	66
5	Mangfold og integrering.....	69
5.1	Politikk-basert dokumentasjon	71
5.2	Offentlig debatt.....	73
5.3	Politisk handling.....	75
Tabell-liste.....		78
Figurliste.....		78

1 Innledning

Er Oslo en delt by, i betydningen at befolkningen med innvandrerbakgrunn og nordmenn bor hver for seg? Og om så er; har det noen betydning?

Dette er to spørsmål som de siste årene med jevnlig mellomrom blir diskutert i offentligheten. Men spørsmålene er av helt ulik karakter. For det bør være fullt mulig å gi et rimelig konkret svar på om bosettingsmønsteret i Oslo er av en slik karakter at vi kan snakke om segregering, altså i betydningen geografisk separering av spesifikke populasjonsgrupper innen en større populasjon, eller ikke. Om det derimot har noen betydning, av positiv eller negativ karakter, vil det antakelig være langt vanskeligere å gi noe konkret svar på. Det kommer an på øyet som ser.

I denne rapporten ser vi nærmere på segregering, befolkningssammensettingen i Oslo, fordelt både på bydeler og delbydeler, samt hvilken forventet utvikling vi ser for oss for Oslo fremover. Vi går også nærmere inn på det som kanskje er den viktigste integreringsarenaen: skolen.

Rapporten er finansiert med prosjektmidler fra Oslo kommune.

2 Segregering

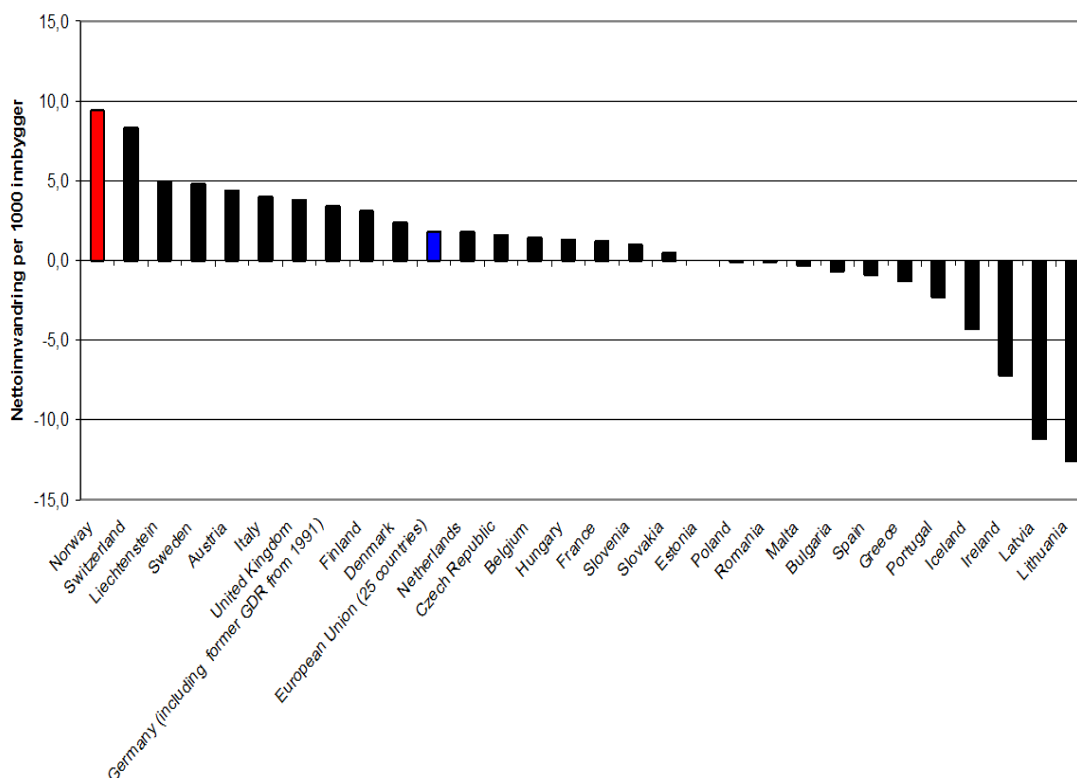
– *Furuset er ikke en norsk bydel. Man kan ikke si det når vi er så mange fra så mange forskjellige kulturer. Det er en mangfoldig bydel.*

(Elev ved Gran skole)

Sitatet over forteller mye om det som ofte omtales som «det nye Norge».¹ Denne eleven fra Gran skole på Furuset, går på en skole der 97 prosent av elevene har en annen bakgrunn enn norsk. I delbydelen Furuset (som ligger i Stovner bydel) har noe i overkant av 66 prosent av befolkningen innvandrerbakgrunn. Da er det ikke vanskelig å forstå at ikke alle vil omtale Furuset som en «norsk bydel». Derimot er det ikke slik at bydelen av den grunn vil bli omtalt som en «innvandrerbydel», slik som vi ser eleven over heller ikke gjør, men derimot som en «mangfoldig bydel».

2.1 Innvandring og bosetting

Norge er blitt et betydelig innvandringsland. Ifølge OECD har Norge de siste årene vært det fremste innvandringslandet innenfor OECD-systemet.

Figur 1 Nettoinnvandring per 1 000 innbygger i europeiske land i 2011. Kilde: Eurostat.

¹ Til NRK 30.10.2013

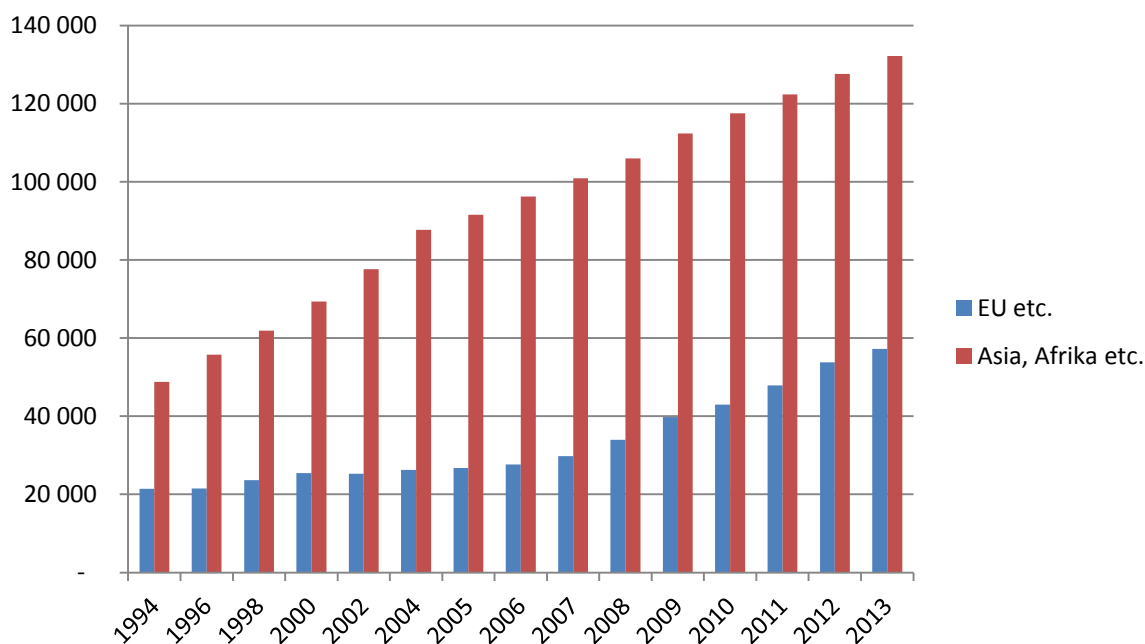
I 2011 hadde Norge Europas høyest nettoinnvandring med 9,4 personer per 1 000 innbyggere (Eurostat, jamfør figur 1). Dette var over fem ganger høyere enn gjennomsnittet i EU på 1,8 personer per innbygger. Det var også fire ganger høyere enn vårt naboland Danmark, som hadde en nettoinnvandring på 2,4 personer per 1 000 innbyggere.

2.1.1 Innvandrere i Oslo

Det bor innvandrere i alle landets kommuner, men absolutt flest i Oslo. Per 1.januar 2013 utgjorde innvandrerbefolkningen (innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre) i Oslo 189 401 personer. Det er en økning på 4,4 prosent i forhold til året før, og en økning på 170 prosent fra 1994.

Av disse hadde 57 189 bakgrunn fra vestlige land (EU etc.) og 132 212 fra ikke-vestlige land (Asia, Afrika etc.). Se figur under.

Andelen av befolkningen i Oslo som hadde innvandrerbakgrunn utgjorde 30,4 prosent, mot 14,1 prosent i landet som helhet.

Figur 2 Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre bosatt i Oslo per 1.1.1994 – 1.1.2013 fordelt på vestlig bakgrunn (EU etc.) og ikke-vestlig bakgrunn (Asia, Afrika etc.). Kilde: Oslo kommune

2.1.2 Bosettingsmønster nasjonalt

Innvandrerne bosettingsmønster avdekker at innvandrere ikke bosetter seg tilnærmet likt fordelt, verken i valget mellom by eller bygd, eller innenfor byer.

Studier fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at generelt bor innvandrere mer sentralt og tettere enn den øvrige befolkningen.² Det er imidlertid stor forskjell på hvor innvandrere fra ulike land bosetter seg i forhold til sentralitet og tett-/spredtbygdhet.

Hele 99 prosent av pakistanerne vil bo i tettsteder, tett fulgt av innvandrere fra Vietnam, Somalia, India, Tyrkia, Irak, Sri Lanka, Marokko, Etiopia, Iran og Bosnia – samtlige på 98 prosent. Heller ikke innvandrere fra Kosovo, Afghanistan og Kina velger bygda, da hele 97 prosent av dem bor i tettsteder. 95 prosent av innvandrerne fra Chile og Eritrea bor i tettsteder, mens 94 prosent av franskmennene gjør det samme.

De som velger å bo på landet, er hovedsakelig nederlenderne (35 prosent), litauere (32 prosent) og tyskere (32 prosent). Deretter følger innvandrere fra Estland og Latvia (begge 24 prosent), Thailand (18 prosent), Polen (18 prosent) og Finland (17 prosent).

Det kan dermed tyde på at innvandrere fra ikke-vestlige land stort bosetter seg i tettsteder, mens arbeidsinnvandrere fra nordeuropeere også orienterer seg utenfor tettsteder.

Også internt i Oslo fordeler innvandrere seg svært ulikt i de ulike bydelene, men generelt kan vi si at de fleste innvandrere bor på Oslo øst, og da spesielt de med ikke-vestlig bakgrunn. Dette vil vi studere nærmere i neste kapittel.

2.1.3 Oslo – hvit flukt?

I 2010 publiserte HRS en rapport som påviste det vi definert som en betydelig demografiske endringen i Oslo.³ Her fremkom at innvandrerbefolkningen i bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand økte raskt, samtidig med at flere nordmenn flytter fra disse bydelene, som igjen forsterker de demografiske endringene. Her uttrykte vi også forbauselse over at SSB ikke på eget initiativ hadde formidlet befolkningsutviklingen i Oslo til både kommunen, regjering og Stortinget. I ettertid har SSB nettopp gjort det, for perioden 1999-2010, der de også bekrefter at nordmenn flytter ut av Groruddalen, mens innvandrere flytter inn.⁴

Rapporten fra SSB skapte følgende overskrift i Aftenposten: «18 000 færre etnisk norske i Groruddalen».⁵ Her uttalte blant annet sosialantropolog og storbyforsker Bengt Andersen følgende:

² *Innvandrere i bygd og by*, Samfunnsspeilet 2/2013. SSB presiserer at denne beskrivelsen gir et «øyeblikksbilde fra 1. januar 2012».

³ «Oslo segregeres raskt», HRS 2010.

⁴ SSB-rapport 11/2013.

⁵ Aftenposten 24.april 2013.

«Det var strømmer ut av Groruddalen før det kom innvandrere dit, men at dette også er blitt en faktor tror jeg er hevet over tvil.»

Han mener at «hvit flukt» handler mye om skole, det vil si at foreldre er usikre på læringsmiljøet når andelen norske elever er lav eller andelen innvandrerelever er høy (alt etter hvordan en ser det). I tillegg viser han til at det også er i disse områdene, det vil si Groruddalen og Søndre Nordstrand, hvor boligmarkedet har større leiligheter til en rimeligere pris enn de fleste andre områder i Oslo.

Har det noen betydning?

Men så er spørsmålet: Har et slikt bosettings- og flyttemønster egentlig noe betydning?

Ikke alle mener det. For eksempel uttalte SSB, ved demograf Lars Østby, seg slik til vår rapport i 2010:⁶

«De trendene som vi akkurat nå er inne i, tilsier at det nok i Groruddalen kan bli et flertall av innvandrere pluss deres norskfødte barn. *Men hvorvidt det er en interessant ting, det er jeg sannelig ikke sikker på.*» (vår utheving)

Andre har derimot tatt til ordet for at «hvit flukt» er en myte, for eksempel (daværende) bydelsdirektør i Grorud, Helge Jagmann.⁷ Jagmann avviser at etnisk norske flytter fra innvandrerfylte områder:

«Andelen innvandrere øker, men det er ikke fordi 'etniske norske flykter' fra bydelen. Det skyldes først og fremst at et stort flertall av de som flytter til bydelen har innvandrerbakgrunn.»

Samtidig er hans hovedpoeng at utfordringene ikke først og fremst handler «om etnisitet, men om hvordan vi beholder de ressurssterke menneskene som lokalmiljøet trenger.»

Både demografens og bydelsdirektørens reaksjon er interessant, og slett ikke ukjent. For nettopp underkjennelse eller avvisning av faktiske forhold er godt kjent innenfor et så politisk betent område som innvandring og integrering er blitt gjort til, og da gjerne i sammenheng med at «andre» overdriver, misforstår og/eller har noen uuttalte intensjoner som ikke tåler dagens lys.

Utfordringen er selvsagt at med slike avvisende holdninger blir det neppe noe enklere å få gjort noe med forhold som er problematiske.

⁶ NRK Dagsrevyen 13.10.2010.

⁷ Kronikk i Aftenposten Aften 30.11.2010.

Samtidig har det vært hevdet at bostedssegregasjonen i Oslo ikke går opp, men tvert om at den har gått ned på 2000-tallet. Siden denne konklusjonen også kommer fra SSB, skal vi se nærmere på den.

2.2 Segregasjonen går ned i Oslo?

At det er blitt *mindre* bostedssegregasjon i Oslo på 2000-tallet kommer fra en studie utført av SSB-forsker Svein Blom.⁸

Blom redegjør for utviklingen i Oslo i årene 1988-2011. Bosettingsmønsteret som er studert er blant innvandrere og deres barn (norskfødte med innvandrerforeldre, det vi tidligere definerte som 2.generasjon) fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika.

Det heter at rundt årtusenskiftet begynte veksten i andelen av denne befolkningen (med bakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika) å flate ut i indre øst, mens oppgangen fortsatte i Groruddalen og Søndre Nordstrand.

Så skulle en så tro at et slikt bosettingsmønster nettopp bevitner segregering, men ikke ifølge Blom:

«Noen setter likhetstegn mellom økt andel og økt segregasjon, men dette er ikke uten videre riktig».

Altså at det blir flere og flere innvandrere (og derav færre norske, kanskje sammenfalt med at flere norske flytter ut) medfører ikke uten videre til økt bostedssegregasjon, er påstanden. Blom påpeker videre:

«Trass i voksende innvandrerandel i ytre by økte ikke den etniske segregasjonen for byen som helhet på 2000-tallet.»

2.2.1 D-indeks

Metoden eller verktøyet Blom benytter er den såkalte dissimilaritetsindeks (D-indeks), eller «ulikhetsindeks» som den også kalles. Men spørsmålet, slik vi ser det, er om dette er et egnet mål for segregasjon slik som Blom benytter den i sin studie.

D-indeksen viser fordelingen av en gitt befolkningsgruppe over et sett underområder innen et gitt areal, som sammenlignes med fordelingen av en annen befolkningsgruppe over de samme underområdene. Den ble tatt i bruk i et forsøk på å tallfeste segregasjonen mellom hvite og svarte på 1950-tallet i USA.

⁸ Tidsskrift for velferdsforskning 2012:4.

Antall hvite i en by vil da være summen av alle hvite i alle bydelene. La oss for enkelhetens skyld si at vi bare har to bydeler (x_1 og x_2), hvilket gir det totale antallet hvite $X = x_1 + x_2$. Det totale antallet svarte er på tilsvarende måte $Y = y_1 + y_2$. D-indeksen er da definert slik:⁹

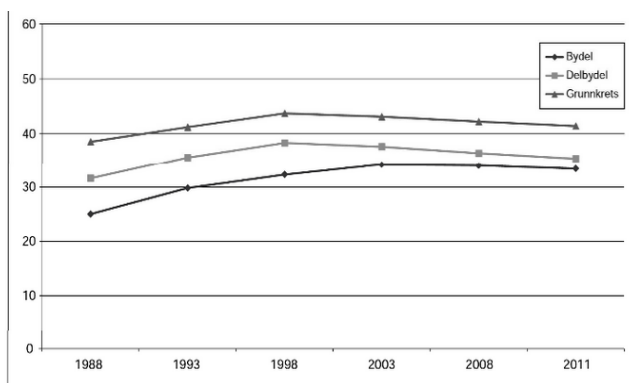
$$D = \frac{1}{2} (|y_1/Y - x_1/X| + |y_2/Y - x_2/X|)$$

Dersom fordelingen er sammenfallende, det vil si at det bor like mange x-er som y-er i byen, blir indeksen 0, og det er teoretisk ingen segregasjon. Er det derimot ingen sammenfallende fordeling, det vil si at det bor bare x-er eller bare y-er, blir indeksen 100, og da snakker vi teoretisk 100 prosent segregasjon. Slike ekstremverdier eksisterer derimot neppe, og det opereres derfor med verdier der opp til 30 regnes som lave, 30-60 som moderate og over 60 som høye.

Blom påpeker at innvandrerne ikke er jevnt fordelt mellom bydelene i Oslo, men samler seg i større grad i noen deler av byen. Når det så er slik at spesielt ikke-vestlige innvandrere konsentrerer sin bosetting i noen av bydelene, gjerne kombinert med utflytting av norske, er det nettopp det de fleste av oss vil oppfatte som segregasjon. Men, som vi skal se, det avhenger av hvordan D-indeksen blir benyttet.

Videre er det slik at D-indeksens verdi øker jo mer finmasket oppdeling. Når vi så vet at verdier opp til 30 regnes som lave, 30-60 som moderate og over 60 som høye, tilsier det at jo mer underområdene brytes ned, jo høyere vil eventuell segregasjon fremstå. Dette forklares med at eventuelle ulikheter fanges opp med en finmasket oppdeling og motsatt, blir oversett ved en mer grovmasket oppdeling.

Lavt til moderat nivå

Figur 2. Bostedssegregasjon av personer i Oslo med innvandrerbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika etter ulike oppdelingsnivå, 1988–2011. D-indeks.

Figur 3 Faksimile fra figur 2 i Bloms studie

Blom har sett på fordelingen på tre nivåer: bydel, delbydel og grunnkrets, der segregasjonen fremstår som høyest på grunnkrets (rundt 40) og lavest på bydel (rundt 30). Ut fra dette kan vi uansett slå fast at D-indeksen, altså segregasjon, generelt ligger på et lavt til moderat nivå.

Dette innebærer igjen at for året

⁹ Merk at vi i den angitte formelen bare opererer med to bydeler, hvilket få byer av en viss størrelse har, og i alle fall hvis vi snakker migrasjon av en viss størrelse. Har vi et gitt område (I) vil formelen se slik ut:

$D = \frac{1}{2} (|y_1/Y - x_1/X| + |y_2/Y - x_2/X| + \dots + |y_I/Y - x_I/X|)$. Sammenfattet vil den presenteres som følgende:

$D = \frac{1}{2} \sum_i \left| \frac{y_i}{Y} - \frac{x_i}{X} \right|$

1998 måtte 44 prosent av de ikke-vestlige flytte til en annen grunnkrets om de skulle blitt fordelt på samme måte som nordmenn, og det samme for 38 prosent på delbydelsnivå og om lag 32 prosent på bydelsnivå (merk at sistnevnte verdi er tolket ut fra figur, se faksimile av figur fra SSB, og er derfor ikke eksakt).

Nedgang, ikke økning

Mest interessant er at disse verdiene har gått ned etter 2003, kanskje med unntak på bydelsnivå som virker relativt jevn (nederste linje i figuren over).

I 2011 lyder andelen på grunnkretsnivå på 41 prosent og på delbydelsnivå på 35 prosent.

Ifølge Blom står dette i kontrast til de som måtte hevde at segregeringen i Oslo øker. Han viser til at det «særlig er utviklingen i Groruddalen som bidrar til denne oppfatningen», hvorpå det legges til at det er «riktig at innvandrерandelen i Groruddalen øker, men samtidig er det utviklingstrekk andre steder i byen som virker i motsatt retning og som får mindre oppmerksomhet.» Blom peker i denne sammenheng på utviklingen i Oslo indre øst.

Akkurat sistnevnte krever en kommentar. Blom har funnet det formålstjenelig å slå sammen ulike bydeler som har likhetstrekk når det gjelder bosetting av ikke-vestlige innvandrere (det heter at det er gjort for å forenkle fremstillingen). Men det betyr også at bildet blir mer grovmasket og eventuell segregasjon vil da kunne fremstå som (enda) mindre. Det opereres således med følgende bydelsområder:

- indre øst er bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene
- indre vest er St. Hanshaugen og Frogner
- ytre vest er Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker
- ytre øst er Bjerke, Grorud, Stover og Alna (utgjør Groruddalen)
- ytre sør er Østensjø og Nordstrand (her skulle således også Søndre Nordstrand vært inkludert, men på grunn av så høy innvandrерandel i Søndre Nordstrand beholdes denne som egen kategori)
- Søndre Nordstrand

Det heter at i 1988 var variasjonsbredden i andelen med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn om lag 11 prosentpoeng mellom de overnevnte bydelsområdene (inkludert sentrum/marka/ukjent). I 2011 var forskjellen økt til 35 prosentpoeng mellom høyeste og laveste (henholdsvis Søndre Nordstrand og ytre vest). Blom påpeker at i hele perioden har andelen ikke-vestlige vært lav i ytre og indre vest samt i ytre sør.

Den mest interessante utviklingen finner Blom i indre og ytre øst (altså Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, Bjerke, Grorud, Stovner og Alna) og Søndre Nordstrand. For i tiåret 1988 til 1998 er veksten i disse områdene noenlunde parallell, men etter 1998

slutter andelen ikke-vestlige nesten å stige i indre øst (Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene), mens den videre veksten av ikke-vestlige er å finne i ytre øst (Groruddalen) og Søndre Nordstrand: Andelen ikke-vestlige stiger, samtidig med at den øvrige befolkningen synker.

Ved bruk av D-indeksen på denne måten tilsier det at 32 prosent av Oslos ikke-vestlige i 1998 var bosatt i indre øst mot bare 17 prosent av majoritetsbefolkningen på samme tid. Det gir en overrepresentasjon på 15 prosentpoeng. I 2011 derimot, bodde «bare» 22 prosent av Oslos ikke-vestlige i indre øst, mens majoritetsbefolkningen hadde økt til 20 prosent. Da var altså overrepresentasjonen sunket til 2 prosentpoeng.

Med andre ord:

«Alt i alt hadde indre østs bidrag til D-indeksen dermed sunket til 13 prosentpoeng siden 1998».

Blom kommer så frem til at nedgangen i D-verdien for utviklingen i indre øst nesten oppveies av utviklingen i ytre øst (Groruddalen) samt Søndre Nordstrand. I 2011 har andelen ikke-vestlige i indre øst økt med 39 prosent, mens majoritetsbefolkningen har sunket med 17 prosent. Det gir en overrepresentasjon av ikke-vestlige på 22 prosentpoeng i 2011 (mot 12 prosentpoeng i 1998).

Det heter også at i indre vest (Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker) og ytre sør (Østensjø og Nordstrand, da med unntak av Søndre Nordstrand) var overrepresentasjonen av majoritetsbefolkningen i 2011 svakt redusert sammenlignet med 1998. Altså at disse bydelene hadde fått flere innvandrere og dermed også bidro til nedgang i segregasjonen.

Konklusjonen blir således:

«Når alle enkeltbidragene til økt eller redusert segregasjon for tidsrommet 1998-2011 summeres og summen halveres, får vi at D-verdien synker med 0,8 prosentpoeng fra 1998 til 2011.»

2.2.2 Teori versus virkelighet

Denne teoretiske øvelsen er tatt med for å synliggjøre at ikke alle teorier samsvarer med virkeligheten.

Vi vil påstå at ingen som har fulgt utviklingen i Oslo over tid har unngått å få med seg at Oslo har en høy befolkningsvekst, at veksten i all hovedsak er innvandringsrelatert og at innvandrere (ikke-vestlige og vestlige) og nordmenn bosetter seg svært ulikt i Oslo by og at skjevheten forsterkes.

Når D-indeksen brukt på angitte måte kommer så skjevt ut, handler det kanskje ikke minst om at den ikke måler «x versus y», der den ene gruppen utelukker den andre. Den måler derimot nordmenn (eller majoritetsbefolkning) versus flere (hundre) innvandrergupper, men hvor sistnevnte er gitt én segregasjonsindeks. Det er altså ikke regnet ut segregasjonsindeks for hver enkelt gruppe.

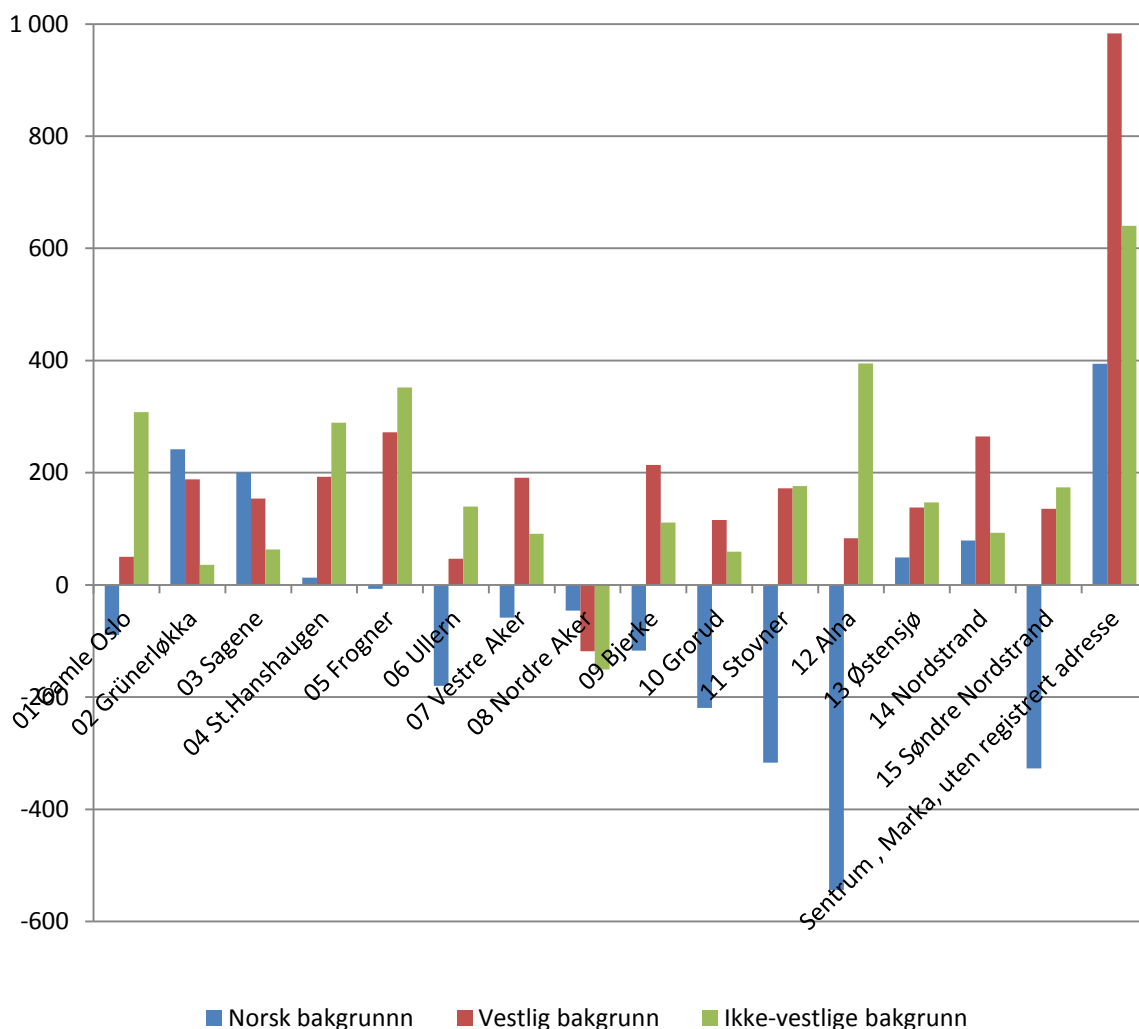
Med et slikt utgangspunkt måtte det i alle fall være indikasjoner på at alle innvandrere hadde noenlunde samme bosettingsmønster i Oslo, men det har de altså ikke, som vi skal se nærmere på i neste kapittel.

3 Variasjon blant Oslos bydeler

I 2012 flyttet det omtrent like mange til Oslo (101 318 personer) som det flyttet fra Oslo (96 238 personer), hvilket ga en netto innflytting (flytteoverskudd) på 5 080 personer.

Flytteoverskuddet stod ikke personer med norsk bakgrunn for. Totalt i 2012 ble det 927 færre personer (flytteunderskudd) med norsk bakgrunn i Oslo (54 371 personer flyttet inn, mens 55 298 personer flyttet ut). Samtidig ble det 3 084 flere personer med vestlige innvandrere (20 559 flyttet inn, 17 475 flyttet ut) og 2 923 flere personer med ikke-vestlig bakgrunn (26 388 flyttet inn, 23 465 flyttet ut).

Det er store variasjoner mellom bydelene, jamfør figur under. Hva gjelder den siste kategorien («Sentrum, Marka, uten registrert adresse») er de angitt som én gruppe.

Figur 4 Nettoinnflytting til Oslo i 2012 etter bydeler og landbakgrunn (norsk, vestlig eller ikke-vestlig).
Personer. Kilde: Oslo kommune

Vi ser at for hver av bydelene, med unntak av Nordre Aker (kategori 08), var det flytteoverskudd av de med vestlige og ikke-vestlige bakgrunn. For Nordre Aker var det derimot flytteunderskudd blant samtlige grupper, inkludert dem med norsk bakgrunn.

Nordmenn flytter fra Groruddalen og Søndre Nordstrand

Oslo kommunes tall for 2012 viser også økende nettoutflytting blant personer med norsk bakgrunn fra Groruddalen.

Nettoutflyttingen av personer med norsk bakgrunn fra de fire bydelene i Groruddalen (Bjerke, Grorud, Stovner og Alna) tilsvarte i alt 1 200 personer i løpet av 2012, noe som er en økning på hele 37 prosent fra 2011 (som da var på 876 personer).

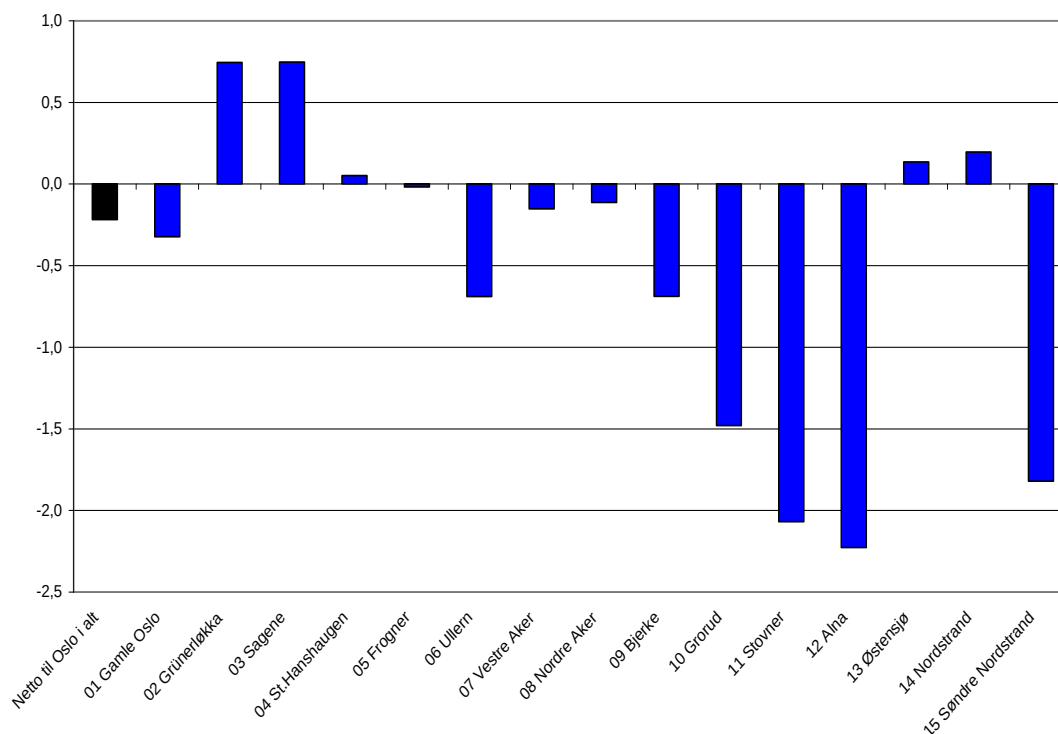
I tillegg var det en nettoutflytting på 327 personer med norsk bakgrunn fra bydel Søndre Nordstrand. Dette er noe færre enn året før, da i overkant av 500 med norsk bakgrunn flyttet fra Søndre Nordstrand.

... og innvandrere flytter inn

I alt tilsvarte nettoutflyttingen fra disse fem bydelene (Bjerke, Grorud, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand) over 1 500 personer med norsk bakgrunn i 2012. Samtidig var nettoinnflyttingen av personer med innvandrerbakgrunn til disse bydelene på 1 600 personer. Herav hadde drøyt 900 personer ikke-vestlig bakgrunn, mens nærmere 750 personer hadde bakgrunn fra vestlige land.

Nettoutflyttingen av de med norsk bakgrunn fra bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand i løpet av 2012 tilsvarte mellom 0,7 og 2,2 prosent av befolkningen med norsk bakgrunn i disse bydelene (jamfør figur under).

Utflyttingen av nordmenn var høyest i de tre bydelene Alna, Stovner og Søndre Nordstrand. For disse var utflyttingen på om lag 2 prosent av befolkningen med norsk bakgrunn. Det er samtidig disse tre bydelene som har den høyeste andelen med innvandrerbakgrunn.

Figur 5 Nettoutflytting av personer med norsk bakgrunn fra bydeler i Oslo i 2012, i prosent av befolkningen med norsk bakgrunn i 2012. Kilde: Oslo kommune

Hele 50 prosent av befolkningen på Søndre Nordstrand har innvandererbakgrunn. Det samme har 49,5 prosent av Stovners befolkning og 48,6 prosent av Alnas befolkning. Disse tre bydelene har samtidig den høyeste andelen med ikke-vestlig bakgrunn. Mellom 43 og 44 prosent av befolkningen i disse bydelene tilhørte den ikke-vestlige innvandererbefolkningen per 1.januar 2013.

Også i bydel Ullern var det utflytting av personer med norsk bakgrunn i 2012. Men i motsetning til bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand ser dette ikke ut til å være uttrykk for et mønster eller noen trend. For i 2012 var det første gang det har vært nettoutflytting av befolkning med norsk bakgrunn fra Ullern.

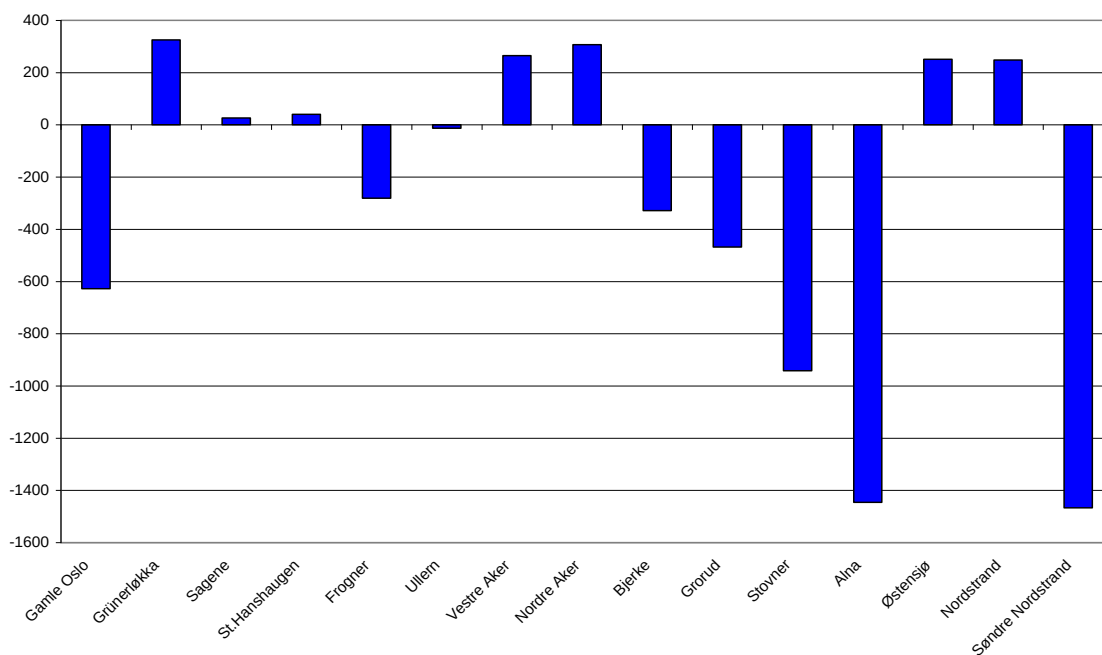
Bydelene i Groruddalen, Søndre Nordstrand og Gamle Oslo skiller seg ut ved at de er de eneste bydelene i Oslo som har hatt nettoutflytting av personer med norsk bakgrunn i samtlige av de siste tre årene.

Siste tre år

Oslo kommunes tall for nettoutflytting for årene 2010-2012 viser at i løpet av perioden har 5 300 personer med norsk bakgrunn flyttet fra Groruddalen, Søndre Nordstrand og Gamle Oslo. Bare fra de to bydelene Alna og Søndre Nordstrand har nettoutflyttingen av de med norsk bakgrunn vært nær 3 000 personer. Dette er ganske formidable tall på kort tid.

I tillegg i samme periode (2010-2012) har om lag 900 personer med norsk bakgrunn flyttet fra Stovner, 600 fra Gamle Oslo, 500 fra Grorud og 300 fra Bjerke.

Samtidig ser vi at nesten 300 flyttet fra bydel Frogner, men dette skyldes antakelig spesielt høy nettoutflytting fra Frogner i 2010. Det er kun bydelene i Groruddalen, Søndre Nordstrand og Gamle Oslo som har hatt høy nettoutflytting av de med norsk bakgrunn i samtlige av de tre siste årene.

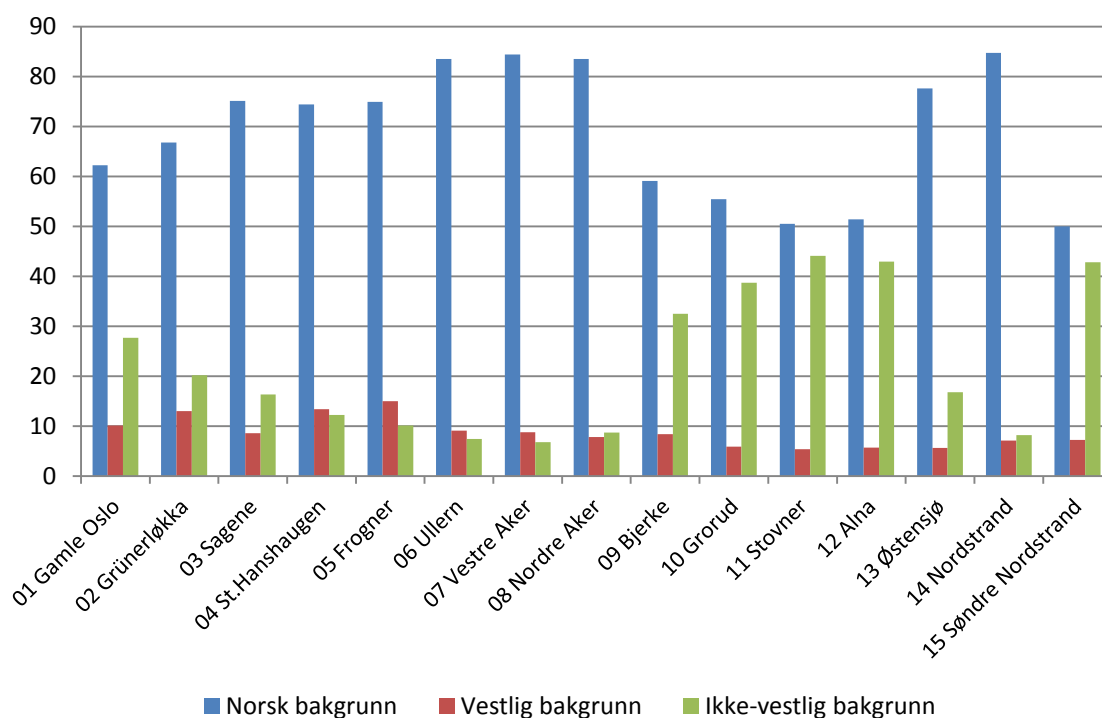
Figur 6 Nettoutflytting av personer med norsk bakgrunn fra bydeler i Oslo i 2010-2012. Personer.
Kilde: Oslo kommune

3.1 Skjevt fordelt på bydeler

En fordeling av befolkningen på bydelene etter landbakgrunn, det vil si med norsk bakgrunn, vestlig eller ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, viser at den «norskeste» bydelen i Oslo fortsatt er Nordstrand, tett fulgt av Vestre Aker, Nordre Aker og Ullern.

I samtlige av disse bydelene har rundt 84 prosent av befolkningen norsk bakgrunn, mellom 7 og 9 prosent har vestlig bakgrunn og mellom 7 og 8 prosent har ikke-vestlig bakgrunn.

Vestre Aker er den bydelen som har færrest med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn (6,8 prosent), mens Grorud i Groruddalen er den bydelen med færrest andel av befolkningen med vestlig innvandrerbakgrunn (5,4 prosent), jamfør figur under.

Figur 7 Fordeling av befolkningen på bydeler i Oslo 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune

Bydeler som har færrest med norsk bakgrunn er Søndre Nordstrand (50 prosent), Stovner (50,5 prosent), Alna (51,4 prosent), Grorud (55,4 prosent) og Bjerke (59,1 prosent). Det er også i disse bydelene vi finner flest med ikke-vestlig bakgrunn, fra i overkant av 30 prosent (Bjerke med 32,5 prosent) til i overkant av 44 prosent (Stovner med 44,1 prosent).

Det er spesielt de bydelene som har høyest andel av befolkningen med ikke-vestlig bakgrunn som også har høyest nettoutflytting av personer med norsk bakgrunn.

I dette bildet finner vi i tillegg Gamle Oslo, som for samtlige av de tre siste årene (2010-2012) har flytteunderskudd blant de med norsk bakgrunn. I Gamle Oslo har i underkant av 28 prosent ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, mens om lag 10 prosent har vestlig innvandrerbakgrunn.

Det ser dermed ut til å være en ubehagelig, men like fullt reell, tendens til at jo høyere andel av befolkningen som har ikke-vestlig bakgrunn i en bydel, jo høyere er utflyttingen av personer med norsk bakgrunn.

3.1.1 Omfanget av flyttingen – bydeler uten norske?

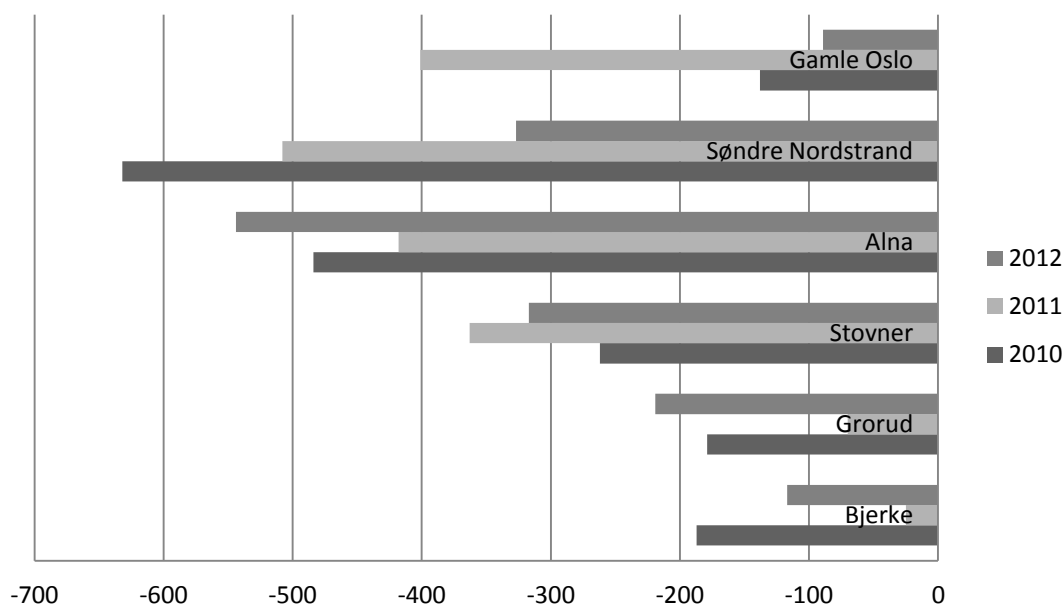
Dermed ser det altså ut til at segregeringen i Oslo fortsetter i raskt og økende tempo. La oss forsøke å illustrere omfanget av nettoutflyttingen.

I løpet av de siste tre årene har flytteunderskuddet blant de med norsk bakgrunn for bydel Søndre Nordstrand vært på henholdsvis 632, 508 og 327 personer. I gjennomsnitt tilsvarer det 489 personer per år.

Per 1.januar 2013 hadde Søndre Nordstrand en befolkning med norsk bakgrunn på 18 318 personer. Fortsetter denne utviklingen fremover, og vi antar at det dør like mange med norsk bakgrunn som det fødes, vil Søndre Nordstrand om bare knappe 38 år (i år 2051) kunne være en bydel uten en eneste person med norsk bakgrunn.

Samtidig kan kanskje eksemplet over tyde på at flytteunderskuddet av norske er på vei nedover, fra 632 personer i 2010 til nesten halvparten, det vil si 327 personer, i 2012. Men sammenligner vi med de øvrige bydelene med samme tendens, ser vi at også her er det flytteunderskudd med betydelige variasjoner, jamfør figur under.

Spørsmålet er hvordan dette vil utvikle seg fremover.

Figur 8 Flytteunderskuddet av de med norsk bakgrunn i årene 2010-2012 for bydelene i Groruddalen (Bjerke, Grorud, Stovner og Alna), Søndre Nordstrand og Gamle Oslo.

For øvrig er nettoutflyttingen av de med norsk bakgrunn trolig enda større enn Oslo kommunes tall gir inntrykk av. Dette fordi gruppen «norsk bakgrunn/øvrig befolkning» også omfatter ulike etterkommere av innvandrere (utover dem som er født her av innvandrerforeldre), for eksempel det som vi kan definere som «2,5 generasjonen». Sistnevnte er barn av en forelder som er norskfødt med innvandrerforeldre (2.generasjon) med ektefelle fra utlandet (den andre forelder er innvandrer).

Spørsmålet her vil uansett være om, og eventuelt i hvilken grad, de vil følge foreldregenerasjonens flyttemønster.

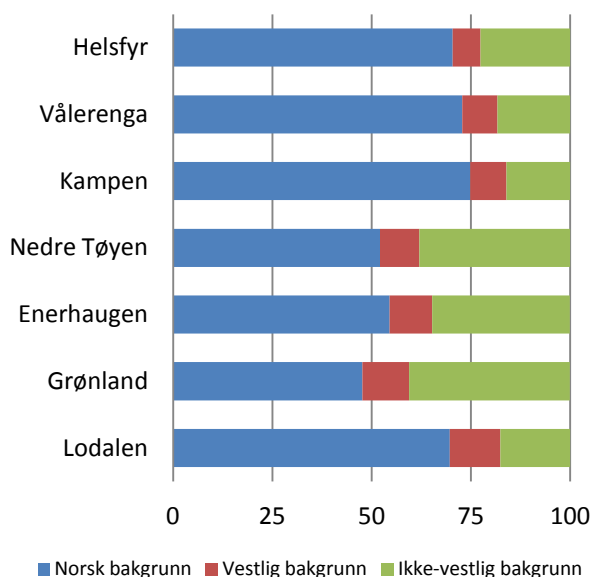
3.2 Delbydeler

Oslo kommune sin fordeling av innvandrerbefolkningen etter delbydeler viser at i 2013 fikk Oslo sin første bydel (Søndre Nordstrand) der norsk bakgrunn ikke lenger utgjorde flertallet.

Søndre Nordstrand hadde en innvandrerbefolkning på 50 prosent, mens samtidig var norsk bakgrunn i mindretall i 13 delbydeler. Dette er delbydeler i bydelene Gamle Oslo, i Groruddalen og Søndre Nordstrand. Variasjonene er imidlertid betydelige mellom disse bydelene.

Vi skal i det følgende se nærmere på hver av disse bydelenes delbydeler.

3.2.1 Gamle Oslo

For bydel Gamle Oslo, med syv delbydeler og en befolkning på totalt 46 290 personer, var det kun én delbydel som hadde flertall med innvandrerbakgrunn og det var Grønland.

På Grønland hadde 52,3 prosent innvandrerbakgrunn, herav 40,5 prosent med ikke-vestlig bakgrunn og 11,7 med vestlig bakgrunn.

Grønland ble tett fulgt av Nedre Tøyen og Enerhaugen.

Figur 9 Fordeling av befolkningen i Gamle Oslos delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune

Den «norskeste» delbydelen i Gamle Oslo var Kampen, der 74,8 prosent hadde norsk bakgrunn og 25,2 prosent innvandrerbakgrunn. Herav hadde 16,1 prosent ikke-vestlig bakgrunn og 9,1 prosent vestlig bakgrunn.

Omrent samme fordeling som Kampen hadde Vålerenga, Helsfyr og Lodalen.

Flytter vi oss til Groruddalen ser vi at også der er variasjonene betydelige. Groruddalen består av de fire bydelene Bjerke, Grorud, Stovner og Alna og huser til sammen 132 319 personer.

3.2.2 Grorud

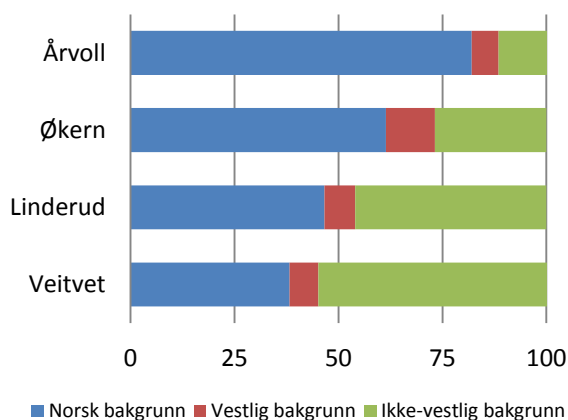
I bydel Grorud, bestående av fem delbydeler og en befolkning på 26 888 personer, utgjorde innvandrerbefolkning til sammen 44,6 prosent. I alle delbydelene var det flertall med norsk bakgrunn. Det kan være at delbydelene Romsås og Grorud snart vil få en befolkning med norsk bakgrunn i mindretall, da innvandrerandelen her lå på henholdsvis 49,7 og 48,2 prosent.

Færrest med innvandrerbakgrunn i bydel Grorud var det på Nordtvet (38,1 prosent).

Gjennomsnittlig hadde 5,9 prosent av innvandrerbefolkningen for delbydelene i Grorud vestlig innvandrerbakgrunn, mens 44,1 prosent i snitt hadde ikke-vestlig bakgrunn.

De øvrige bydelene i Groruddalen (Bjerke, Stovner og Alna) hadde alle delbydeler med innvandrerflertall, men også for disse bydelene var variasjonene betydelige.

3.2.3 Bjerke

Figur 11 Fordeling av befolkningen i Bjerkes delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune

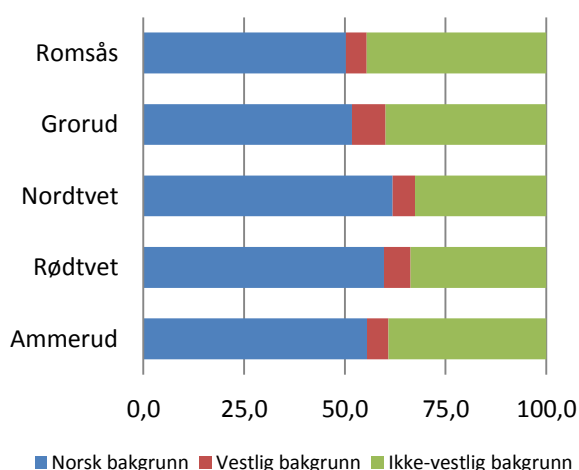
Bydel Bjerke består av fire delbydeler, med til sammen 29 617 innbyggere.

I to av disse, Veitvet og Linderud, hadde innvandrerbefolkningen flertall, henholdsvis med 61,8 og 53,4 prosent. For begge lå andelen med vestlig bakgrunn på rundt 7 prosent, mens den ikke-vestlige lå på 54,9 prosent for Veitvet og 46 prosent på Linderud.

Økern hadde flertall med norsk bakgrunn (61,4 prosent), mens 38,6 prosent hadde innvandrerbakgrunn

(herav 26,8 prosent med ikke-vestlig bakgrunn og 11,8 prosent med vestlig bakgrunn).

På Årvoll var det derimot kun 18 prosent som hadde innvandrerbakgrunn, herav 11,6 prosent med ikke-vestlig bakgrunn og 6,5 prosent med vestlig bakgrunn. Dette er omtrent en like stor innvandrerbefolkning som på Vinderen (Vestre Aker) og

Figur 10 Fordeling av befolkningen i Groruds delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune

Montebello-Hoff (Ullern), dog med den forskjell at begge sistnevnte hadde en motsatt sammensetting av innvandrerbefolkning; det vil si rundt 10 prosent med vestlig bakgrunn og rundt 7 prosent med ikke-vestlig bakgrunn.

3.2.4 Stovner

Bydel Stovner hadde en befolkning på 30 752 personer fordelt på seks delbydeler. Fire delbydeler hadde flertall med innvandrerbakgrunn (Haugenstua, Rommen, Fossum og Vestli).

På Vestli var det et knapt flertall med innvandrerbakgrunn med 51,9 prosent (herav 47,7 prosent med ikke-vestlig bakgrunn og 4,3 prosent med vestlig bakgrunn).

Haugenstua, Rommen og Fossum hadde temmelig lik befolkningssammensetting, med mellom 32 og 34 prosent med norsk bakgrunn og mellom 66 og 68 prosent med innvandrerbakgrunn. På Haugenstua hadde 64,1 prosent ikke-vestlig bakgrunn, mens 3,9 prosent hadde vestlig bakgrunn. På Rommen var det 63,1 prosent ikke-vestlige og 4,5 prosent vestlige. På Fossum utgjorde 59,1 prosent av innvandrerbefolkningen ikke-vestlige, mens 6,4 prosent hadde vestlig bakgrunn.

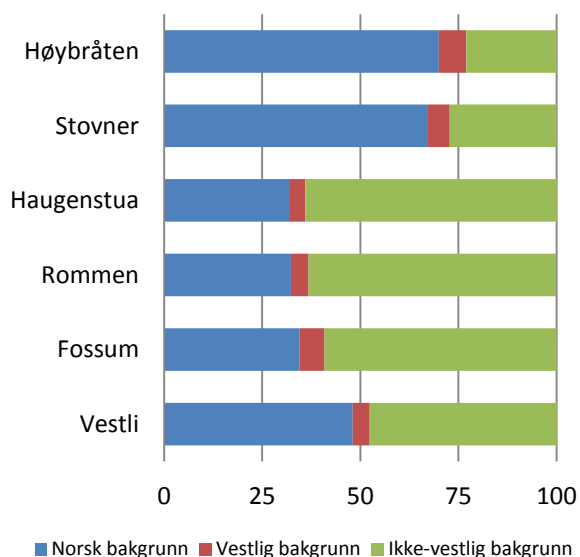
Høybråthen og Stovner hadde en innvandrerandel på i overkant av 30 prosent (henholdsvis 30 og 32,8 prosent). For begge var det flest ikke-vestlige, 27,2 prosent på Stovner og 23 prosent på Høybråthen.

3.2.5 Alna

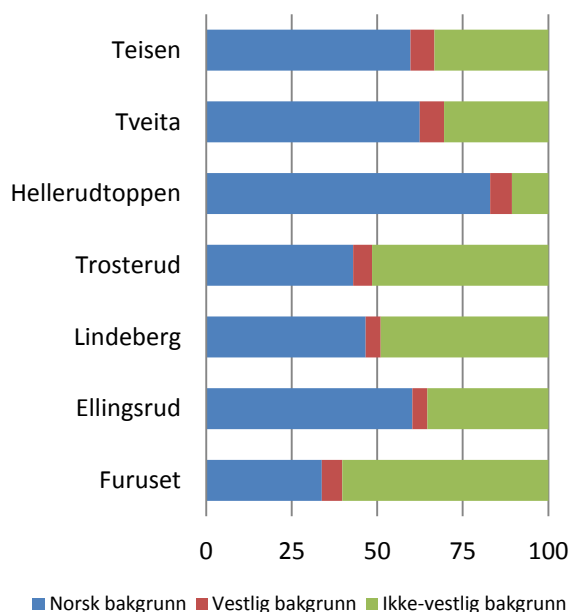
Bydel Alna har syv delbydeler med til sammen 48 062 innbyggere.

For tre av bydelene, Furuset, Lindeberg og Trosterud, utgjorde innvandrerbefolkningen et flertall (jamfør figur under).

På Furuset utgjorde innvandrerbefolkningen 66,2 prosent, der bare 6 prosent av disse hadde vestlig bakgrunn. På Trosterud utgjorde innvandrerbefolkningen 57 prosent, der vestlige bakgrunn utgjorde 5,5 prosent av disse. På Lindeberg var innvandrerbefolkning på 53,4 prosent, 4,4 prosent hadde vestlig bakgrunn.

Figur 12 Fordeling av befolkningen i Stovners delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune

Figur 13 Fordeling av befolkningen i Alnas delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune

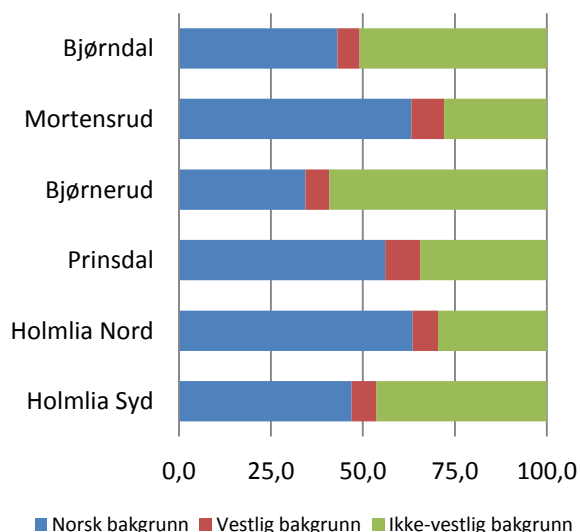
På Teisen var innvandrерandelen 40,3 prosent (herav 33,3 prosent ikke-vestlige og 7 prosent vestlige), på Ellingsrud 39,7 prosent (35,3 prosent ikke-vestlige og 4,4 prosent vestlige), mens på Tveita var innvandrерandelen 37,6 prosent (30,5 prosent ikke-vestlige og 7,1 prosent vestlige).

På Hellerudtoppen var innvandrерandelen kun på 17 prosent (10,6 prosent ikke-vestlige og 6,4 prosent vestlige). Det er omtrent det samme som i delbydel Ullern (i bydel Ullern), med en innvandrерandel på 17,6 prosent, hvorav 8 prosent ikke-vestlige og 9,7 prosent vestlige.

Så kommer vi til den bydelen som er den eneste uten et flertall med norsk bakgrunn, Søndre Nordstrand.

3.2.6 Søndre Nordstrand

På Søndre Nordstrand hadde 50 prosent av befolkning innvandrerbakgrunn, hvorav 42,8 prosent med ikke-vestlig bakgrunn og 7,2 prosent med vestlig bakgrunn. Bydelen består av seks delbydeler og huser til sammen en befolkning på 36 659 personer.

Figur 14 Fordeling av befolkningen i Søndre Nordstrands delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune

Tre av seks delbydeler hadde flertall av norske.

På Holmlia Nord og Mortensrud utgjorde innvandrerbefolkningen i overkant av 36 prosent av befolkningen, der ikke-vestlig bakgrunn utgjorde 28 prosent på Mortensrud og 29,6 prosent på Holmlia Nord. Det var noen færre med vestlig bakgrunn på Holmlia Nord (6,8 prosent) enn på Mortensrud (8,8 prosent).

I Prinsdal var innvandrerbefolkningen på 43,9 prosent, der 34,4 prosent hadde ikke-vestlig bakgrunn og 9,5

prosent vestlig bakgrunn.

For de øvrige tre delbydelene, Bjørnerud, Bjørndal og Holmlia Syd, var det flest med innvandrerbakgrunn.

65,6 prosent på Bjørnerud hadde innvandrerbakgrunn, hvorav 59,1 prosent hadde ikke-vestlig bakgrunn og 6,5 prosent vestlig bakgrunn. Bjørndal hadde en innvandrerbefolkning på 56,9 prosent, 50,9 prosent med ikke-vestlig bakgrunn og 6 prosent med vestlig bakgrunn. På Holmlia Syd var innvandrerandelen 53,1 prosent, med 46,3 prosent ikke-vestlige og 6,8 prosent vestlige.

3.2.7 Utviklingen siste fem år

Under følger en oversikt over delbydelene med henholdsvis høyest og lavest innvandrerandel:

 Høyest innvandrerandel				 Lavest innvandrerandel		
	Delbydel	Bydel	andel prosent	Delbydel	Bydel	andel prosent
1	Haugenstua	Stovner	67,9	Myrer	Nordre Aker	9,8
2	Rommen	Stovner	67,7	Disen	Nordre Aker	11,2
3	Furuset	Alna	66,2	Kjelsås	Nordre Aker	11,6
4	Bjørnerud	Søndre Nordstrand	65,6	Nordstrand	Nordstrand	12,2
5	Fossum	Stovner	65,5	Korsvoll	Nordre Aker	12,3
6	Veitvet	Bjerke	61,8	Ullevål Hageby	Nordre Aker	12,6
7	Trosterud	Alna	57,0	Bekkelaget	Nordstrand	12,7
8	Bjørndal	Søndre Nordstrand	56,9	Munkerud	Nordstrand	12,8
				Ljan	Nordstrand	12,8
				Slemdal	Vestre Aker	12,8
9	Linderud	Bjerke	53,4	Ullernåsen	Ullern	13,9
10	Lindeberg	Alna	53,4	Holmen	Vestre Aker	14,4
11	Holmlia Syd	Søndre Nordstrand	53,1	Røa	Vestre Aker	14,5
12	Grønland	Gamle Oslo	52,3	Grimelund	Vestre Aker	14,8
13	Vestli	Stovner	51,9	Skøyen	Ullern	15,2

Tabell 1 Delbydelene med høyest og lavest andel innvandrerbefolkning. Kilde: Oslo kommune.

Fordobling på kort tid

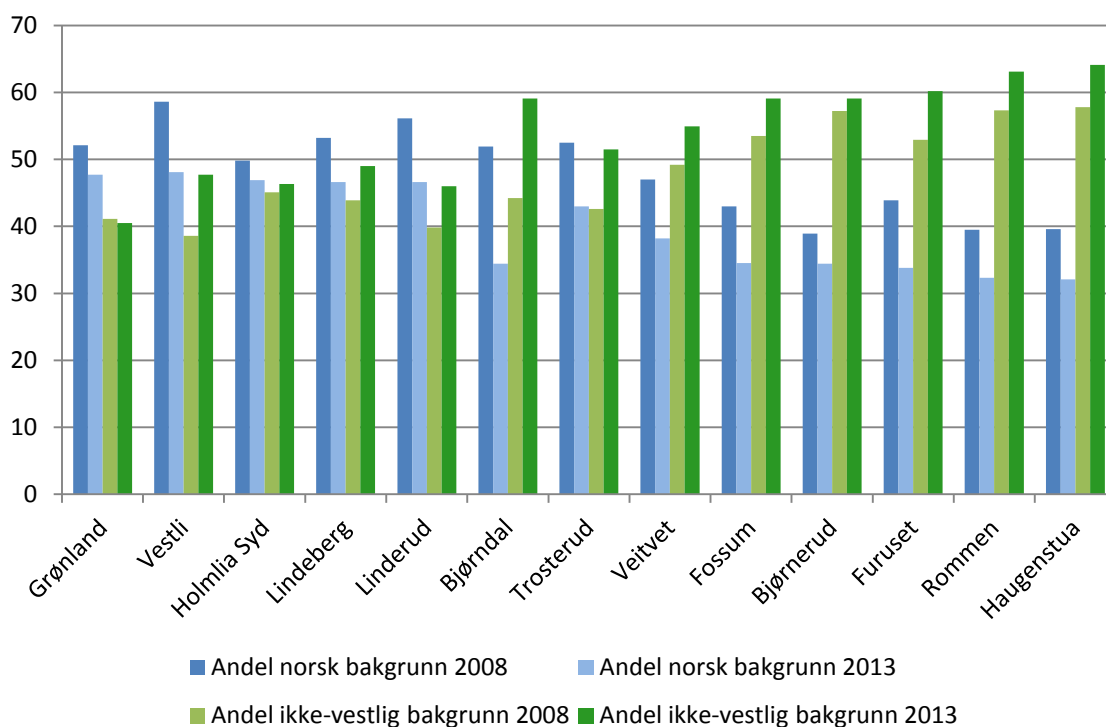
Bare de siste fem årene har antallet delbydeler i Oslo med innvandrerflertall blitt tilnærmet fordoblet, fra syv delbydeler i 2008 til 13 delbydeler i 2013. Disse 13 delbydelene hadde til sammen om lag 87 000 innbyggere.

I to av delbydelene, Rommen og Haugenstua (begge i bydel Stovner), utgjorde befolkningen med norsk bakgrunn mindre enn en tredjedel.

Av de innvandrerflette delbydelene, er det derimot én som skiller seg ut og det er Grønland i Gamle Oslo. Her har både andelen med norsk bakgrunn og ikke-vestlig

bakgrunn gått ned. Når innvandrерandelen likevel har økt på Grønland, henger det sammen med andelen innvandrere med vestlig bakgrunn har steget fra i underkant av 7 prosent (2008) til i underkant av 12 prosent (2013).

For de øvrige delbydelene ser vi, jamfør figur under, at den norske delen av befolkningen reduseres svært raskt.

Figur 15 Andel med norsk bakgrunn og ikke-vestlig bakgrunn i delbydeler i Oslo i 2008 versus 2013 (per 1.januar), fordelt etter delbydeler hvor flertallet av befolkningen har innvandrerbakgrunn. Prosent. Kilde: Oslo kommune

I de fire delbydelene Vestli, Linderud, Furuset og Trosterud er befolkningen med norsk bakgrunn blitt redusert med 10 prosentpoeng i løpet av de siste fem årene (2008-2013). Dette skyldes massiv utflytting av befolkningen med norsk bakgrunn.

Tallene avdekker også det som kan se ut som en annen sammenheng. Samtidig som befolkningen med norsk bakgrunn reduseres svært raskt øker befolkningen med ikke-vestlig bakgrunn omtrent like raskt. I delbydelene Furuset, Rommen og Haugenstua hadde mellom 60 og 64 prosent av befolkningen ikke-vestlig innvandrerbakgrunn per 1.januar 2013.

Vi merker oss også hvor sterk den prosentvise veksten i innvandrerbefolkningen har vært i mange delbydeler de siste fem årene (2008-2013). I delbydelene Nordtveit, Vestli, Stovner, Furuset og Tveita har innvandrerbefolkningen vokst med over 2 prosentpoeng per år. Det vil si over 10 prosentpoeng på fem år og over 20 prosentpoeng på 10 år. Med en så sterk vekst vil segregeringen kunne utvikles raskt fremover.

3.3 Utviklingen fremover?

Så er spørsmålet om hvordan befolkningssammensetningen vil være i bydeler og delbydeler i Oslo fremover. Svaret avhenger selvsagt av om dagens flyttemønster og innvandringen til Norge fortsetter. Videreføres innvandringspolitikken slik den har vært ført siste tiår, ser Oslo ut til å gå mot nye utfordringer.

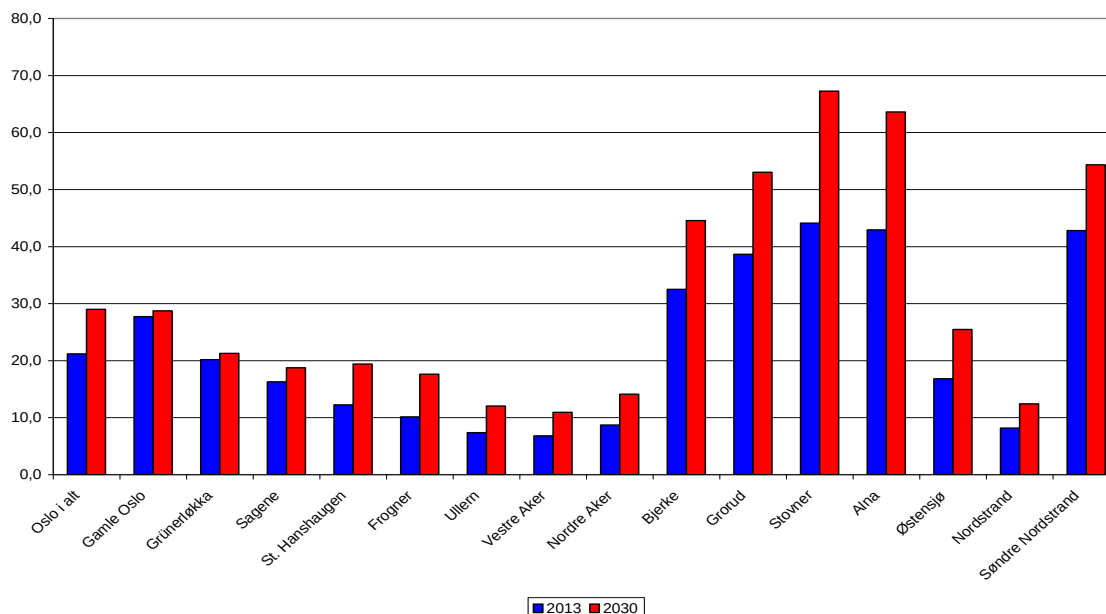
I tabellen nedenfor har vi gitt et anslag for hvor stor innvandrerbefolkningen vil kunne være i bydeler i Oslo i 2030 dersom innvandrerbefolkningen får den samme prosentvise årlige veksten som de siste fem årene (fra 2008 til 2013).

Innvandrerbefolkningen har vokst i gjennomsnitt med 1,08 prosent de siste fem årene. Men det er store forskjeller mellom bydelene.

Stovner har en vekst som er om lag tre ganger større enn Vestre Aker. Dersom de siste fem årenes vekst i innvandrerbefolkningen fortsetter frem til 2030 vil nærmere halvparten av Oslos befolkning kunne ha innvandrerbakgrunn (49 prosent), der 29 prosent kan ha ikke-vestlig bakgrunn (jamfør tabell og figur under).

Bydeler i Oslo	Gj.snittlig årlig vekst 2008-2013 i prosent	Innvandrerbefolkning i 2013 i prosent	Anslag for innvandrerbefolkning i 2030 i prosent	Anslag for innv.befolkning med ikke-vestlig bakgrunn i 2030 i prosent
<i>Oslo i alt</i>	1,08	30,4	49	29
Gamle Oslo	0,81	37,8	52	29
Grünerløkka	1,19	33,1	53	21
Sagene	0,69	24,8	37	19
St. Hanshaugen	1,23	25,6	47	19
Frogner	1,23	25,2	46	18
Ullern	0,68	16,4	28	12
Vestre Aker	0,65	15,7	27	11
Nordre Aker	0,73	16,5	29	14
Bjerke	1,32	40,8	63	45
Grorud	1,33	44,6	67	53
Stovner	1,78	49,5	80	67
Alna	1,62	48,6	76	64
Østensjø	0,85	22,3	37	26
Nordstrand	0,65	15,3	26	12
Søndre Nordstrand	1,17	50,0	70	54

Tabell 2 Anslag for innvandrerbefolkningen og ikke-vestlige i Oslo og Oslos bydeler i år 2030 hvis samme prosentvise vekst som for perioden 2008-2013. Prosent. Kilde: Oslo kommune

Figur 16 Andel med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i bydeler i Oslo i år 2030 ved samme årlige prosentvise vekst som i årene 2008-2013. Prosent.

I 2030 kan det være færrest med innvandrerbakgrunn på Nordstrand, med 26 prosent, der 12 prosent kan ha ikke-vestlig bakgrunn. Omtrent samme fordeling vil være på Vestre Aker, Ullern og Nordre Aker.

På Sagene og Østensjø vil innvandrerandelen kunne utgjøre 37 prosent, med henholdsvis 19 og 26 prosent ikke-vestlige. På Frogner og St. Hanshaugen kan innvandrerandelen være på henholdsvis 46 og 47 prosent, med 18 og 19 prosent ikke-vestlige.

Norsk mindretall

I syv av Oslos 15 bydeler vil befolkningen med norsk bakgrunn kunne være i mindretall.

Bydelene i Groruddalen kan ha en innvandrerbefolkning på mellom 63 og 80 prosent.

På Stovner kan hele 80 prosent av befolkningen ha innvandrerbakgrunn, mens i bydel Alna kan 76 prosent av befolkningen ha slik bakgrunn. I tre av de fire bydelene i Groruddalen, unntaket er Bjerke, kan et flertall av befolkningen ha ikke-vestlige bakgrunn. I bydel Stovner kan 67 prosent tilhøre den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen. På Søndre Nordstrand kan 74 prosent ha innvandrerbakgrunn, der 54 prosent kan ha ikke-vestlig bakgrunn.

Delbydelsnivå

Bruker vi samme vekstrate på delbydelsnivå, kan hele befolkningen i delbydel Furuset ha innvandrerbakgrunn i 2030, hvorav 85 prosent kan ha ikke-vestlig bakgrunn. Mellom 92 og 94 prosent av befolkningen på Fossum, Rommen og Haugenstua kan ha det samme, der den ikke-vestlige andelen kan utgjøre mellom 78 og 85 prosent. På Veitvet kan 91 prosent av befolkningen ha innvandrerbakgrunn, med 74 prosent andel ikke-vestlige.

Kun to av delbydelene i Groruddalen vil ikke ha flertall av befolkning med innvandrerbakgrunn (Hellertudtoppen med 28 prosent og Årvoll med 33 prosent).

Delbydeler i Groruddalen	Gjennomsnittlig årlig vekst 2008-2013 i prosent	Innvandrer-befolkning i 2013 i prosent	Anslag for innvandrer-befolkning i 2030 i prosent	Anslag for innv.befolkning med ikke-vestlig bakgrunn i 2030 i prosent
Veitvet	1,76	61,8	91	74
Linderud	1,90	53,4	86	67
Økern	1,02	38,6	56	32
Årvoll	0,88	18,0	33	20
Ammerud	0,99	44,5	61	47
Rødtvedt	1,66	40,2	68	53
Nordtvedt	2,07	38,1	73	61
Grorrud	1,12	48,2	67	44
Romsås	1,18	49,7	70	60
Vestli	2,11	51,9	88	78
Fossum	1,70	65,5	94	78
Rommen	1,43	67,7	92	83
Haugenstua	1,51	67,9	94	85
Stovner	2,04	32,8	68	58
Høybråten	1,77	30,0	60	41
Furuset	2,03	66,2	100	85
Ellingsrud	1,42	39,7	64	55
Lindeberg	1,31	53,4	76	66
Trosterud	1,89	57,0	89	82
Hellerudtoppen	0,63	17,0	28	11
Tveita	1,97	37,6	71	53
Teisen	1,53	40,3	66	50

Tabell 3 Anslag for innvandrerbefolkningen i delbydeler i Groruddalen i år 2030, hvis samme prosentvise vekst som for perioden 2008-2013. Prosent. Kilde: Oslo kommune

Det betyr at vi om mindre enn 17 år kan ha hele åtte delbydeler i Oslo som har en like høy innvandrerandel, eller enda høyere, enn den sosialt belastede bydelen Rosengård i Malmø. Rosengård hadde en innvandrerbefolkning på om lag 86 prosent i 2008, og det synes å være legitimt å betegne området som en getto.

4 Mangfoldige Oslo

Innledningsvis stilte vi spørsmålet om Oslo er en delt by, i betydningen at befolkningen med innvandrerbakgrunn og nordmenn bor hver for seg, og med tallene som fremkommer i denne rapporten må vi kunne fastslo at Oslo er segregert. Oslo har geografisk separering av spesifikke populasjonsgrupper innen en større populasjon, der ikke-vestlige innvandrere, vestlige innvandrere og nordmenn følger hver sin gruppe i bosettingsmønsteret.

Samtidig vil det være variasjoner innefor hver av disse gruppene, og for å få et mest mulig sannferdig bilde av bostedssegregasjonen i Oslo bør hver enkelte befolkningsgruppe undersøkes, slik som SSB prøvde ved å bruke D-indeks (jamfør kap.2.2). SSB bør således gis i oppdrag å beregne segregasjonsindekser for hver av gruppene og se på utviklingen over en lengre tidsperiode, for eksempel siste ti år.

Men om vi til en viss grad kan enes om at Oslo er segregert, og at segregeringen etter all sannsynlighet vil fortsette fremover, er vi slett ikke enige om det har noen betydning.

Økonomi

Den vanligste forklaringsvariabelen på bosettingsmønsteret i Oslo er at innvandrere jevnt over har dårligere økonomi enn den øvrige befolkningen. Derfor heter det at innvandrere trekkes til områder hvor de får mer bolig for pengene eller er prisgitt de boliger de blir tildelt av kommunen. Som kjent er det ikke mange slike boliger på Oslos vestkant eller i de mest attraktive strøkene på Oslo øst. De som er på leiemarkedet kan møtes med det samme segregeringsmønsteret som ellers i byen; norske leier gjerne først og fremst ut til norske, mens det ikke er så mange innvandrere per se som besitter utleieenheter. Spørsmål er selvsagt om disse først og fremst ville ha leid ut til «sine egne» eller om de også ville valgt norske, noe som man kanskje kan tro nettopp relatert til økonomiperspektivet.

Nylig ble det kjent at det skal være en storsatsing på sosialboliger i Oslo.¹⁰ En kartlegging av Oslos boligbehov for vanskeligstilte tilsier en etterspørsel på hele 2 186 nye sosialboliger. Kartleggingen avdekker at om lag 60 prosent (ca. 1 300 sosialboliger) av dette boligbehovet er på østkanten av byen, samtidig som 90 prosent (556 leiligheter) av utleieenheterne som Byrådet i Oslo ønsker å kjøpe (av OBOS) ligger øst for Akerselva.

Men på bydelsnivå ser bildet annerledes ut: Frogner er den bydelen med desidert størst behov for flere sosialboliger, totalt 353 boliger. Til sammenlikning er det behov

¹⁰ Det er selvsagt ikke bare innvandrere som kan ha behov for sosialbolig, men vi vet at mange av de trengende har slik bakgrunn. Vi har ikke prøvd å finne frem til de konkrete tallene.

for 61 nye sosialboliger i Alna bydel, 176 på Stovner, 116 i bydel Grorud og 152 i Bjerke bydel.

På spørsmål om hvordan en slik fordeling kan forsvares, svarer helse- og sosialbyråd Øystein Eriksen Søreide «at kjøpet av OBOS-leilighetene er ikke svaret på alt, men en god start.»¹¹ Deretter viser byråden til at Byrådet investerer nesten 2,5 milliarder kroner i boliger i inneværende økonomiplanperiode, som også skal romme hjelp til leie av privatleide leiligheter. Sistnevnte kan være som et svar til at trengende normalt skal få tildelt bolig innenfor egen bydelsgrense.

Forsterkende effekt

Med dette oppkjøpet av sosialboliger først og fremst på østkanten av byen forsterkes konsentrasjonen av den kommunale boligmassen på østkanten av byen, om enn med en svak omfordeling: For samtidig med oppkjøpet av nye sosialboliger skal 210 sosialboliger selges. Disse ligger på Tøyen-senteret og i bydel Gamle Oslo. Men fra Tøyen-senteret til for eksempel Grønland (89 nye leiligheter), Kampen (74 nye leiligheter) og Vålerenga (84 nye leiligheter) er ikke veien lang. Det som et slikt salg og kjøp imidlertid kan åpne for, er at kommunen kanskje får mulighet til å omplassere barnefamilier. Da ved at barnerike familier i indre by tilbys større leiligheter i andre bydeler (på Oslo øst).

Men det vil igjen kunne skape andre utfordringer; nemlig at innvandrer-tette skoler i bydeler på østkanten får enda større innvandrer-tetthet.

Et annet moment som også gir en selvforsterkende effekt er at forklaringen med at innvandrere i Oslo trekker til billigere boområder, er en sannhet med modifikasjoner. For i så fall skulle vi forvente at mange av innvandrerne flyttet ut av Oslo og til billige(re) utkantområder eller andre deler av landet. Men her ser det ut til at det trer inn en annen forklaringsvariabel, nemlig at ulike befolkningsgrupper liker (også) å omgås med «sine egne». Her skiller ikke innvandrere, uansett gruppe, og nordmenn seg ut: vi trives med dem som er lik oss selv. Dette kommer vi tilbake til.

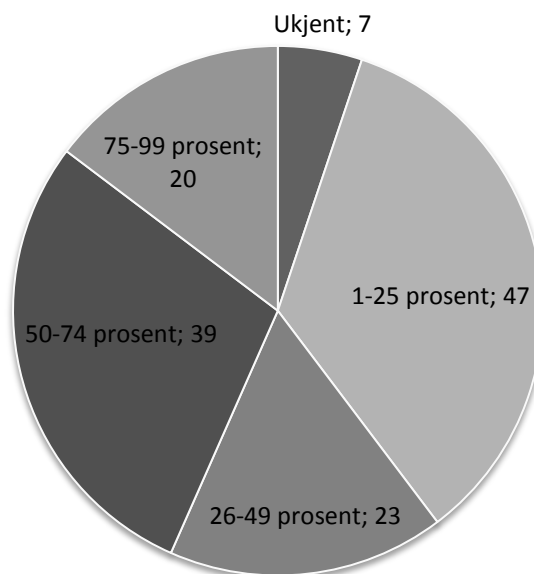
4.1 Skolehverdagen i Oslo

En ny oversikt fra Utdanningsetaten i Oslo viser at ved 59 av 136 barne- og ungdomsskoler i Oslo (inkludert spesialskoler) er elever med norsk eller samisk som morsmål i mindretall (eller elever fra språklige minoriteter i flertall), som utgjør 43 prosent. Ekskluderer vi de syv spesialskolene er det 59 av 129 skoler, som utgjør i underkant av 46 prosent.

¹¹ Groruddalen.no 9.mai 2014 http://www.groruddalen.no/index.php?page=vis_nyhet&NyhetID=13056

«Elever fra språklige minoriteter» henspiller seg til hvilket språk foreldrene oppgir ved innskrivning til grunnskolen. Inneværende skoleår har Oslo 57 801 elever i grunnskolen (inkludert spesialskolene), der 23 360 (40,5 prosent) er definert som elever fra språklige minoriteter.

Fordeler vi skolene etter ulike kategorier, starter vi med «ukjent» fordi elevtallet er så lavt at det av personvern hensyn ikke oppgis, deretter 1-25 prosent, 26-49 prosent, 50-74 prosent og 75-99 prosent (ingen skoler har 100 prosent minoritetsspråklige), får vi følgende fordeling (antall skoler oppgitt innenfor hver prosentandel):

Figur 17 Fordelingen av antall osloskoler med andelen minoritetsspråklige elever i hhv ukjent (spesialskoler med få elever), 1-25 prosent, 26-49 prosent, 50-74 prosent og 75-99 prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo kommune.

De syv skolene som kategoriseres med «ukjent» er Blinderveien, Brusetkollen, Lønnebakken, Nordre Aker, Nordvoll, Vestre Aker og Voksentoppen skole, som samtlige kjennetegnes av å være spesialskole med få elever (til sammen for samtlige skoler er det 187 elever).

Under 26 prosent

For de 47 skolene med 1-25 prosent minoritetsspråklige elever, er det 11 skoler som har under 10 prosent minoritetsspråklige elever, 30 skoler ligger på mellom 10 og 20 prosent, men seks skoler er over 22 (men under 26 prosent), jamfør tabell under.

Skole	%-andel min.språklig	Skole	%-andel min.språklige	Skole	%-andel min.språklige
Under 10 prosent		10 til 20 prosent		20 til 26 prosent	
Bekkelaget	3,5	Ris	10,4	Nedre Bekkelaget	22,0
Maridalen	4,5	Ullevål	10,4	Abildsø	23,6
Munkerud	5,0	Slemdal	10,7	Skøyenåsen	23,7
Sørkedalen	6,3	Nordseter	10,8	Bolteløkka	24,8
Disen	6,6	Nordberg	11,5	Lamberseter	25,6
Kjelsås	7,1	Bygdøy	11,9	Stasjonsfjellet	25,9
Tåsen	7,9	Smestad	12,1		
Vinderen	8,1	Grindebakken	12,3		
Bogstad	8,4	Lysejordet	12,6		
Midstuen	8,4	Brannfjell	12,9		
Svendstuen	9,8	Grefsen	13,4		
		Kastellet	13,7		
		Trasop	14,0		
		Ekeberg	14,2		
		Engebråten	14,7		
		Ljan	14,9		
		Lilleaker	15,1		
		Nordstrand	15,2		
		Korsvoll	15,5		
		Oppsal	15,6		
		Morellbakken	15,7		
		Huseby	15,9		
		Østensjø	17,1		
		Bjørnsletta	17,3		
		Skøyen	17,4		
		Bøler	18,1		
		Hovseter	18,6		
		Øraker	18,6		
		Bestum	18,9		
		Kringsjå	18,9		

Tabell 4 Fordelingen av andelen minoritetsspråklige elever på Osloskoler der andelen er under 26 prosent, sortert på henholdsvis under 10 prosent, 10 til 20 prosent og 20 til 26 prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo.

26 til 50 prosent

23 skoler har en andel minoritetsspråklige elever på mellom 26-49 prosent. Seks av disse har under 30 prosent, ni av dem under 40 prosent og åtte over 40 prosent. Jamfør tabell under.

Skole	%-andel min.språklig	Skole	%-andel min.språklige	Skole	%-andel min.språklige
26 til 30 prosent		30 til 40 prosent		40 til 50 prosent	
Voksen	26,0	Tonsenhagen	30,1	Majorstuen	40,8
Manglerrud	26,6	Høybråten	31,5	Grünerløkka	41,2
Karlsrud	27,5	Uranienborg	33,6	Årvoll	42,6
Marienlyst	28,0	Høyenhall	35,1	Ruseløkka	44,0
Godlia	28,9	Sollerudstranda	37,0	Nøkklevann	44,6
Hasle	29,9	Løren	37,8	Skullerud	44,6
		Ila	38,3	Rustad	44,7
		Vålerenga	38,7	Apalløkka	46,7
		Sagene	38,9		

Tabell 5 Fordelingen av andelen minoritetsspråklige elever på Osloskoler der andelen er fra 26 prosent til 50 prosent, sortert på henholdsvis 26 til 30 prosent, 30 til 40 prosent og 40 til prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo.

50 til 75 prosent

Av de 59 skolene som har mer enn 50 prosent minoritetsspråklige elever, ligger 39 skoler på mellom 50-75 prosent, herav flest fra 60-70 prosent:

Skole	%-andel min.språklig	Skole	%-andel min.språklige	Skole	%-andel min.språklige
50 til 60 prosent		60 til 70 prosent		70 til 75 prosent	
Frydenberg	50,3	Toppåsen	60,5	Holmlia	70,9
Hallagerbakken	50,4	Ellingsrudåsen	60,8	Seterbråten	71,2
Kampen	50,9	Bryn	60,9	Lutvann	71,7
Ullevålsveien	51,0	Sinsen	61,3	Rosenholm	72,8
Bjølseren	51,1	Ellingsrud	62,7		
Nordpolen	52,1	Nordtvet	62,7		
Hauketo	54,0	Jeriko	63,2		
Klemetsrud	54,7	Stenbråten	63,2		
Prinsdal	56,2	Tveita	64,8		
Vetland	58,2	Grorud	65,8		
Haukåsen	59,1	Gororuddalen	65,8		
Lakkegata	59,7	Gamlebyen	66,1		
Fyrstikkalleen	59,8	Rødtvet	66,2		
		Jordal	67,0		
		Bjørnholt	67,2		
		Stovner	67,2		
		Bakås	67,6		
		Lusetjern	68,6		
		Svarttjern	68,6		
		Ammerud	68,9		
		Bjøråsen	69,4		
		Haugenstua	69,4		

Tabell 6 Fordelingen av andelen minoritetsspråklige elever på Osloskoler der andelen er fra 50 til 75 prosent, sortert på henholdsvis 50 til 60 prosent, 60 til 70 prosent og 40 til 75 prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo.

75 til 99 prosent

20 skoler har over 75 prosent minoritetsspråklige elever, der seks av disse har fra 90 til 99 prosent, jamfør tabell under:

Skole	%-andel min.språklig	Skole	%-andel min.språklige	Skole	%-andel min.språklige
75 til 80 prosent		80 til 90 prosent		90 til 99 prosent	
Skjønnehaugen	76,3	Haugerud	80,5	Furuset	91,2
Bjørndal	77,0	Lindeberg	80,6	Vahl	92,4
Loftsrud	77,2	Linderud	82,4	Rommen	94,8
Møllergata	78,1	Vestli	83,5	Tøyen	96,5
Tokerud	78,4	Haugen	85,6	Mortensrud	96,6
Veitvet	78,9	Tiurleiken	85,7	Gran	98,4
Trosterud	79,7	Stig	87,1		

Tabell 7 Fordelingen av andelen minoritetsspråklige elever på Oslo-skoler der andelen er fra 75 til 99 prosent, sortert på henholdsvis 75 til 80 prosent, 80 til 90 prosent og 90 til 99 prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo.

4.1.1 Oslo vest versus øst

Nesten alle skolene som har under 26 prosent minoritetsspråklige elever, ligger på Oslo vest. Unntaket finner vi på Bekkelaget (i bydel Nordstrand). Faktisk er Bekkelaget skole den skolen med færrest minoritetsspråklige (3,5 prosent). Av de øvrige 10 skolene som har under 10 prosent minoritetsspråklige elever, ligger samtlige på Oslo vest.

Av til sammen 47 skoler med under 26 prosent minoritetsspråklige elever, ligger fem skoler på Oslo øst, resten tilhører vestsiden av Akerselva.

For de 23 skolene som har fra 26 til 50 prosent minoritetsspråklige elever er fordelingen mer jevn: 10 skoler ligger på Oslo vest og 13 på øst. Men mens seks av ni skoler som har mellom 30 til 40 prosent minoritetsspråklige elever ligger på vestsiden, er det motsatt for skoler med 40 til 50 prosent: Her ligger to på Oslo vest og seks på Oslo øst.

Når vi beveger oss over 50 prosent minoritetsspråklige elever finner vi stort sett alle skolene på Oslo øst. Av 59 skoler er det kun to som ligger på vestsiden, og det er Ullevålsveien og Bjølsen skole (med 51 prosent minoritetsspråklige elever for begge). Dette forteller oss at samtlige skoler med over 51 prosent minoritetsspråklige elever, ligger på Oslo øst.

Da minner vi om at disse tallene ikke nødvendigvis korresponderer med andelen barn i grunnskolealder som har innvandringsbakgrunn, men forteller hvilket språk foreldrene oppgir at barnet har ved innskrivning til grunnskolen.

4.1.2 Utviklingen over tid

For å se på utviklingen over tid, har vi valgt å ta de to første og de to siste skolene innenfor hver kategori (under 26 prosent, 26 til 50 prosent, over 50 til 75 prosent og

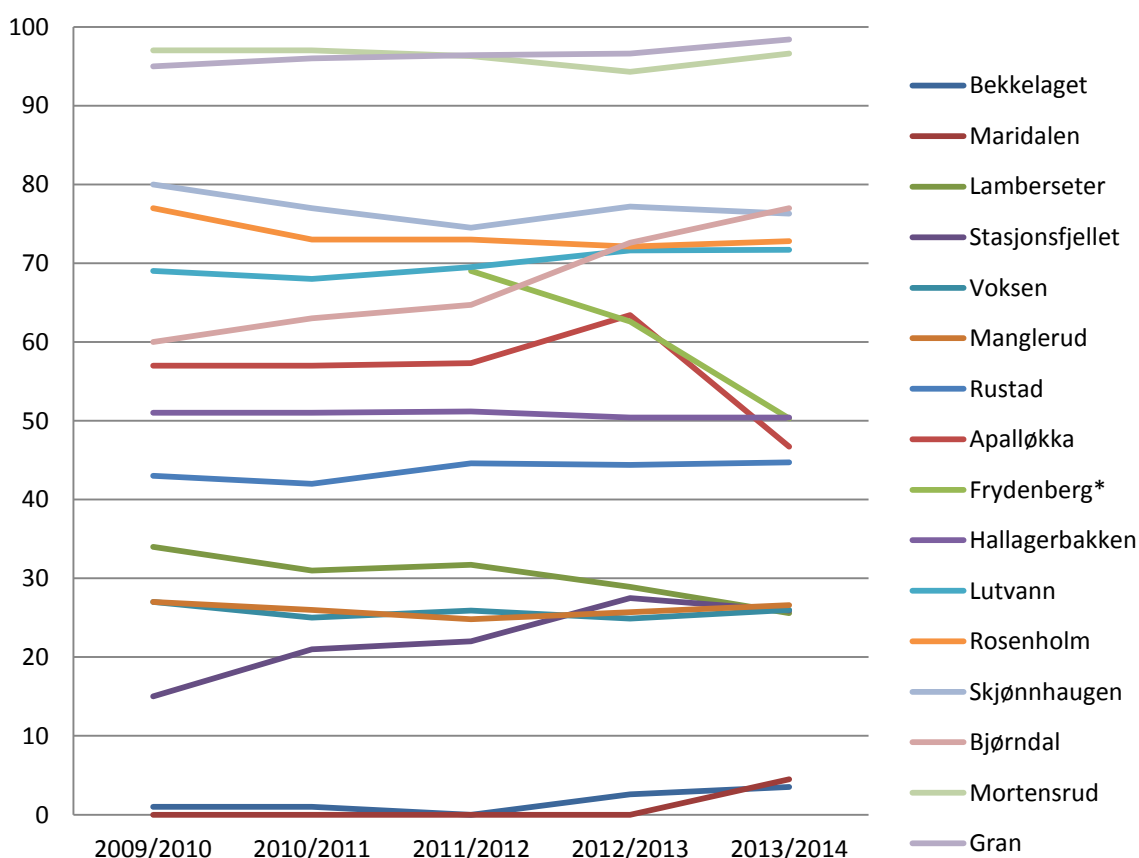
over 75 prosent), altså til sammen 16 skoler og sett på andelen minoritetsspråklige elever i perioden 2009/2010-2013/2014.

Ved å ta de to første og to siste i hver kategori vil vi også dekke eventuelle overganger mellom kategoriene i denne femårsperioden.

Gjennomgangen viser en relativt stabil utvikling (se figur under). Skoler med svært liten andel minoritetsspråklige elever i skoleåret 2010/2011, har det fortsatt fem år etter, om enn noen flere. Og motsatt: høy andel minoritetsspråklige elever, gir fortsatt høy andel fem år etter.

Av de 16 skolene hadde seks skoler en økning i andelen minoritetsspråklige elever når vi sammenligner skoleåret 2009/2010 med 2013/2014, mens ni hadde en nedgang.

Høyest økning hadde Bjørndal skole med 17 prosentpoeng. Størst nedgang hadde Apalløkka skole (med 10,3 prosent), hvis vi da ser bort fra Frydenberg skole (på Hasle), som ble startet i august 2011. På disse tre skoleårene på Frydenberg skole gikk andelen minoritetselever ned med 18,7 prosentpoeng, fra 69 til 50,3 prosent.

Figur 18 Andelen minoritetsspråklige elever ved 16 utvalgte skoler i perioden 2009/2010 – 2013/2014. * Frydenberg skole åpnet august 2011. Kilde: Utdanningsetaten.

4.2 Høy innvandrerandel, fraflytting og skolebytte

Nettopp høy innvandrerandel, fraflytting og skolebytte er et hett diskusjonstema, og da ikke bare i Oslo. I Bergens Tidendes sitt magasin 10.mai 2014 ble for eksempel Ny-Krohnborg skole presentert, hvor andelen minoritetsspråklige elever har oversteget 50 prosent. Resultatet er at flere foreldre flytter barna til andre skoler. I sakens anledning uttalte skolebyråd i Bergen, Harald Victor Hove, at han får «dårlig smak i munnen» av at foreldre flytter barna på grunn av høy andel innvandrere.

Det fikk førsteamanuensis Ivar Morken ved Institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo til å rykke ut med følgende melding til skolebyrådets holdning: «ufruktbart og respektløst.»¹²

Ifølge Morken er det tre hyppige forklaringer på hvorfor foreldre i innvandrerfylte byområder søker skolebytte for sine barn: negative holdninger til minoriteter og kulturmangfold, bekymring for opplæringskvaliteten, og at en del skoler og lokalmiljøer utsettes for negativ medieomtale. Han mener det kan være noe riktig i alle disse årsaksforklaringene, men at de både enkeltvis og til sammen gir et for enkelt, overflatisk og lite konkret bilde av årsakene til skolebytte.

Morken viser til at mye diskusjon om skolebytte nettopp tar utgangspunkt i Groruddalen. Han minner oss deretter om, selv om vi mangler offentlig statistikk, at også minoritetsforeldre søker om skolebytte. HRS har snakket med flere innvandrerforeldre som flytter ut barna til en annen skole, eller som rett og slett flytter ut av innvandrerfylte boområder for at deres barn skal få bedre tilgang til det norske samfunnet. Ikke minst gjelder dette det norske språket. Disse foreldrene har til felles at de ønsker at deres barn skal ta fullverdig del i det norske samfunnet og at det norsk» skal ha forrang fremfor egen medbrakt kultur og tradisjoner.

Samtidig er det verdt å merke seg at skolebytte gjerne skjer etter noen år på skolen, og kanskje særlig i overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen. Barneskolen, eller deler av den, gjennomføres således ved den flerkulturelle nærskolen, men når barna blir noe større takler de kanskje bedre en overflytting, også relatert til eventuelt lengre skolevei. Morken peker at en del av disse bytter fra skoler med en minoritetsandel på over 80 prosent, til skoler med en andel på kanskje 50-70 prosent.

Det dreier seg altså om foreldre og barn som kjenner nærmiljøet og nærskolen godt. Da mener Morken det er for enkelt å snakke om fremmedfrykt, hvit flukt, og at foreldre baserer sine valg på fordommer og synsing.

¹² Bergens Tidende 14.mai 2014 <http://www.bt.no/meninger/kronikk/Respektlos-kritikk-av-foreldre-3117120.html#.U4NLz 1 t8F>

Hva sier foreldrene?

Morken har spurt foreldre hva de prioriterer høyest ved den skolen egne barn de vil sende egne barn til. Og, kanskje i motsetning til for noen tiår siden, så fremheves også barnas egne meninger, i tillegg til trivsel og sosial tilpasning, som gjelder både i og utenfor skolen. Interessant er det at andelen minoritetsspråklige elever rangeres betydelig lavere, det samme gjelder skolens resultater på nasjonale prøver. Eventuell skoleomtale i media tillegges minst vekt.

Valg av skole kan imidlertid også handle om valg av fritidsmiljø, at barna har venner i nærmiljøet som de har felles interesser med. Samtidig er det viktig for foreldrene å samarbeide med andre foreldre, og da vil sannsynligvis også interessefellesskap spille inn.

Ressursprioritering

Morken viser til at mange flerkulturelle skoler har særskilt fokus på norskopplæring og kulturmangfold. Det kan igjen medføre ressursknapphet til andre ting. Han spør: «En del foreldre er imidlertid misfornøyd med den øvrige tilpassede opplæringen. Hva med foreldresamarbeid når utfordringen ikke bare består i økte forventninger til skolen, men også i at foreldrene har motstridende - delvis kulturbetinget - forventninger til skolen?»

Morken bruker ikke begrepet «verdier», men vi tolker han dit hen at vi nettopp kan snakke om forskjellige verdier. Noen foreldre, uavhengig av opprinnelse, følger sine barns skolegang tett opp, andre i forsvinnende liten grad. Foreldre kan «bestemme» hva som er akseptable yrkesvalg for sine barn i fremtiden eller de kan lære barna opp til å ta selvstendige valg, uavhengig av hva foreldre eller andre i familien måtte mene om valget. Hvilke verdier som er sentral i familien, vil virke inn på barnas holdninger og engasjement. Men det vil også påvirke miljøet. Elever vil naturlig prøve å påvirke sine holdninger og meninger på medelever. Hvis det er en verdikollisjon i disse holdningene, vil det raskt kunne medføre splittelse, mobbing, sosial kontroll og i verste fall vold. Dermed holder de som opplever å ha mest til felles også sammen. I det tidligere homogene Norge kjente vi dette mer som «bråkmakerne» og «skolelysene». I dag er bildet langt mer sammensatt, men at det (kun) kan forklares med fremmedfrykt blir for enkelt.

Det betyr selvsagt ikke, som også Morken er inne på, at det ikke eksisterer både fremmedfrykt og negative holdninger til innvandrere (og vica versa kunne vi tilføyd). Utfordringen er derimot at høy innvandrertetthet, skolevalg og –bytte, og fra- og tilflytting må kunne diskuteres i det offentlige rom uten moralske undertoner som mistenkeliggjør motivet. Som Morken skriver: «En slik mistenkeliggjøring, er i mange tilfeller problematisk og uberettiget. Foreldre opplever skolen gjennom sine

egne barn, er opptatt av barnas beste og fokuserer på inkludering, fritidsinteresser og sosialt miljø, ikke etnisitet og hudfarge.»

4.2.1 Hvem lyttes til?

En av utfordringene er at de med negative erfaringer i liten grad lyttes til og erfaringene tas dermed ikke i bruk.

«Mari Morken» (hun sto senere frem med fullt navn) fortalte i 2010 sin historie til avisa Klassekampen.¹³ Den da 16-årige Mari ble mobbet på sin skole på Oslos østkant fordi hun er hvit, og byttet til en vestkantsskole.

- Jeg kalte aldri noen for «neger» eller «svart» eller noe sånt. Derimot måtte vi som var hvite tåle å bli snakket nedsettende om. Det var negativt å være hvit, kristendommen og norsk kultur var negativt, og skjellsordene var mange, sier Mari Morken (16) og ramser opp: «Hviting, potet og hvitost».

For tre år siden orket hun ikke mer. Hun byttet fra en skole i Groruddalen til en skole på vestkanten. Hver morgen tar hun T-banen til den andre kanten av byen for å slippe unna skjellsordene og det dårlige klassemiljøet. Der hun går nå er det greit å ha gode karakterer, og hun skiller seg ikke ut fordi hun er lys. Før tok hun mørke striper i det mellomblonde håret. Nå har hun farget håret litt lysere. Hun er i ferd med «å ta tilbake» norskheten sin, og gleder seg over å kunne være blond uten samtidig å stemples som «hore» og «billig».

Fenomenet hadde da over tid vært kjent i Sverige, ikke minst grunnet etnolog Maria Bäckman sin forskning i drabantbyer sør for Stockholm.¹⁴ I sine studier fokuserte hun på etnisk svenske jenter. De opplevde å bli knyttet opp til forestillingen om «fri, svensk seksualitet», som i de innvandrertette drabantbyene ikke nødvendigvis ble forbundet med noe positivt. Strategien for drabantbyjentene ble dermed å tone ned den svenske identiteten, for eksempel ved å farge håret. De ville rett og slett se mindre svenske ut.

Bäckmans funn vekker gjenklang hos Mari, som sier at hun er blitt kalt hore så mange ganger at hun er blitt immun.

Hvit og ressurssterk

Mari og moren, Kristin Pedersen, forteller at den systematiske mobbingen og trakasseringen begynte da Mari kom i puberteten i 10-11 årsalderen og vedvarte til hun byttet skole som 13-åring. Maris mor er sint på skolens manglende håndtering av saken.

¹³ Klassekampen 8.mai 2010 <http://www.klassekampen.no/57468/article/item/null/mobbet-fordi-hun-er-hvit>

¹⁴ <http://kilden.forskningsradet.no/c16880/artikkel/vis.html?tid=24653>

- De la ansvaret for situasjonen over på Mari. Hun måtte bare klare seg, for hun var ressurssterk, hvit middelklasse. Men Mari har også rett på et godt og trygt miljø, sier Pedersen, som forsøkte å ta opp mobbingen gjentatte ganger uten at noe ble gjort. Hun fikk høre at mobberne hadde det så vanskelig hjemme.

I 1.klasse på barneskolen hadde en tredjedel av elevene i Maris klasse annen bakgrunn enn norsk. Da hun sluttet var det motsatt: en tredjedel var etnisk norsk. Hun forteller at på begynnelsen var alle jentene i klassen aktive i timene, men på slutten satt de norske jentene musestille bakerst mens de andre bråket.

Den ungdomsskolen som Mari egentlig skulle ha begynt på, hadde da fem prosent etniske norske. Også tre av Maris venninner skulle begynt der, men byttet til en skole med mindre innvandrerandel. Dette er også jenter som er naturlig blonde – men samtlige hadde farget håret mørkt.

Selv om Mari opplevde å få negativ oppmerksomhet fra guttene, var det en jentegjeng av en etnisk norsk og tre jenter med pakistansk bakgrunn som herjet med henne, og Mari opplevde også å bli angrepet fysisk. En gang eskalerte situasjonen så mye at læreren valgte å roe situasjonen ved å be Mari gå hjem. Men etter skoletid troppet åtte av elevene opp hjemme hos henne.

I lang tid gikk ikke Mari på det lokale senteret. Hun visste at jentene hadde sagt til eldre gutter i A- og B-gjengen at hun hadde sagt stygge ting om deres hudfarge og religion. Ifølge Mari var det nettopp det som provoserte dem aller mest. Maris mor forteller at gutter som foreldrene antar har med gjengmiljøet å gjøre, oppførte seg i lang tid truende overfor Maris far.

Klagde til Fylkesmannen

Dråpen som fikk begeret til å renne over for Mari var da hun i 7.klasse fikk ansvaret for å lære de andre i klassen koreografi til en skoleoppsetning. Mari drev aktivt med dans, og skolen mente hun derfor kunne ta den oppgaven. Men å instruere mobberne var selvsagt en umulig oppgave.

Maris foreldre var da så lei av manglende respons fra skolen at de klagde skolen inn for Fylkesmannen. De fikk medhold på flere punkter. Men noen dager etter at klagen var levert, varslet rektor at hun skulle gå av med (tidlig) pensjon.

Klassekampen var i kontakt med den pensjonerte rektoren, uten å få så mye ut av det:

«Hun sier det er positivt at vi tar opp saker som handler om hvordan vi lever sammen, men syntes vi kanskje burde snakke med noen andre. Av hensyn til

taushetsplikten ville hun ikke gå inn i den aktuelle mobbesaken. Hun ville heller ikke kommentere avgjørelsen til Fylkesmannen.»

Mari endret også klesstil etter skolebytte. På østkantskolen var det bukser og hettegenser uansett hvor varmt det var. Nå er hun mindre redd for å vise hud. På sommerne skal hun bruke singlet – til tross for blikkene i bomiljøet.

Religion

Mari forteller også om forskjellsbehandling av religion.

- Jeg kjenner til folk som går med kors for å bli akseptert. Det er litt som å gå med merkeklær. Det er bare noen koder du må følge.

- Nå har jeg konfirmert meg borgerlig, men jeg tror det ville blitt vanskelig å få aksept for det, hvis jeg hadde fortsatt å gå på en skole i Groruddalen, sier hun.

Selv om Mari ikke regner seg som kristen, ser hun på kristendommen som «sin religion».

- Vi lærte mer om de andres religion enn om vår egen.

- Vi syntes jo det var spennende med andre religioner, men vår religion fikk aldri den samme positive oppmerksomheten, sier hun.

Mari og familien har også merket seg at det er blitt igangsatt nye fritidsaktiviteter for ungdom i Groruddalen, men Mari har holdt seg unna. Det handler om at hun både er utrygg på miljøene og fordi hun føler seg fremmed i forhold til aktivitetene.

- De når grupper som ikke har noen aktiviteter i dag. Det fungerer ikke samlande. Mange av de etnisk norske kommer ikke dit. Det forsterker faktisk forskjellene, sier Mari.

Alle minoritet

Maris mor hevder feilen ligger i holdninger hos ansvarlige politikere og fagfolk som jobber med integrering.

- De må forstå at der hvor vi bor, vil alle kunne oppleve seg som en minoritet. Derfor blir det også nødvendig med et minoritetsperspektiv på den etnisk norske delen av befolkningen, sier hun.

Skolepersonellet er ifølge henne konfliktsky:

- De er så redde for å bli kalt rasister. De frykter å gå inn i det vanskelige, fordi de er redde for at det blir brukt mot dem.

Ikke islamsk nok

Problematikken omfatter ikke bare etnisk norske jenter. Kort etter at Mari sto frem, fikk hun støtte av muslimske Madina Saypullaeva, med opprinnelse fra Dagestan i Kaukasus, som selv ble mobbet fordi hun ikke var islamsk nok i stilen. Madina valgte å ta av seg hijaben, noe som ikke ble godt mottatt:

- Man utsettes for et press ved at man blir sett ned på som en dårlig muslim og stemplet som en dårlig jente når man ikke bruker hijab, fortalte Madina til VG.¹⁵

Den jusstuderende Madina fortalte at hun overholder fasten under ramadan og følger bønnereglene, men mener man ikke trenger å bruke hijab for å være en god muslim.

- Man blir ikke et bedre menneske av å ta på sjal. Jeg synes heller ikke små barn burde bruke hijab. Lærerne må våge å ta en debatt om at alle, også muslimske jenter, må kunne velge selv og ikke utsettes for press.

4.2.2 Nybrotsarbeidet kom flere år før

Merk så at Klassekampens reportasje ikke var noe nybrotsarbeid, det sentrale var at en familie som hadde kjent problemene på kroppen sto frem og fortalte. Problematikken var gammel nytt.

Det var forsker og antropolog Inger-Lise Lien som først slo alarm om utviklingen. I 1997 kom Lien med boken «Ordet som stempler Djevelen», basert på hennes doktorgradsarbeid om rasisme og diskriminering i hverdagen. Ved bruk av teori og case-historier satte hun søkelyset på rasisme og sameksistensen mellom nordmenn og pakistanere, med særlig vekt på pakistanernes opplevelse av Norge.

I perioden 1999-2002 gjorde Lien feltarbeid ved skoler i Oslo indre øst. I en reportasje i Dagbladet Magasinet i 2005, som omhandlet at norske jenter får nye idealer når de går på skoler der de selv er i minoritet, sa Lien blant annet dette:¹⁶

- Jentene blir tradisjonalisert og korrigert. Kvinnerollen i det flerkulturelle samfunnet er under angrep. Gamle, føydale idealer trekkes fram. Globaliseringen bringer inn verdier som vi trodde vi hadde bevegde oss bort fra,

¹⁵ VG 05.juli 2010 <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/nye-norge/unge-jenter-blir-hetset-av-moralpolitiet/a/10002677/>

¹⁶ Dagbladet Magasinet 1.desember 2005 <http://www.dagbladet.no/magasinet/2005/11/30/450847.html>

de kommer inn fra sidelinja og begynner å forstyrre oss igjen. Noen kamper må gjøres om igjen.

(...)

- Om vi skal snakke om kulturkonflikter mellom vårt og andre samfunn så går det på syn på kjønn.

Men advarslene ble ikke grepet fatt i. Situasjonen synes i dag å være akkurat den samme som for flere tiår siden, med to unntak: innvandrerettheten har økt og «varslere» kan løpe et faglig og politisk, for ikke å si personlig, risikoprojekt. Derfor velger mange å tie eller slå politisk mynt på situasjonen. Sistnevnte sitter gjerne selv langt unna «det daglige integreringsprosjektet».

4.2.3 Bråk og sexkontroll

I 2013 ble vi gjort kjent med Ingunn Marie Eriksens avhandling «Young Norwegians: Belonging and becoming in a multiethnic high school».¹⁷

Eriksen har fulgt en klasse som startet på videregående skole på østkanten i Oslo i 2008, som hun kaller «Skogsbyen skole». Hun fulgte klassen i deres første semester og var tilstede hver dag, fra dag én, også da alle var ukjente for hverandre. Elevene var 15-16 år gamle, med rundt 25 elever i klassen, men bare fire av dem var gutter. I begynnelsen var det flere gutter, men noen av dem byttet til det hun kaller for «nye og bedre skoler» i løpet av den første måneden. På allmennfaglig linje, der Eriksens klasse holdt til på, hadde 70-80 prosent av elevene innvandrerbakgrunn. Det heter videre at Skogsbyen skole stilte høye krav til elevers selvdisciplin, men den hadde lave inntakskrav (karakterer).

Norske og ikke-norske

I Eriksens klasse hadde elevene bakgrunn fra 16 ulike land. Allerede fra første skoledag ble det trukket en klar linje mellom dem med innvandrerbakgrunn (minoritetsbakgrunn, utlendingene, som det heter på forskning.no) og de norske.

Skillelinjen fulgte hovedsakelig hudfarge, men ikke bare:

«De hvite etniske nordmennene var i minoritet og ble markert, mange av dem for første gang i livet, som hvite og norske. Men Marte, som var hvit og etnisk norsk, var så «utlending» i oppførselen at hun ikke var norsk allikevel.

¹⁷ Her presentert fra et intervju med forskning.no 26.februar 2013
<http://www.forskning.no/artikler/2013/februar/349462>

Marte hadde konvertert til islam, hadde ingen norske venner, og snakket «kebabnorsk» med den største selvfølgelighet.

Nabika, som hadde minoritetsbakgrunn, var stille og skoleflink, og hang mye med de norske jentene. Hun var ikke utlending nok til å være ordentlig utlending.

Angela fra Øst-Europa var vanskelig å plassere. Hun var «wannabe-norsk». Malika var ikke muslim men hindu, og hadde hengt mest med etniske nordmenn før hun flyttet til Oslo. For henne var den muslimske æreskodeksen vanskelig å svelge.

Hun ble provosert over at jentene måtte bære byrden for moralen og familiens ære. De muslimske jentene utgjorde majoriteten, og en håndfull av dem betegnes av Eriksen som «de kule» i klassen.

– Det var uvant for meg at etnisitet ble snakket om så direkte, og hvor viktig det var, sier Eriksen.

– Hvis det var en dimensjon som ble trukket frem hele tiden, så var det at man var utlending. Alt ble kulturforklart.»

De ledende i Eriksen klasse var en kjerne av muslimske jenter, eller som det heter, «svært bråkete muslimske jenter», og disse gikk heller ikke av veien for å slå («klappa til») andre jenter om de følte for det. De var høylytte og tok så mye plass at de forstyrret undervisningen til både egen og andres skoleklasse.

Eriksen forklarer dette med at mangelen på grenser og autoritet på skolen, ingen faste klasserom, få faste lærere og at kravet om selvdisiplin var til stor frustrasjon for elevene. Elevene etterspurte mer disiplin, da det rett og slett måtte «en ekstremt sterk selvdisiplin til for å gjøre det bra», påpeker Eriksen.

I Eriksens utvalg utviklet det seg en form for aggressiv og bråkete jenterolle, av Eriksen definert som «opposisjonell femininitet». Bråket var både et resultat av og en reaksjon på skolens mangel på grenser. Den røffe jenterollen var tett forbundet med vennskap og lojalitet. «Man står sammen, og forsvare hverandre», men samtidig var det uforenelig med å være flink pike, i alle fall skoleflink pike. Bråket ble således en viktig skillelinje mellom «høylytte og kule utlendinger som gjør det dårlig på skolen» og «stille, skoleflinke, nerdete nordmenn», forklarte Eriksen.

Seksualitet

Aller synligst ble skillet når sex var tema, og her påpeker Eriksen det hun kaller et paradoks:

«Mens de bråkete jentene utfordret skolens og egne grenser gjennom å være høylytte og ta plass, så krympet de samtidig jenters muligheter og spillerom i forhold til seksualitet.

Å bruke seksuelt eksplisitte ord for å slenge dritt om noen, eller for å tulle, var stuerent. Men så fort samtalen faktisk handlet om sex, ble det kaos.

Da jentene ble bedt om å lese en tekst som handlet om kvinnelige seksuelle fantasier og onani, forlot de timen i protest.

Når sex var et tema kom dessuten også religion på banen, i motsetning til bråkingen, som bare ble forklart med etnisitet.»

Eriksens studie avdekker hvordan jenter og kvinners seksualitet ofte benyttes for å opprettholde kulturelle grenser, og hvordan familiens ære hviler på jentenes skuldre.

Samtidig peker Eriksen på at den strenge seksualmoralen ble en måte for jentene å posisjonere seg som «bedre enn» det norske, og det norske skolesystemet, som de ikke følte seg som en del av. I tillegg ble det en motvekt til at de ikke gjorde det så bra på skolen.

Dermed var det de muslimske jentene i Eriksens klasse som satte grensene for hva som var seksuelt gangbart. Ifølge Eriksen var det den muslimske seksualmoralen som så ut til å gi disse jentene en følelse av moralsk overlegenhet, og de brukte seksualmoralen for å hevde seg som kulturelt overlegne, spesielt gjennom bruken av ordet «hore».

Dette kom klart frem allerede første skoledag, da Eriksen blir fortalt at alle norske jenter kalles horer.

«”Vi kaller alle de norske jentene kæber, horer.” Hun peker på en hvit, etnisk norsk jente ved navn Iselin, for å gi et eksempel.

– For noen av de etnisk norske jentene ble det å begynne på den nye skolen en sjokkartet kulturkræsj, sier Eriksen.

Blant elevene er det særlig to jenter, Iselin og Ingrid, som representerer den norske minoriteten. Iselin begynte å gråte da hun kom inn på Skogbyen. Hun kalles hore fra dag en, og føler at rettigheter hun tar som en selvfølge, retten til seksuell frihet, blir fratatt henne.

Hun beskriver de muslimske jentene som barnslige og undertrykket. For Iselin er en del av det å bli voksen å drikke alkohol og ha sex.

Ingrid har valgt å søke seg til Skogbyen, fordi hun tenker at hun har bedre sjanser til å få gode karakterer der, enn på en høystatus-skole der hun måtte konkurrert med andre etnisk norske nordmenn.

Ingrid vil bli lege, og jobber hardt for å klare å få gode karakterer i den bråkete klassen, på skolen uten grenser.

Både Iselin og Ingrid får høre det fra jentene som bestemmer i klassen når de har på seg upassende klær, sier upassende ting, eller går på feil måte.»

Samtidig er det Eriksens oppfatning at jentene med innvandringsbakgrunn stor sett var frie i sine valg, og at forholdet til foreldrene var basert på respekt og samtykke. Det samme frie valget gjorde at flere av jentene begynte med hijab på videregående skole:

- Det er problematisk å omtale unge muslimske jenters seksualitetsvalg som nødvendigvis ufrie, sier Eriksen.
- De fleste jentene i mitt utvalg var helt innforstått med at selv om foreldrene ville dette for dem, så var det noe de ville selv også. Det var ikke snakk om vold og tvang, men kulturell oppvekst.
- Vi har alle lært vår moral delvis hjemmefra. Men det var også unntak. Noen få av jentene opplevde til dels ekstrem tvang, trusler og vold hjemmefra, for å styre deres oppførsel.

At norske og en del innvandrergupper, og kanskje ikke minst muslimer, forholder seg forskjellig til seksualitet, stiller også spørsmålet om hva som er «det riktige».

- Det er vanskelig å generalisere, men vi kan si at på denne skolen hadde de muslimske jentene den moralske retten og den moralske pekefingeren blant elevene, mens nordmennene var underdogs, sier Eriksen.
- Men når man tenker på det høyere nivået, på samfunnet som sådan og mulighetene etter utdanning, og hva skolen som offisiell pedagogisk institusjon formidlet til elevene, så var jo de norske elevenes seksualitet den riktige. Selv om det ikke ble sagt direkte, så skjønte man fort det.

At den (uttalte) muslimske seksualmoralen kan oppfattes som en moralsk overlegenhet, er heller ikke et nytt fenomen. Problemet er heller at vi ikke har grepet fatt i denne utfordringen, men tydeligvis antatt at «det vil gå seg til over tid». Det er det dessverre lite som tyder på vil skje, noe som heller ikke blir enklere med økt innvandring og dagens bosettingsmønster.

4.2.4 « Sex-angst hindrer integrering»

I et intervju med Dagbladet i 1996 slo Hege Storhaug, som da nettopp hadde kommet med boken «Mashallah – en reise blant kvinner i Pakistan», fast følgende: «Sex-angst hindrer integrering».¹⁸

Angsten for vestlig seksualitet er det største hinderet for integreringen, sier Hege Storhaug, som dro hele veien til Pakistan for å forstå pakistanske kvinners situasjon i Norge. Nå kommer boken "Mashallah".

- I Pakistan er det en voldsom fokusering på sex, alt går ut på at kvinnen skal være ren. Synet jeg møtte der er at vestlige kvinner har sex som kaniner – når som helst og hvor som helst. Samme syn råder blant pakistanere i Norge. Redselen for seksualitet er stor, for å miste kontrollen over kvinnene og dermed tape æren.

Hege Storhaug er ikke til å stoppe. Inntrykkene presser seg på. Etter flere reiser har hun Pakistan under huden. I dette landet med en kultur full av desperasjon og depresjon, hvor folk sjelden ler hjertelig på gata, har hun nå sine beste venner.

Nå utgir hun boka "Mashallah", en bok som gir et bilde av kvinnesituasjonen i Pakistan som både provoserer og opprører. Med kraftige pennestrøk og malende fortellinger tegner hun kvinnens fortvilte og undertrykte situasjon og begir seg dermed ut i et vepsebol, ja, utsetter seg kanskje til og med for drapstrusler. For hvilken rett har vel hun til å kritisere en annen kultur på den måten og tro at vi er så mye bedre?

Likestilling

- Fordi vi faktisk i Norge tilstreber likestilling mellom kjønnene. I Pakistan og i islam er det ikke engang et spørsmål. Dessuten skulle jeg med glede lest en bok av en norskpakistansk kvinne som setter kritisk søkelys på norsk kvinneliv.

Det begynte for snart fire år siden. Da skrev hun en artikkel i Dagbladet om den unge pakistanske jenta Sima som ble sendt til Pakistan og giftet bort mot sin vilje. Måneden etter vant Sima den første rettssaken i norsk historie om omstøtelse av ekteskapet på grunn av tvang. Da pakket Hege Storhaug snippveska og dro til Pakistan.

- Jeg så hvilke dårlige kår pakistanske jenter har i Norge og ville se hvordan de har det der. Etter flere opphold og utallige samtaler med kvinner og menn vil jeg påstå jeg kjenner pakistansk kvinneliv. Jeg har mange venner blant

¹⁸ Dagbladet 3.august 1996. Hege Storhaug er i dag informasjonsleder i Human Rights Service (HRS).

”suksessrike” kvinner, og selv deres liv er ingen dans på roser. De er først og fremst hustru, mor og svigerdatter. Bryter de med normer og regler, er de ille ute. Pakistan er et av de land som har lavest kvinneandel og der vold mot kvinner stadig øker i omfang og voldelighet. Vi behandler våre kvinner verre enn kyr, fortalte en mannlig minister meg.

Hege Storhaug lette fortvilet etter noe positivt med pakistansk kvinnekultur. Som journalist håpet hun å kunne endre ting til det bedre. Men fant ingenting.

Føydalt

- Pakistan er et land med ulike kulturer som er vanskelig for nordmenn å begripe. Jeg har konsentrert meg om kvinner i Punjab, der 65 prosent av befolkningen bor. Fra et lite, tilbakeleggende landsbyområde som kalles ”Little Norway” kommer de fleste norskpakistanere.

På tross av at man i Vesten ser islam som den store trusselen, er ikke det det største problemet i Pakistan, mener hun. Derimot en ekstremt mannsdominert kultur som man må lete lenge etter for å finne maken til. Den er knyttet til et føydalsystem som eksisterer den dag i dag og fører til ekstrem ufrihet. Også for menn.

- Selv kunne jeg godt giftet meg med en pakistaner, men ikke tale om at jeg flytter til Pakistan. Da må du utslette deg selv og gå fullt og helt inn på ektemannens premisser slik to norske jenter jeg traff, har gjort. De hadde sluttet å tenke selv, spurte ikke hvorfor, sa bare: Det er sånn!

Kunnskap

Humanitet og respekt for enkeltindividet mangler i Pakistan. Du er en del av en familie og har ikke lov å prøve deg selv. Din plikt er å være gift og din viktigste rolle som kvinne er å føde barn. Mange synes det er greit. Jeg skulle ønske de hadde et valg. Barna bare kommer og kommer, har kvinner sagt til meg. Tenk hvis vi kunne planlegge og glede oss som hos dere, sier de. Her er det ikke snakk om lyst, og det mener jeg er å ta livsgleden fra kvinnene.

Storhaug er skuffet over at pakistanske kvinner ikke kommer bedre fram i samfunnslivet her. Skylda ligger hos mannlige pakistanske ledere som er redde for å miste makta, mener hun. Men hva kan vi gjøre?

- Vi må vise at vi bryr oss og ikke vil se at våre naboer går til helvete. Lærere og sentrale personer i Norge bør ha bedre kunnskap, slik at de kan stille motspørsmål til for eksempel fedre. Kvinner skal dele godene vi har her og sendes på obligatorisk språkkurs slik at de kan følge med. Nå er pakistanske

kvinner norske statsborgere uten rettigheter fordi norske myndigheter ikke tør blande seg. Hvordan kan vi tillate pakistanere å berøve kvinnene deres frihet når det går på bekostning av demokratiske verdier, likestilling og menneskeverd?

Tar vi ikke situasjonen på alvor, kan vi i løpet av kort tid få samme tilstander som i England, mener Hege Storhaug – Der trakasserer voldelige islamske grupper kvinner som bryter med pakistansk kultur og er blitt for vestlige.

Våger ikke pakistanske menn å frigjøre sine kvinner, er det bedre for kvinnene å bo i Pakistan. Der har de i det minste et kvinnefellesskap.

Vi kan slå fast at Storhaug fikk rett i mange av sine antakelser, og de fleste politikere og representanter for myndighetene tar i dag offentlig avstand fra all type sosial kontroll eller religionsmobbing (da både mobbing av religiøse personer og religiøse personers kontroll av andre), jamfør debattene som gikk under overskriften om «moralpolitiet».

Men det er én faktor som helst ikke skal nevnes og det er islam, da gjerne ut fra tankegangen om «Appreciative Inquiry». Dette er en teori som i korthet handler om å fokusere på det positive og gjenskape det i stor skala, som en motsats til å gripe fatt i det negative fordi det kan skape mer negativitet. Noen muslimer vet å benytte seg av strategien om at de er en «utsatt minoritet» i Norge, eller enda mer klart uttalt: de fremstiller seg selv som ofre ved eventuell negativ omtale av islam. Når de så er «ofre» kan de også oppleve det legitimt «å ta igjen».

Men som vi vet, ut fra Maris og mange andre elever sine vitnesbyrd om norsk skolehverdag, kan situasjonen være motsatt. Kan vi så forvente at skolen klarer å løse disse utfordringene?

4.2.5 Svikter skolen?

Førsteamanuensis Ivar Morken (op.cit.) påpeker at de som selv har valgt skolebytte, er de som er nærmest en forklaring, men de blir ofte ikke hørt. Han viser til at det er eksempler på skoler som stiller med fornøyde elever som forteller hvor bra de har det på skolen og at de ikke kjenner seg igjen i kritikken fra dem som velger å bytte. Så er spørsmålet: finnes det skoler som stiller med misfornøyde elever (og foreldre) eller elever som allerede har byttet skole? Har skolene interesse av å vite hvorfor akkurat deres skole blir fravalgt eller er det slik at skolene vet hva som er problemet (men helst ikke vil snakke offentlig om det)? Og hvordan opplever misfornøyde elever og foreldre at deres erfaringer ikke verdsettes?

Som Morken understreker er det viktig at en skole for alle faktisk betyr «alle». Mangfoldskategoriene handler ikke bare om «minoritetsspråklige» eller religiøs bakgrunn, men også funksjonsnivå, sosial bakgrunn, kjønn, seksualitet og

individualitet. Gir skolene det meste av oppmerksomheten til noen kategorier kan de være med på å skape et samfunn som splitter mer enn det forener.

Skal skolen leve opp til mangfoldsidealet nytter det ikke bare å lovprise mangfoldet. Når for eksempel etnisk norske elever er i mindretall kan de ha utfordringer som tilsier at skolen ikke kan forvente at de er (mer) ressurssterke enn andre. Morken mener at den beste måten å forsvare mangfold på, er å sette ord på hvilke utfordringer det lokale mangfoldet representerer. Da viser en også at utfordringer lar seg snakke om, som igjen gjør det mulig å ta tak i dem.

Langt de fleste foreldre vil det beste for barna sine, det gjelder også hvis de velger å bytte skole, ta barna til privatskoler eller sågar flytte til annet boområde. Hvis de så møtes med at et slikt bytte eller valg er at de har «feile holdninger», der veien er kort til at å mistro at de er «fremmedfiendtlige», vil det kunne skape (mer) splid i samfunnet.

Ga opp

En av de få, om ikke den eneste, som offentlig har tilkjennegitt at han har gitt opp livet i Groruddalen, er Patrick Åserud. I mai 2013 fortalte Åserud til Aftenposten at etter et helt liv i Groruddalen har den siste tids utvikling skremt han og familien vekk. Han mener lokalmiljøet er i ferd med å knekke sammen under vekten av mislykket integrering.¹⁹

- Det er blitt vanskelig å være etnisk norsk i Groruddalen. Det handler om massive språkproblemer, i tillegg til et press om å tilpasse seg normer som føles helt fremmede for oss som har en vestlig levemåte og tenkesett.
- Det finnes barnehager der nesten ingen barn eller foreldre snakker norsk, og skoler der barn blir truet med juling for å ha med seg salami på matpakka.
- Jenter blir mobbet for å være blonde, og farger håret mørkt for å passe inn. Det er ikke greit å være homofil på skolen, ikke ateist og i hvert fall ikke jøde. Særlig de siste tre årene har det vært skremmende å se og høre om det som skjer, sier Åserud.

Det er ikke minst gjennom 15 år som pedagog i skole og barnehage at Åserud har merket den stadig skjevare fordeling av etniske nordmenn og minoriteter på kroppen. Han viser til at de måtte ha tolk i 10 av 18 foreldresamtaler, og spør lakonisk hvordan det da kan være mulig å skape gode miljøer og godt samarbeid med hjemmet.

¹⁹ Aftenposten 27.mai 2013 <http://www.osloby.no/nyheter/-Det-er-vanskelig--a-vare-etnisk-norsk-her-5114671.html#.U43Z9 1 t8E>

Åserud bekrefter det statistikken forteller, nemlig at han og familien ikke er alene om å ta et flyttevalg. Også innvandrerfamilier flytter. Åserud viser til en indisk familie som var lei av forventingen om å leve som muslimer fordi de er brune i huden. Samtidig er kanskje Aftenpostens spørsmål det mest talende:

- Mange vil vel tenke at du er fintfølede og i utakt med det nye Norge?

- I så fall er det veldig mange som er fintfølede. Fasiten er at folk flytter herfra. Det gjør de på grunn av de konkrete erfaringene de har hatt, sier Åserud.

«Det nye Norge» er blitt et politisk begrep som skal fortelle oss at Norge er endret og at det ikke er noen vei tilbake. Men de samme som benytter begrepet har også et ansvar for å fylle «det nye Norge» med (positivt) innhold og ikke forvente at det er «andre» som skal bære ansvaret. Åserud er i så måte ingen optimist:

Han har ingen god oppskrift på hvordan utviklingen kan snus.

- Det er ikke godt å si. Jeg frykter Rosengård-tilstander (belastet forstad i Malmø, journ.anm). Der avfyres skudd på gaten i gjennomsnitt en gang hver uke. Jeg ønsker det beste for byen, men jeg føler ikke jeg kan bære integreringen på mine skuldre, sier Åserud.

Våre politikere kan ikke instruere hvordan befolkningen skal opptre, men de kan gjøre noe med de institusjoner som samfunnet forvalter. Her er skolen sentral. Skal skolen kunne gjøre noe med disse utfordringene, trenger de verktøy. Disse verktøyene er det politikerne som må dele ut, men så langt er det ingen politisk enighet om hva som virker.

4.3 Skolen som politisk instrument

I 2010 presenterte den nederlandske sosiologiprofessoren Jaap Dronkers en studie hvor han hadde undersøkt fordeler og ulemper med etnisk mangfold i skolene. Han sammenlignet prestasjonene til elever i alderen 15 år i språk, matematikk og fysikk i 15 vestlige land. Dronkers ble selv svært overrasket over at elevenes karakterer var omvendt proporsjonal med etnisk mangfold.²⁰

«Jeg tolker lavere elevprestasjoner på blandede skoler til å bety at en stor del av energien er brukt på å bygge bro mellom de ulike kulturelle gapene mellom elevene. Resultatet blir at lærerne ikke er i stand til å fokusere godt nok på undervisningen. Det handler mer om å forholde seg til den ene eller andre kulturen. Det bruker opp den tid og energi som kunne vært benyttet til undervisning.»

²⁰ Her presentert fra RNW.nl <http://www.rnw.nl/english/article/lower-achievements-mixed-schools>

Det påpekes at den etniske sammensetningen på nederlandske skoler er et svært sensitivt spørsmål i landet. Eksistensen av homogene skoler er generelt sett på som uønsket. Men Dronkers forskning viser altså at så lenge segregering fører til homogen elevmasse, er effektene ikke nødvendigvis negative.

Et annet bemerkelsesverdig funn var at elever med muslimsk bakgrunn gjorde det gjennomsnittlig dårligere enn andre elever.

«Dette kan verken forklares ut fra deres sosioøkonomiske bakgrunn eller utdanningssystemet. Så hva er årsaken? Det er godt mulig at de blir diskriminert, men det gjelder også for ikke-muslimske elever. Folk vil kanskje si: de er barn av arbeidsinnvandrere, men det er også italienerne. Den gjenstående variabelen er religion.»

Ikke alle er enig med professor Dronkers' konklusjoner. Den nederlandske forfatteren og pedagogen Anja Vink hevdet at Dronkers la for mye vekt på kultur og religion. Hun argumenterte for at sosioøkonomiske forhold er allment akseptert som svært avgjørende for elevers skoleprestasjoner:

«Vi fokuserer på hudfarge, kultur og religion, men utelater at disse elevene kommer fra fattige familier. Dette kan også gjelde for fattige innfødte barn. Hadde man sett på en "hvit søppelskole" ville man fått de samme resultatene. Det ser man i provinsene Friesland, Groningen og Limburg.»

Vink, som også har skrevet boken «Svarte skoler» i Nederland, mener at konklusjonen om at muslimske elever gjør det dårligere enn gjennomsnittet, krever en nærmere forklaring:

«Det kan være tilfelle med marokkanske og tyrkiske barn, men barn av afghansk, iransk og irakisk opphav gjør det oftere bedre på skolen enn innfødte barn. Dette skyldes at de har høyt utdannede foreldre.»

Professor Dronkers sa seg enig i at etnisk mangfold kan ha positiv effekt på elever av høyt utdannede foreldre, men: «I så fall er det en ekstra verdi.» Dronkers la også til at elever med innvandrerbakgrunn fra ikke-muslimske land som Kina, Sør-Korea og India også er positive unntak fra regelen.

Om Dronkers resultater er riktige, etterlater det noen ubehagelige sannheter. Samtidig vil det være umulig å iverksette de riktige tiltakene – og unngå de gale – hvis vi ikke gjør forsøk på å finne sannheten. Skulle det være slik at blandede skoler gjør det dårligere enn homogene, er det så homogene skoler vi skal trakte etter? Flere ting kan tyde på det – hvis det er skoleprestasjoner vi snakker om, men utfordringen er at skolene i Norge har et langt større ansvar enn «bare» å være en

kunnskapsprodusent. Det er ingen enkel balansegang, men det tyder kanskje på at man må ta et valg – og ikke bedrive skyggeargumentasjon.

4.3.1 Skolen den viktigste integreringsarena

Ifølge Dronkers kommer altså homogene skoleklasser best ut hva gjelder skoleprestasjoner ut fra den enkle forklaringen at jo mer tid og ressurser som kan benyttes til undervisning, jo bedre sjanser er det for å lykkes med faglige prestasjoner. Og motsatt: jo mer tid og ressurser som brukes på elevers ulikheter, jo mindre tid og ressurser til det faglige arbeidet og derav mindre sjanse for gode fagprestasjoner. Dette er en utfordring som i historisk tid har vært i norsk skole, men som nå har forsterket seg.

Tidligere gikk skillet hovedsakelig mellom fattig og rik, og mellom elever som lett tok til seg teoretisk kunnskap og elever som var mer praktisk anlagt. Den strengt kunnskapsbaserte skolen, kjent som «puggeskolen» med hard disiplin, ble dreid i retning av det som vi i dag kjenner som enhetsskolen. Enhetsskolen har også det innebygde politiske prosjektet at den skal bidra til å viske ut klasse- og kunnskapsforskjeller (et sosialt utjevninginstrument).

Enhetsskolens grunnleggende idé er at alle elever skal få et skoletilbud tilpasset egne evner og ferdigheter. Måleenheten har vært konsentrert om gjennomsnittet (etter den såkalte normalfordelingen eller Gausskurven), med resultat at elever langt under gjennomsnittet har fått (eller skulle få) en eller annen form for ekstraordinær undervisning eller støtte, mens de langt over gjennomsnittet i praksis stort sett har blitt overlatt til seg selv («de klarer seg jo så godt uansett»). Utfordringen er selvsagt at «gjennomsnittet» knapt eksisterer og dermed er enhetsskolemodellens suksess (om en kan kalle den det) stort sett at den har passet like dårlig for alle elevene. Eller som dr.scient i matematikk, Simen Gaure, uttalte i en kronikk i 2013: «Alle skal med, ingen skal langt».²¹

Ved å gjøre enhetsskolen også til et politisk instrument, ble den dessuten fylt med mer og mer innhold. Det er vel knapt det tema som ikke anses som viktig i en skolehverdag, uten at man har tatt hensyn til at skolen også har sine begrensninger. I alle fall hvis en ønsker (gode) kunnskapsresultater.

Samtidig har enhetsskolen overlevd og til en viss grad med hell, noe som blant annet kan forklare hvorfor det (i alle fall til nå) ikke er blitt opprettet flere privatskoler enn det faktisk er blitt i Norge (privatskolereguleringen har vært streng, men ikke så streng). Overlevelsen skyldes kanskje heller at elevmassen har vært relativt homogen. Forskjellene har ikke vært så store at de har vært overskyggende for skolens viktigste oppgave; å være kunnskapsformidler. Og ved å legge flest mulig elever «på midten»

²¹ Bergens Tidende 12.desember 2013 <http://www.bt.no/meninger/kronikk/Alle-skal-med-ingen-skal-langt-3022558.html?xtor=RSS-2#.U42zlvlt8E>

oppnådde skolen en relativt strømlinjeformet organisering, både i undervisning og pensum, som har vært overkommelig, til tross for såkalt elevtilpasset opplæring og stadig nye oppgaver.

Med de siste tiårs høye innvandring til Norge har elevmassen ved en rekke skoler endret seg betydelig. Endret elevmasse betyr endret skolehverdag, både for skolens ansatte og de øvrige elevene. Grunnskolen er således blitt politikernes viktigste instrument i integreringen av barn og unge.

Men foreldre sender ikke sine barn til grunnskolen med den ensidige målsettingen at de skal bli integrert eller være ledd i et integreringsprosjekt. De har forventninger til skolen som kunnskapsformidler, og at skolen besitter metoder som tilsier at elevene vil erverve kunnskap og utvikle egne evner. At sosial utjevning eller integrering er en del av dette prosjektet er sikkert greit nok, men går det på bekostning av opplæringen vil færre akseptere det.

Så er spørsmålet om enhetsskolen makter de store forskjellene, eller mangfoldet, som i dag er de fleste steder i Norge. Utvilsomt famler politikerne. Det har blitt diskutert løsninger som for eksempel å busse (mindre vellykkede integrerte) elever til andre skoler, for slik sett å oppnå en «bedre miks» og derav bedre integrering.²² Det kan være at et slikt tiltak bedrer integreringen, men om det bedrer de faglige skoleprestasjonene er det altså mer tvil om. Uansett var det ikke bussforslaget som skapte mest strid, det var det et annet tiltak som gjorde – og det handlet nettopp om elevklasser etter etnisitet.

4.3.2 Elevklasser på etnisitet

I 2011 iverksatte Bjerke videregående skole i Groruddalen i Oslo et tiltak som fikk stor oppmerksomhet: de holdt de norske elevene mer samlet.²³

- Beslutningen om å holde de etnisk norske elevene mer samlet, var et vanskelig, men bevisst valg.

Avdelingsleder Hanna Norum Eliassen ved linje for studiespesialisering på Bjerke videregående skole forklarte at bakgrunnen for tiltaket var at andelen etnisk norske elever over tid har sunket. I 2011 lå det på rundt 30 prosent. I skoleåret 2010/2011 førte det til at de tre førsteklasse på studiespesialisering hadde to klasser med åtte etnisk norske elever og en klasse med ni.

- Både i fjor og året før førte dette til at etnisk norske elever sluttet og søkte seg til andre skoler. Noen ga uttrykk for at de følte seg ensomme som «hvite» nordmenn. Konsekvensen var at klassene ble fylt opp av enda flere

²² Se for eksempel Aftenposten 12.oktober 2011

http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3701849.ece#.U426bfl_t8E

²³ Dagsavisen 24.november 2011 <http://www.dagsavisen.no/samfunn/skiller-brune-og-hvite-elever/>

minoritets elever. Dermed mistet vi noe av det mangfoldet både vi, elevene og minoritetsforeldrene ønsker, forklarer Eliassen.

Dermed mente Bjerke videregående skole at de måtte gjøre noe:

– Vi har tenkt og diskutert, og valgte til slutt å ta en litt vanskelig avgjørelse om å plassere 14 etnisk norske elever i hver av de to klassene, og ingen i den tredje. Det har ført til at færre norske elever har sluttet. Hvis dette tiltaket virker, betyr det at vi får den mangfoldsskolen vi vil ha. Jeg synes det er trist hvis vi skal få «brune» og «hvite» skoler. Det er ingen tjent med, understreker Eliassen.

Elever med innvandrerbakgrunn som Dagsavisen snakket med reagerte på at de ikke er i blandede klasser, men avisen valgte ikke å snakke med noen av elevene med norsk bakgrunn.

Stoppet øyeblikkelig

Da utdanningsbyråden i Oslo ble gjort kjent med saken, satte han umiddelbart en stopper for praksisen.

– Dette er første gang jeg har hørt og det er helt uakseptabelt. Derfor har rektor fått beskjed å gjøre om på dette, sier utdanningsbyråd Torger Ødegaard i Oslo til NRK.²⁴

Det interessante med dette tiltaket er at akkurat det samme skjedde på Fjell barneskole i Drammen året før, da bare med motsatt fortegn: barn med norsk morsmål ble fordelt utover klassene.

Det var rett etter juleferien at tredjeklassingene på Fjell skole kom hjem med en lapp til foreldrene. Der fikk foreldrene beskjed om at fire klasser skulle bli til tre. Årsaken var at en rekke elever hadde flyttet fra Fjell, så det var ikke elevgrunnlag nok til fire klasser. Men når de nye klasselistene kom, så foreldrene et mønster: Elevene som har norsk som morsmål og en eller to norske foreldre, ble fordelt utover alle de tre klassene.²⁵

Flere (norske) foreldre truet med å bytte skole hvis en slik organisering ble gjennomført. Det ble presisert at det ikke var fremmedfrykt som lå til grunn for at foreldrene vil bytte skole, men frykt for at barna ikke skulle lære godt nok norsk. En av foreldrene forklarte:

²⁴ NRK 24.november 2011 <http://www.nrk.no/ostlandssendingen/stopper-inndeling-etter-etnisitet-1.7889020>

²⁵ Drammens Tidende 16.februar 2010 <http://www.dt.no/nyheter/vil-ikke-verre-en-minoritet-1.3419749>

- Det er greit med 30 prosent fremmedspråklige i klassen, og det er greit med 70 prosent. Men når det bare er noen få norske barn igjen, sier det seg selv at det blir snakket lite norsk i klassen.

I tillegg var det frykt for at ungene ikke vil lære norsk kultur godt nok, og da ikke ensidig i forhold til pensum, men også den sosiale læringsprosessen. Det flerkulturelle fellesskapet ble betraktet som en stor ressurs for skolen, men det ble understreket at det går en grense. Også problemer med å arrangere foreldreaktiviteter ble trukket frem, da flere av disse foreldrene ikke behersker det norske språket.

Rektor for Fjell skole argumenterte for at den aktuelle klassesdelingen er til barnas beste, der han blant annet tilkjennegjorde at han ikke var bekymret for at elevene får for lite nærhet til norsk kultur:²⁶

- De norske elevene har et fritidsliv og får et fellesskap med andre norske barn på for eksempel kulturskolen.

Saken på Fjell skole vakte så vidt vi vet ikke noen oppmerksomhet i nasjonale medier. Det kan kanskje tyde på at vi ikke reagerer med samme kontante avvisning når det er etnisk norske elever som fordeles som minoritet. Og i motsetning til reaksjonen på Bjerke videregående skole sin strategi, var det på Fjell barneskole de norske foreldrene som måtte forklare sin reaksjon. Dertil: felles for begge sakene er at de faglige argumentene for klassesdelingen, uansett vei, er fraværende. Det er utelukkende integreringsperspektivet som er i front.

Eks-skolebyråd tok til motmæle

Reaksjonen til Bjerke videregående skole var at «alle» var enige (i offentligheten) om at et slikt fordelingsprinsipp var forkastelig. Utenom én: tidligere skolebyråd i Oslo og Groruddalbeboer Robert Wright. Til Dagsavisen hevdet Wright at det var en tabbe av skolebyråden i Oslo å stoppe elevinnndelingen:²⁷

- Jeg mener det var en stor tabbe av skolebyråden i Oslo å stoppe elevinnndeling etter etnisk bakgrunn. Jeg har kull nummer to med barn på Stovner skole, og ser hvordan de hvite elevene forsvinner. Noe som gjør at enda flere flytter og bytter skole, sier Wright, som trives på Stovner, men opplever at den «hvite» familien er under sterkt press.
- Noen av oss foreldre på Stovner jobber alt vi kan for å lage nettverk mellom de norske elevene. Ikke fordi vi ikke ønsker integrering, men vi ser at store grupper av fremmedkulturelle selv ikke ønsker å bli integrert, mener Wright.

²⁶ Drammens Tidende 17.februar 2010 <http://www.dt.no/nyheter/klassen-er-fordelt-av-lererne-1.3419746>

²⁷ Dagsavisen 25.november 2011 <http://www.dagsavisen.no/samfunn/-tabbe-a-stoppe-elevndeling/>

Ifølge Wright fortjener ledelsen på Bjerke ros og ikke kjeft. Den tidligere Oslo-politikeren mener skolens tiltak for å beholde flere «hvite» elever, som det er blitt betydelig færre av de siste årene, burde hatt livets rett for å høste erfaringer.

Det er fint at media tar opp problematikk knyttet til det såkalte nye Norge, men det er en lei tendens å omtale denne problematikken relatert til «hvit» og «sort» (eventuelt justert til «brun»), for da er heller ikke veien lang for assosiasjoner til apartheid. Det samme reagerte Wright på. Wright påpekte i et innlegg på Verdidebatt i Dagsavisen at han aldri bruker hudfargebetegnelser, og minner deretter om at sortering pågår:

Dagsavisen intervjuet meg fordi jeg støttet tiltaket på Bjerke. Avisen siterer meg med å betegne gruppene som «hvite og brune». Det er en begrepsbruk jeg aldri bruker fordi det er feil betegnelser. Det handler ikke om farge. Det er viktig for meg å understreke at det er den kulturelle bakgrunn som i ulik grad skiller barna.

Det sies fra politisk hold at det ikke er lov å sortere elever etter kulturell eller etnisk bakgrunn. Gjennom debatter de siste dagene har det blitt klart for meg at sentrale politikere mangler kunnskap om hvordan dette praktisk gjøres i Osloskolen. Før sorterte man etter geografi. Nå sorterer man etter kulturell bakgrunn, for å spre norsk-kulturelle jevnt utover i klassene. Min sønn ble eksempelvis ved skolestart plassert i klasse uten noen kjente fra nærområdet, fordi de norsk-kulturelle måtte spres utover. Er denne sorteringen lovlig, mens Bjerkes sortering er ulovlig?

Dermed bekreftet også Wright at strategien til Fjell barneskole i Drammen har vært (en stilletende) praksis i Groruddalen.

Men kanskje enda mer interessant er det at de som klager på Bjerkes strategi, det er i liten grad de som bor i dalen:

Blir det for få norsk-kulturelle, vil de forsvinne. Mandagens avis forteller at fremmedkulturelle familier ikke klager på skolen. Det er kanskje ikke uventet. Det skrives at klagen i særlig grad kommer fra ressurssterke på Oslo vest. Det interessante er at det er der tettheten av fremmedkulturelle er lav. Dette forteller mer om at det er et geografisk skille. Det forteller nok en gang at man aksepterer mer i Groruddalen. Der utfordringene er størst, klages det minst. For meg er det også et paradoks at tilnærmet alle jeg møter i denne debatten befinner seg langt fra en hverdag med små barn i Groruddalen. De politisk korrekte bor ikke i dalen. De bor der folk klager! Det er de politisk korrekte som slår ned på dem som i hverdagen forsøker å finne ordninger for å beholde flere norsk-kulturelle i området.

Avslutningsvis påpeker Wright sin «ensomhet» for å få satt problemstillingen på den politiske agenda, til tross for at han vet at han har sine støttespillere:

Jeg har forsøkt å få noen av dem som støtter mine standpunkter til å stå fram i pressen. De langt fleste er tydelig på at det tør de ikke. Da vil de få slengkommentarer fra sine kolleger. Det påtakelige er at slengkommentarene i stor grad kommer fra dem som bor utenfor Groruddalen. På denne måten utvikler det seg et stille meningsdiktatur.

Nettopp fraværet av en saklig og redelig offentlig debatt om disse utfordringene er ett av problemene. Her er det HRS' oppfatning at ledende media og (de fleste) politikerne må ta en del av skylden. Innvandrings- og integreringspolitikk er gjort så politisk betent at langt de fleste kvier seg for å ta del i den. Imens kan problemene bli så uoverkommelig at de ikke lar seg løse, eller at tiltakene som etter hvert må iverksettes blir av en slik karakter at de fleste vil anse dem som for «uspiselige» (hvis integrering fortsatt skal være målet).

4.4 Er det et problem?

Innledningsvis stilte vi spørsmålet om det er et problem at innvandrere og norske i all hovedsak bor hver for seg. Som vi har trukket frem i denne rapporten er det flere ting som tyder på det, ikke minst på en integreringsarena som skolen og med tanke på manglende samhandling, både for elever, for skole-hjem, og på fritiden.

Interessant var det for øvrig også at samme dag som Robert Wright offentlig støttet beslutningen på Bjerke videregående skole (se over), var 120 av osloskolenes elevrådsledere samlet på en annen videregående skole i Oslo for å diskutere aktuelle saker. Ifølge Dagsavisen (op.cit.) kuppet klasseinndeling og spørsmål om diskriminering dagsorden. Tilstede var også nestleder i kultur- og utdanningskomiteen i bystyret i Oslo, Andreas Halse. På møtet spør Halse om elevene synes det er et problem at osloskoler har 70–80 prosent minoritets elever, og svaret burde vekke oppmerksomhet:

– Ja, det skaper mer fremmedfrykt.

– Ja, noen liker ikke å føle at de er i et annet land når de kommer på skolen på andre siden av dalen, svarer en annen.

Elever tilkjennegir altså at overvekt av elever med innvandrerbakgrunn er et problem.

Antagelig finnes ikke det overordnede svaret i skolen. Det ligger i innvandringspolitikken. Skal vi ha et velfungerende mangfoldig samfunn må vi innse at det er en sammenheng mellom andelen innvandrere, type innvandrere og integreringstiltak.

4.4.1 «Alle har en mening om migrasjon, men svært få kan rettferdiggjøre den»

Det er den dystre konklusjonen til Paul Collier er kommet til, blant annet i boken «Exodus: Immigration and Multiculturalism in the 21st Century».

Paul Collier er professor i økonomi og offentlig politikk og direktør ved Centre for the Study of African Economies ved Oxford University. Collier forteller i en artikkel på NewStatesman at han startet med boken ut fra en bekymring om hvordan migrasjon påvirker utvandringslandene.²⁸ Han bemerker at hans innfallsvinkel ikke er så underlig, da han har brukt hele sitt yrkesaktive liv på å studere fattige samfunn, men at perspektivet gradvis har utvidet seg til å omfatte konsekvenser av migrasjon, både for utvandrings- og innvandringslandene.

Selv om det finnes mye litteratur der det er studert ulike aspekter ved migrasjon, er det ifølge Collier lite som har funnet veien til media, og det har heller ikke blitt behandlet med en analytisk helhet. I stedet flyter media over av «advokatstoff», støttet av anekdoter, påstander og moraliseringer. Når Collier har lest og lyttet til dette har han blitt slått av den avgrunnen som eksisterer mellom de sterke meningene som formidles og den uvitenhet som rå. Han sier det er veien til en «politikk-basert dokumentasjon».

Collier hevder at lidenskaplige, eller kanskje fanatiske, meninger om migrasjon drives av skjebner og frykt. Dette gjelder på begge sider av debatten, påpeker Collier, men han fokuserer på det han kaller den mest sannsynlige leser, det vil si dem som ser på seg selv som liberale intellektuelle – det han kaller sin «egen krets». Blant denne gruppen har distanse og forakt for såkalte «innvandringskritikere» blitt en del av identiteten. Underliggende for denne krassheten er frykten for at noen innrømmelser til «populære fordommer» kan utløse voldelige utspill fra innvandringsmotstandere.

Ansvarlighet

Ifølge Collier har det helt siden Enoch Powells tale «Rivers of Blood» (1968) vært tabu å ha en seriøs diskusjon om migrasjon i britisk sosialvitenskap.²⁹ Selv har han mistet tellingen på hvor mange ganger han er blitt advarte under arbeidet med boken *Exodus* om å skrive noen som kan bli brukt som ammunisjon av partiet UKIP.³⁰ Med andre ord, påpeker Collier, ble han bedt om å skrive enda mer «politikk-basert dokumentasjon». Men Collier mener at britisk migrasjonspolitik er altfor viktig – og for mye har gått galt – til at en slik innfallsvinkel er forsvarlig.

²⁸ NewStatesman 21.november 2013 <http://www.newstatesman.com/global-issues/2013/11/new-exodus>

²⁹ Talen var et kraftig angrep på datidens innvandringspolitikk og antidiskrimineringslovgeving som ble foreslått i Storbritannia. Les mer her: http://en.wikipedia.org/wiki/Rivers_of_Blood_speech

³⁰ United Kingdom Independence Party (UKIP) er et høyreorientert, nasjonalt, innvandrings- og EU-kritisk politisk parti i Storbritannia.

Til tross for ikke å følge rådet om å innrømme UKIP noe, er Collier overbevist om at han ikke bidrar til å slippe løs mørke krefters eventuelle latente voldelige tendenser. For hvis vold mot innvandrere var en mulig konsekvens, vil han ha akseptert varsomheten i en annen rekkefølge, nemlig at den akademiske prekestolen bør brukes på en ansvarlig måte.

Collier viser til at Powells prognose for andelen innvandrere var bemerkelsesverdig nøyaktig, men at hans prognose om de sosiale konsekvensene var grotesk galt. Dette skyldes derimot ikke forvaltning av britisk innvandringspolitikk, som i Colliers øyne har vært så udugelig at det grenser til parodi. Det skyldes heller ikke noen spesiell styrke i den engelske karakteren. For alle høyinntektssamfunn har utviklet robuste, vedtatte eller hevdvunne, regler mot vold mellom grupper. Dette er i Colliers betraktning en av de karakteristiske kjennetegn ved høyinntektssamfunn, som også er en relativt ny prestasjon. Mange fattige samfunn på sin side har ikke klart å stable på beina slike regler, noe de deprimerende demonstrerer daglig. Dette er også en av grunnene til at de forblir fattige, slår Collier fast.

4.4.2 De 10 byggesteiner

Som del av Colliers forskning har han kommet til at det er ti byggesteiner som er nødvendig for en begrunnet analyse av migrasjon. Han konstaterer at noen er enkle, andre er langt mer analytisk krevende (men en fullverdig forståelse fordrer å lese boken).

Byggestein 1 Rundt 40 prosent av befolkningen i fattige land sier de ville emigrere hvis de kunne. Det er dokumentasjon som tyder på at dette tallet ikke er en vill overdrivelse. Hvis migrasjon skjedde noe i nærheten av denne skalaen, ville vertssamfunnene lide under betydelig reduksjon av levestandard. Derfor er innvandringskontroll i de attraktive innvandringslandene viktig.

Byggestein 2 Diaspora akselererer migrasjon. Ved «diaspora» mener Collier de innvandrere og deres etterkommere som har beholdt sterke bånd til sine opprinnelsesland, heller enn å løsrive seg og integrere seg i sine vertsland. Disse båndene til opprinnelseslandet kutter kostnadene ved innvandring (som vi tolker til at de samme velger *ikke* å forholde seg til innvandringslandets koder og regler mer enn nødvendig), samtidig som de gir mer næring til ytterligere innvandring. Resultatet blir at mens diasporaen vokser, akselererer innvandringen. Diasporaen fortsetter å øke fram til innvandringen er avstemt med den andelen innvandrere og deres etterkommere som er absorbert inn i den generelle befolkningen. En avgjørende implikasjon for denne samhandlingen er at politikken for innvandring og diaspora må være forenelige.

Byggestein 3 De fleste innvandrere foretrekker å beholde sin egen kultur og dermed «klynge seg sammen». Dette reduserer hastigheten som diasporaen blir absorbert inn i den generelle befolkningen. Jo tregere de blir absorbert, jo lavere andel av

innvandrere er forenelig med stabile diaspora og innvandring. Det ligger i sakens natur at absorpsjonen vil gå langsommere med en politikk basert på flerkultur enn en politikk som baserer seg på assimilering.

Byggestein 4 Migrasjon fra fattige land til rike er drevet av det store inntekstgapet mellom dem. Dette gapet er den moralske skrekkehistorie i vår tid. Forskjellen i inntekter er i siste instans resultatet av forskjeller i politiske og sosiale strukturer: fattige land har politiske og sosiale systemer som er mindre funksjonell enn de i rike land. Deres dysfunksjonelle systemer vedvarer delvis fordi det er en del av deres identitet og innvevd i den lokale kulturen. Migranter rømmer fra konsekvensene av disse systemene, men bringer vanligvis kulturen med seg.

Byggestein 5 I økonomiske termer er innvandrere selv den som tjener mest på innvandring, men mange lider av et psykologisk «opprivningssjokk». Så vidt en kan bedømme fra nettoeffekten på lykke vil de økonomiske gevinstene og psykologiske kostnadene motvirke hverandre, selv om bevisene på dette foreløpig er uklare.

Byggestein 6 Fordi migrasjon er kostbart, er ikke migranter blant de fattigste i sine hjemland. Effekten for de etterlatte avhenger til syvende og sist av om emigrantene får opp farten på de politiske og sosiale endringene i hjemlandet eller ikke. En beskjedne hastighet på utvandringen, slik som for eksempel i Kina og India, hjelper, spesielt hvis mange migranter kommer hjem igjen. Men en utvandring av unge og dyktige – som på Haiti – fører til et tap som fanger samfunnet i fattigdom.

Byggestein 7 I høyinntektssamfunn er effekten av innvandring på gjennomsnittsinntekten til den øvrige befolkningen triviell. Nasjonale økonomier skades ikke av innvandring, men de trenger den heller ikke. Derimot kan fordelingsvirkningene være mer betydelig, men det er avhengig av sammensetningen av innvandringen. I Australia, som bare tillater innvandrere etter deres ferdigheter, tjener trolig arbeiderklassen på at de får flere dyktig folk å jobbe med. I Europa, som tiltrekker seg mange lavt kvalifiserte innvandrere, blir den svakerestilte delen av befolkningen sannsynligvis enda verre stilt blant annet i konkurranse om sosiale boliger, velferd, utdanning og arbeid. Den klareste effekten på arbeidsmarkedet er at nye innvandrere konkurrerer med eksisterende innvandrere, som følgelig vil nyte godt av strammere kontroll.

Byggestein 8 De sosiale virkningene av innvandring oppveier de økonomiske, derfor bør de sosiale være de viktigste kriteriene for politikken. Disse effektene kommer fra mangfoldet. Mangfold øker variasjonen og denne utvidelsen av valg og horisonter er en sosial gevinst. Likevel truer også mangfoldet et potensielt samarbeid og sjenerøsitet. Samarbeidet hviler på en forståelse av velferdssamfunnet, der tilbudet av offentlige goder også henger sammen med uuttalte sosiale regler. Sjenerøsiteten hviler på en utbredt forståelse av gjensidige hensyn som er grunnleggende for velferdssystemer. Både offentlige goder og velferdsordninger tjener de svakeste mest,

noe som betyr at det er denne gruppen som er mest utsatt for tap. Når mangfoldet øker vil fordelene av variasjon bli mindre, samtidig med at samarbeid og sjenerøsitet medfører økt risiko. Ethvert (verts)samfunn har en ideell grad av mangfold og dermed en ideell størrelse på diasporaen.

Byggestein 9 Kontroll av innvandringen er en menneskerett. Gruppers instinkt om å forsvare territoriet er vanlig i hele dyreriket, og det er sannsynligvis enda mer grunnleggende enn den enkeltes rett til eiendom. Retten til å kontrollere innvandring er hevdet av alle samfunn. Du har ikke automatisk rett til å flytte til Kuwait, heller ikke kineserne har automatisk rett til å flytte til Angola, selv om millioner ville ha gjort det hvis de kunne. På samme måte har ikke bangladeshere automatisk rett til å flytte til Storbritannia og kreve en andel av den sosiale og økonomiske kapital. Noen ganger gir det mening å gi adgang til migrasjon på gjensidig basis. Tusenvis av franskmenn ønsker å leve i Storbritannia, mens tusenvis av briter ønsker å leve i Frankrike. Men hvis strømmene blir for ubalansert, kan rettigheter avledet fra en slik gjensidighet med fordel trekkes tilbake: Australia, for eksempel, trakk denne rettigheten tilbake for Storbritannia. Utvidelsen av EU har skapt disse ubalanserte situasjonene, og de opprinnelige gjensidige rettigheter kan derfor trenge modifisering.

Byggestein 10 Migrasjon er ikke en uunngåelig konsekvens av globaliseringen. Den sterke ekspansjonen i handel- og kapitalstrømmer mellom utviklede land har vært sammenfallende med en nedgang i migrasjon mellom de samme landene.

Politisk umulig

Collier påpeker at disse ti byggeklossene ikke er ubestridelige sannheter, men behovet for dokumentasjon favoriserer dem i ulik grad. Selv om man aksepterer samtlige vil det fortsatt være rom for uenighet om deres betydning i et bestemt samfunn på en gitt tid. Byggeklossene etterlater derimot ikke rom for eksistensielle konfrontasjoner mellom polariserte posisjoner. Liberale intellektuelle ønsker å kombinere rask innvandring, en multikulturalisme som gir innvandrere mulighet til å holde seg innenfor et distinkt kulturelt fellesskap, og et likestilt samfunn. Dette hevder Collier er en edel visjon, men dessverre politisk umulig.

Collier frykter at den åpne dørs politikk, multikulturalisme og et sjenerøst tilbud av offentlige tjenester, er å betrakte som økonomiens «umulige treenighet». Den store sosiale risikoen som rask innvandring medfører, kombinert med multikulturalisme, fører ikke til at samfunnet polariseres, men at det pulveriseres.

Det er ikke slik at England, eller for den saks skyld Norge, vil bli et voldssamfunn, men de uuttalte normene for samhandling og sjenerøsitet vil gradvis bli undergravd.

Normer og overenskomster

Samfunn som det britiske, eller norske eller andre samfunn i Europa, er avhengig av disse normene, som til alt overmål tas som en selvfølge at man knapt er klar over dem, hevder Collier. Akkurat dette fikk vi et godt bevis på rundt årsskiftet i fjor.

Det startet med at stortingsrepresentant Christian Tybring-Gjedde (FrP) stilte spørsmål til daværende (og nyutnevnte) kulturminister Hadia Tajik (Ap) og daværende inkluderingsminister Inga Marte Thorkildsen (SV) hva de anser som det særegne med norsk kultur. Spørsmålet ble ikke like godt mottatt av alle, og et stort sett samlet mediekorps var enige om at det hele var å betrakte som et personlig angrep på kulturministeren (hun har som kjent innvandringsbakgrunn og er muslim) fra en «innvandringskritiker».³¹ Men så kom forfatter og journalist Jon Hustad rett over nyåret med en kronikk i Aftenposten der han forsvarte kulturspørsmålet.³² For Hustad var ikke fornøyd med Tajiks svar, han konkluderte som følgende: «Kva skal vi seia om ein kulturminister som ikkje ein gong er villig til å prøva å definera norsk kultur? At det ikkje er bra nok.»

Da tok «kulturdebatten» virkelig av.³³ Men den endte med «ingenting»: det var enten for vanskelig å forklare hva som er norsk kultur eller så har vi (etablert?) en sperre mot å definere norsk kultur. Uansett ble det ikke noe «samarbeidsprosjekt» mellom ulike befolkningsgrupper i Norge – tvert om beviste vel kulturdebatten at den ble behandlet som (at noen) ville dra opp et (ytterligere) skille mellom «dem og oss».

Så igjen får Collier rett, for han peker på at alt tyder på at hvis et samfunn deler seg mellom den opprinnelige befolkning og en rekke diasporasamfunn, vil samarbeidet svekkes. Men kanskje mer overraskende: det er mangfoldet i seg selv som synes å svekke samhandlingen i den opprinnelige befolkningen. Det er fordi nettverk blir forstyrret og folk trekker seg tilbake til mer isolerte liv, noe som vi kan kjenne igjen i Robert Wrights «ensomhet» for å få satt problemstillinger fra Groruddalen på den politiske agenda (jamfør 4.3.2).

³¹ Her kan du lese spørsmålet fra Tybring-Gjedde og svaret i sin helhet fra Tajik:

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=55722>

³² Aftenposten 2.januar 2013, oppdatert 12.januar 2013 http://www.aftenposten.no/mening/kronikker/Ikkje-min-kulturminister-7081291.html#.U49IK_1_t8E

³³ Se for eksempel Christian Tybring-Gjedde: «Kulturarven sikres ikke over statsbudsjettet» (Aftenposten 03.01), kommentar av Astrid Meland i VG: «Av og til er norsk kultur best» (03.01), Aftenpostens nyhetsartikkel: «Tybring-Gjedde ikke beroliget av at Tajik hyllet mors pinnekjøtt» (04.01), intervju med professor Knut Kjeldstadli: «Nå tar vi debatten igjen» (Klassekampen 04.01), Ulrik Imtiaz Rolfsen: «Kulturuttrykk som speiler samfunnet» (Dagbladet 04.01). Også svenskene la seg inn i debatten, kanskje særlig Martin Aagård (kommentator i Aftenbladet) som 18.januar under tittelen «Danskjävlar» hevdet at den eventuelle kulturen vi har i Norge, har vi svært liten grunn til å være stolt av. Det utløste igjen en del reaksjoner fra norske mediakommentatorer, for eksempel kultur- og debattredaktør i Bergens Tidende, Hilde Sandvik: «Svensk kulturimperialisme» (25.01) og Aslak Nore i VG: «Svensk kunnskapsløshet» (25.01).

Bevisene for negative effekter av mangfold er delvis analytisk, dels statistiske og delvis resultatet av eksperimentelle forsøk. Av plassmangel (mer i boka) tas et praktisk eksempel på en sosial overenskomst som kan trues av innvandring:

Storbritannia har en ubevæpnet politistyrke. Sjeldenheten av denne praksisen bør fortelle oss at den er skjør. Den hviler på en overenskomst mellom kriminelle og politiet: I møte med ubevæpnede politi bør også kriminelle være ubevæpnet. Individuelle kriminelle ville således fått en fordel ved å bevæpne seg, men for at overenskomsten skal forbli i likevekt avhenger den av et usannsynlig mønster av kollektiv atferd blant kriminelle, eller som Collier sier, en bisarr kode av anstendighet blant skurkene.

Denne svært attraktive overenskomsten er nå truet. En grunn er at kriminelle i enkelte diaspora har brakt med seg helt andre regler. Jamaica har en mordrate som er 50 ganger høyere enn Storbritannia og kriminelle har en inngrodd pistolkultur. Somalia har hatt krigføring i en generasjon, så deres kriminelle er blitt sosialisert inn i ekstrem vold. En tilstrekkelig høy andel av jamaikanske og somaliske kriminelle i Storbritannia vil kunne endre atferden til den opprinnelige befolkningens kriminelle: hvorfor følge en personlig ufordelaktig overenskomst om mange andre bryter den?

På terskelen til et slikt voldssamfunn ville en ubevæpnet politistyrke realitetsorientert seg (de ville ha bevæpnet seg) og samfunnet ville miste noe en ønsket å verne. Vurdert etter vanskelighetsgraden som andre samfunn har hatt i å etablere slike overenskomster, er det sannsynlig at når det først er mistet, vil det aldri kunne bli retablert.

Den omvendte U

Rase og kultur er tydelig, fastslår Collier, men jamaikanere og somaliere er ikke genetisk disponert for kriminalitet og vold. Hvilken som helst rase kan absorbere enhver kultur: etniske jamaikanere og somaliere kan bli kulturelt umulig å skille fra engelskmenn, akkurat som etniske engelske kriminelle kan absorbere normer fra Jamaica og Somalia.

Heller ikke diaspora er en rase, det er et kulturelt nettverk. Det blir bare synonymt med rase hvis det ikke er noen kulturelle absorpsjon, påpeker Collier. Multikulturalisme, som navnet tilsier, handler om kultur, ikke rase. Dens mål er å bremse eller hindre diasporaen å absorbere den øvrige befolkningens kultur. Ved å gjøre dette, reduseres andelen av innvandrere som er forenlig med en stabil diaspora og dermed med stabil innvandring. Med en «åpen dørs politikk» akselererer innvandringen utover dette nivået, med resultatet at diasporaen vokser, og dermed øker også mangfoldet. I sin tur fører dette igjen til at på et punkt begynner mangfoldet å undergrave samholdet og sjenerøsiteten som egalitær politikk bygger på.

Med dagens kunnskap er slike spørsmål fortsatt åpne. Analyser tyder på at nettoeffekten av innvandring følger et omvendt U-mønster: moderat innvandring er beskjedent gunstig, mens rask innvandring har potensielt store risikoer. Vi mangler forskning for å finne ut hvor vårt samfunn er langs denne omvendte U.

4.4.3 Fra følelser til fakta

Utvilsomt har Paul Collier skrevet en bok som forsøker å erstatte den følelsesbaserte innvandringsdebatten med fakta. Han er nok smertelig klar over selv at han tråkket inn i et vepsebol med flere enn én dronning. Men boka er blitt godt mottatt og er blitt anbefalt flittig, også på sosiale medier.

Interessant er det også at Colliers forrige bok, «The Bottom Billion» (som handler om hvordan verdens fattigste lider under at de lever i samfunn uten velfungerende institusjoner), ble varmt omfavnet av vår tidligere utviklingsminister Erik Solheim (SV), som politisk sett tilhører samme sfære som Collier selv. Men det spørs om tankene som Collier nå presentere vil bli like godt mottatt. For eksempel sier Collier at innvandringsland må slutte å spørre om innvandring er bra eller dårlig. Det er like meningsløst som å spørre om mat er bra eller dårlig. Svaret blir nemlig det samme for innvandring som for kalorier. «Noe er bra. Mye er dårlig.» Men, som vi allerede har vært inne på, kan veldig mye bli dramatisk negativt for de opprinnelige innbyggerne på sikt. Og da er det ikke økonomiske aspektet som Collier understreker bredest, men at det er sammenhengskraften og landets nasjonale karakter som blir forandret.

I Finansavisens anmeldelse av boken heter det at for Collier er nasjonalstaten en aktør med moralsk verdi.³⁴ Kanskje er det bakgrunnen fra utviklingsøkonomien som gir ham denne forståelsen av at noen kulturer fungerer bedre enn andre: Utvandring er gjerne motivert og en konsekvens av at man lever i en dysfunksjonell kultur. Multikulturalisme kan bety at man tar med denne dysfunksjonelle kulturen til sitt nye hjemland. Dermed er Colliers perspektiver dystre: Innvandrerbefolkninger, diasporaer, som blir store, blir selvforsterkende. Især hvis de er kulturelt fjerne.

Finansavisen fastslår dermed at «den venstrevridde, liberaleren Collier» tar til ordet for innvandringskontroll, som en nødvendighet for å unngå en ukontrollert vekst med store negative konsekvenser for ankomstlandet.

Colliers tanker er sammenfallende med arbeidet og tankene HRS har lagt til grunn fra vi startet opp. Grupper generelt som rømmer dysfunksjonelle stater, også såkalte «failed states», tar gjerne med seg helt avgjørende trekk ved kulturen og den utarmede staten de flyktet fra, enten det handler om kvinneundertrykking, mangel på respekt for barns integritet og forståelse av deres behov, mangel på respekt for «utenforstående» (ikke likeverd), repressiv religion og konformitetspress. Derfor fortsetter overgrepsspraksiser. Derfor møter mange barn til skolestart uten det norske

³⁴ Finansavisen 23.november 2013

språket eller med lite kjennskap til norsk kultur – fordi foreldrene frykter å miste dem til den nye kulturen i landet de bor i eller fordi foreldrene selv ikke forstår det nye landet. Resultatet blir raskt det samme: foreldrene isolerer seg selv og sine barn fra storsamfunnet. Og de søker gjerne sammen med «sine egne».

4.4.3 Like barn leker best?

Ordtaket «like barn leker best» er, så vidt vi har registrert, først og fremst trukket frem i integreringsdebatten i forbindelse med ekteskapsmønsteret blant ulike befolkningsgrupper i Norge, da relatert til såkalte henteekteskap. Det har da vært legitimt å hevde at det er «naturlig» at ulike innvandrergupper finner sin ektefelle blant sine egne, på samme måte som etnisk norske først og fremst gifter seg med etnisk norske. Akkurat sistnevnte kan det stilles spørsmål ved, da stadig flere nordmenn synes å finne sin ektefelle utenfor egen gruppe. På samme måte har HRS dokumenter at over tid har andelen henteekteskap i sentrale ikke-vestlige grupper i grupper gått ned, samtidig som andelen som gifter seg innad i egen gruppe (en av samme opprinnelse bosatt i Norge) har økt. Ikke minst gjelder det for andregenerasjon, norskfødte med innvandrereforeldre, som i enda større grad enn foreldregenerasjonen gifter seg innad i egen landgruppe og færre med nordmenn.³⁵

En slik utvikling, kombinert med høy innvandring, passer dårlig med ideen om at «innvandrere vil bli mer og mer lik nordmenn – bare vi tar tiden til hjelp». Tvert om passer den langt bedre med Colliers teori om at diaspora er et *kulturelt nettverk*. Merk så at med «diaspora» menes de innvandrere og deres etterkommere som beholder sterke bånd til sine opprinnelsesland, heller enn å løsrive seg og integrere seg i det vi liker å tro er deres nye hjemland. I norsk debatt betegnes disse ofte som «uintegreerte», hvilket igjen tilsier at det finnes mange både innvandrere og etterkommere som tar fullverdig del i det norske samfunnet og som vi betrakter som like norsk som noen annen. Et interessant eksempel i så måte, er adopterte barn. De aller fleste som er adoptert til norske familier skiller seg ikke ut i samfunnet, kanskje med unntak av utseende. Ergo kan ikke opprinnelse eller rase være det sentrale for å ta fullverdig del i et samfunn, som også tilsier at «like barn» er et kulturelt fenomen.

Så er spørsmålet om mangfoldet kan bli for stort. Blant de mange empiriske undersøkelser av dette spørsmålet, er kanskje den mest kjente utført av Robert Putnam, professor ved Harvard i USA.³⁶ Ut fra en analyse, som omfattet 30 000 amerikanere fra forskjellige sosiale miljøer, konkluderte Putnam med at økt (etnisk) mangfold blant annet medfører nedsatt sosial tillit, som igjen fører til at folk føler seg mindre lykkelig og har lavere livskvalitet. I tillegg fremhevet Putnam for eksempel økt fattigdom, mindre tillit til egen politisk innflytelse og forståelse, lavere forventninger

³⁵ Jamfør også HRS-rapporten «Ekteskapsmønster blant utvalgte grupper. Nasjonalt og Oslo», N-1-2014, tilgjengelig på www.rights.no

³⁶ Putnams undersøkelse er presentert i *Scandinavian Political Studies*, 2007.

til at andre vil samarbeide for å løse felles problemer, færre nære venner og fortrolige, og lavere sannsynlighet for å bidra til veldedighetsarbeid eller frivillighetsarbeid.

4.4.4 Har mangfold en grense?

Hvis Putnams funn er riktige, tilsier det da at hvis folk liker (best) å leve i samfunn hvor de fleste er mest lik dem selv, så betyr det at de samme er fremmedfiendtlige?

Til dette spørsmålet har den danske filosofen og forfatteren Kai Sørlander gitt et logisk svar.³⁷ Sørlander peker på at de er én ting at folk generelt foretrekker å leve i samfunn med folk som ligner dem selv. Det er et uttrykk for en subjektiv preferanse. Men det er en annen ting hvis man også mener at folk som er annerledes enn en selv, objektivt sett er mindreverdige. Vi må altså skille mellom en subjektiv preferanse om leve sammen med folk som ligner en selv, og en objektiv verdidom om at folk som ligner en selv er mer verdt enn andre. Man kan altså ha den subjektive preferansen og samtidig forkaste den objektive verdidom. Men hvis en bakker opp den objektive verdidom og betrakter «de andre» som mindreverdige, eller for den saks skyld: blindt fører en politikk på basis av sin subjektive verdidom, da er man fremmedfiendtlig eller rasist. Slik sett forteller Putnams undersøkelse at folk ikke er fremmedfiendtlig, til tross for at de ikke ønsker for stort mangfold.

Både Dronkers', Colliers og Putnams funn er ubehagelige for de trekker alle i samme retning: homogenitet skårer høyst og det synes å være en grense for mangfold. Dette kjenner vi igjen fra dem som har foretatt skolebytte for sine barn, flyttet fra innvandrertette bydeler eller jobber for å få satt problematiske konsekvenser av innvandring på den offentlige agenda (jamfør kap.4.1 og 4.2). Hvor denne mangfoldsgrensen går, er derimot et langt mer usikkert spørsmål. Andelen innvandrere og innvandrernes opphav kan være en del av dette svaret, men langt fra nok. For eksempel er kanskje en mer presis målestokk for skolen nettopp andelen elever som har annet morsmål enn norsk. Men snakker vi 50-50 prosent eller annen fordeling? Svaret må gis empirisk.

Samtidig er utfordringen at ikke alle kan velge, for eksempel hvor en vil bo. For mens ressurssterke oftest bor i bomiljøer uten høy andel innvandrere, og i særdeleshet få ikke-vestlige innvandrere (jamfør kap.3), er det motsatt for de (mer) ressursvake. Dermed blir det også de mest ressursvake som må bære byrden av den rådende innvandrings- og integreringspolitikk, uten at politikerne synes særlig villige til verken å innrømme slike fakta eller endre politikken.

Men før en i det hele tatt kan diskutere hvor en eventuell grense for mangfold går, må en bli enige om det faktisk er en grense for mangfold. Politisk kan vi vel slå fast at det ikke er mange som vil ta til ordet for det, heller tvert om: «mangfold» er blitt et

³⁷ Kronikk i Berlingske Tidende 30.mai 2010

politisk slagord i integreringsdebatten. Men det er ikke sikkert at det vil vare til evig tid.

I Stortingsmelding nr. 17 (1996-97) *Om innvandring og det flerkulturelle Norge*, kunne vi blant annet lese følgende:

«Det er mange måter å være norsk på. Ved aktivt å framheve at alle har like stor rett til å bringe med seg sine verdier og tradisjoner inn i fellesskapet, styrkes grunnlaget for samhørighet.»

Og videre:

«Målet for myndighetenes holdningsskapende arbeid på dette området er å bekjempe rasisme, fremmedfrykt og diskriminering. Fokuset vil naturlig nok rettes mot nordmenns holdning til personer med innvandrerbakgrunn.»

Vi kan vel trygt si at vi nærmere 20 år etter har fått noen flere perspektiver om innvandring og det flerkulturelle Norge. For eksempel vil nå de fleste politikere, både nasjonalt og kommunalt, ta til ordet for at vi skal bekjempe *uønskede* (eller endog lovstridige) tradisjoner og praksiser, og heller ikke gå på akkord med grunnleggende frihetsverdier i det norske samfunnet som for eksempel likeverd, likestilling, ytringsfrihet og religiøs frihet. Vi vil neppe heller se en stortingsmelding som ensidig peker på «nordmenns holdning».

Endringer i begrepsbruk er viktig, da begreper både kan tilsløre og avsløre. Ett interessant bidrag i så måte er gitt av forfatter og lektor i historie, dansken Michael Böss. Han var i Canada og undersøkte hva som har skjedd med ideologien «flerkultur», som var «Canadas offisielle kjennemerke utad».³⁸ Canada har forlatt flerkulturtankegangen og erstattet den med «respekt for kulturelt mangfold» som en canadisk verdi. Her har Böss merket seg en passasje på det canadiske kulturarvdepartementets hjemmeside, som lyder:

«Den canadiske regjering oppmuntrer de (etniske og religiøse) grupper til å delta fullt og helt i samfunnslivet ved å styrke deres økonomiske, sosiale og kulturelle integrering.»

Hvor det altså tidligere handlet om å bevare ulike innvandrer kulturer, dreier det seg nå om å bli reelt integrert. Böss påpeker at det er verdt å merke seg at det er en integrering som innvandrere og deres etterkommere selv er hovedansvarlig for. Kulturell integrering betyr derimot ikke at de samme skal legge alle sætrekk ved sin egen kultur bak seg, men å bli fortrolig med landets kultur og livsform for å bli en fullverdig deltaker.

³⁸ Kronikk i Berlingske Tidende 13.oktober 2011 <http://www.b.dk/kommentarer/dansk-vaerdipolitik-i-nyt-lys>

Böss registrerer også at Danmark, som endog har en egen lov om multikulturalisme, datert 1988, helt har forlatt begrepet. Böss hevder at den nye linjen utgjør en viktig forskjell. Det betyr at det ikke er en stats oppgave å likestille alle kulturer i et samfunn. Isteden skal staten sørge for at alle borgere stilles likt i samfunnet uansett kulturell bakgrunn og identitet.

Men det er ikke bare Canada og Danmark som har endret holding. De samme endringene har foregått i Storbritannia, Tyskland, Frankrike, Spania og tildels Nederland som alle har mer eller mindre forlatt multikulturalismen og fokuserer mer på det som mange betegner som «sammenhengskraft».

Nettopp denne sammenhengskraften er det etter vår oppfatning det viktigste å fokusere på, ikke minst i skolen.

5 Mangfold og integrering

I Aftenposten 23.april i år hevdet Helene Gallis fra Miljøpartiet De Grønne (MGD) at «alle» rømmer fra østkantskolene og at dette skyldes «forskjells-Oslo» som byrådet i Oslo ikke gjør noe med.

Tilsvaret (16.mai) kom fra lederen i bystyres finanskomité, James Stove-Lorentzen (H). Han påpekte at «det handles, det satses» og det «spesielt på skoler med store utfordringer». Hvilke utfordringer Stove-Lorentzen tenker på, sies det ikke noe om, men han ramser opp følgende tiltak: graderte priser i Aktivitetsskolen, gratis leksehjelp, flere undervisningstimer og sommerskole. Deretter viser han til satsningen på læreren (som skolens viktigste ressurs), og at det derfor er ekstra lønnstrinn og mentorordning for å rekruttere dyktige kandidater til lærerstillinger ved 25 skoler (hvilke skoler kommer ikke frem, men vi antar at disse er å finne øst for Akerselva). Stove-Lorentzen konstaterer så at fordelingen av midlene til bydelene skjer etter et system som legger sosioøkonomiske faktorer til grunn, noe som tilsier at bydel Gamle Oslo får 37,5 prosent mer per innbygger enn Frogner.

Akkurat sistnevnte antar vi er trukket frem som et eksempel på solid satsning, men interessant er det at hvis vi sammenligner Gamle Oslo og Frogner hadde for eksempel begge bydelene flytteunderskudd av norske i 2012 (det er som tidligere nevnt antakelig en tilfeldighet for Frogner), mens Frogner også hadde høyere flytteoverskudd av både ikke-vestlige og vestlige med innvandringsbakgrunn (spesielt sistnevnte) enn Gamle Oslo (se kap.3). Andelen av befolkningen med innvandrerbakgrunn i 2012 var på Frogner i overkant av 25 prosent, herav 10 prosent ikke-vestlige. I Gamle Oslo var andelen i underkant av 38 prosent, herav 28 prosent ikke-vestlige. Det interessante i så måte er at delbydelen Kampen i Gamle Oslo har omtrent samme befolkningssammensetting som Frogner generelt. På Kampen hadde 25 prosent innvandrerbakgrunn, hvorav 16 prosent hadde ikke-vestlig bakgrunn. Omtrent samme fordeling hadde Vålerenga, Helsfyr og Lodalen (se figur 9).

Videre hevder Stove-Lorentzen at det «er ingen i Oslos byråd som ikke erkjenner at det finnes forskjeller. Derfor gjennomføres også denne radikale omfordelingspolitikken innad i byen. Og det virker.» For å belegge at det virker, viser han til at «til tross for stor andel elever med fremmedspråklig bakgrunn i Oslo (over 90 prosent på enkelte skoler), er resultatene likevel bedre enn i resten av landet.»

At mange kvalifiserer til fritak for nasjonale prøver og at skoler gjør ulik bruk av praksisen, sies det derimot ingenting om.

Nettopp fritak fra nasjonale prøver har vært et omstridt tema i mange år. Det fikk VG til å engasjere førsteamanuensis i pedagogikk ved Universitetet i Oslo, Christian W.

Beck, til å gjøre en analyse av resultatene på nasjonale prøver i Oslo.³⁹ Analysen bygget på resultatene av nasjonale prøver høsten 2012 i lesing på 5.klassetrinn ved 29 skoler i Oslo som har fritatt elever og offentliggjort sine tall.

Ifølge Beck var funnene oppsiktsvekkende, for et moment pekte seg veldig klart ut: desto flere som fritas fra nasjonale prøver på skoler med mange minoritets elever, dess bedre blir gjennomsnittresultatet på skolen. Sammenhengen var klar ved alle de 29 analyserte skolene, men sterkest på skoler med høy andel minoritetsspråklige elever. Det fikk Beck til å hevde at svake elever holdes vekk for å blåse opp resultatene.

Analysen viste også at skoler med tilnærmet lik andel minoritets elever, tilsynelatende kan ha helt ulik praksis på fritak, og at skoler som har få minoritets elever fritar flere av disse, sammenlignet med skoler som har mange minoritets elever.⁴⁰ Sistnevnte syntes ikke å være praksis ved Gran skole.

Gran skole er en av de osloskolene som har høyest andel minoritetsspråklige elever, skoleåret 2013/14 høyest med 98,4 prosent. Skolen fritok høsten 2012 tre ganger flere elever enn Rommen skole (sistnevnte med fritak på 7 prosent). Rommen skole har omtrent like stor andel minoritetsspråklige (i 2013/14 var andelen 94,8 prosent) som Gran. Resultatene av den nasjonale prøven viste seg å være markant bedre på Gran enn på Rommen.

Til dette uttalte rektor på Gran skole følgende:

- Årets elever på 5. trinn har en relativt høy lesekompetanse. Andel fritak beskriver elevsammensetningen, og våre elevkull varierer nok mer fra år til år enn på mange andre skoler.
- Gran skoles kunnskap om den enkelte elevs læring og utvikling er det viktigste for oss. Det er trist at gode resultater blir dratt i tvil, sier Anne Myhrvold, rektor ved Gran skole.

Gran skole har fritatt stadig flere fra nasjonale prøver de tre siste årene.

Som vi har sett (jamfør kap.4.1.2, figur 19) så har Gran skole ligget svært stabil på et høyt nivå med minoritetsspråklige elever (i 2009/10 var andelen 95 prosent, de tre neste skoleårene på 96 prosent og siste skoleår altså på 98 prosent).

På Rommen skole har de fritatt stadig færre i samme tidsrom som Gran har fritatt flere. Rektor Hanne Christine Arveng på Rommen sier til VG at resultatene er viktige

³⁹ VG 15.januar 2013 <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/skole-og-utdanning/forsker-skoler-fritar-svake-elever-for-aa-blaase-opp-resultatene/a/10049398/>

⁴⁰ Det er på sin plass å påpeke at Beck også registrerte at ressurssterke minoritets elever hever snittet på skolen.

da de sier noen om veien videre og for å sjekke ut om elevene får den opplæring de har behov for og krav på.

Om det er slik at osloskoler benytter seg av fritak av svake elever eller andre triks for å forbedre resultatene, er det et alvorlig «sykdomstegn» ved samfunnet og en bjørnetjeneste for dem det gjelder. Men det gir selvsagt politikere og andre muligheten for å fortelle «hvor godt det går» heller enn å måtte iverksette nødvendige tiltak. Samtidig skurrer det med Oslos finanskomité's leder sin opplisting av tiltak på «skoler med store utfordringer». For hvis resultatene er bedre enn resten av landet, skulle det vel heller ikke være nødvendig med de ekstraordinære tiltak som blir listet opp? Ergo må skoen trykke ett eller annet sted.

Utvilsomt er det et stort trykk på Oslo når det gjelder befolkningsveksten, og at den er innvandringsdrevet er hevet over enhver tvil. Så kan det være at det er en berikelse for byen på mange måter, men det har også noen konsekvenser som tilsier at man ikke bare kan fortsette med «mer av det samme». I så fall må det stilles spørsmål ved hvordan det skal finansieres, om det så gjelder Aktivitetsskolen, gratis leksehjelp, flere undervisningstimer, sommerskole, ekstraordinære tiltak rettet mot lærerne, «radikal omfordelingspolitikk» eller for den saks skyld: ulike integreringstiltak.

5.1 Politikk-basert dokumentasjon

Det er lite Oslo kan gjøre med befolkningsveksten, ei heller med bosettingsmønsteret (kanskje utover fordelingen av sosialboliger og til en viss grad byggeorganisering, altså store eller små boliger, men uansett vil det være prisavhengig). Men det er noen overordnede valg som bør tas, og som langt på vei er tatt, men konsekvensene av disse valgene er ikke tatt. For eksempel er det få som tar til ordet for at Oslo som segregert by er «greit», at det er «naturlig» at ulike befolkningsgrupper «klynger seg sammen». Vi lovpriser heller mangfoldet, og gjerne mer jo lengre avstand vi har fra det samme mangfoldet – samtidig som vi kjemper mot konsekvensene av mangfoldet ved å gi integrering forrang.

Det er på mange måter en umulig prosess, særlig når innvandringstempoet bare fortsetter. Samfunnet, eller Oslo i denne sammenheng, eller enda mer presist: spesielle bydeler og delbydeler, klarer ikke å absorbere «det nye Norge» i et fellesskap. For selv om vi har beveget oss vekk fra ideen om at så å si alt av innvandrer kulturer var verneverdige og nå understreker verdier vi som samfunn ikke vil gå på akkord med, går det likevel svært langsomt. Det er, som Collier påpeker (jamfør kap.4.4), fordi vi har en politikk som bygger på flerkultur, på mangfoldet. Assimilering er blitt et skjellsord, ut fra en respekt for medbrakte kulturer. At vi samtidig utviser mindre respekt for egen kultur, er en (politisk) ukorrekt tanke. Tvert om blir «norsk kultur» mer eller mindre harselert med i offentligheten.

For eksempel ble Bjerke videregående skole sin strategi med å holde norske elever mer samlet iverksatt for at ikke flere norske elever skulle forlate skolen, altså en strategi for å beholde mest mulig av mangfoldet, kontant avvist. Beslutningen er rent politisk, det finnes ikke noe faglig belegg for å avvise praksisen. I slike tilfeller bør vi etterlyse en analytisk helhet. Men, som i mange andre tilfeller, ble Bjerke-saken i media støttet av anekdoter, påstander og moraliseringer. Så Collier har helt rett når han sier det er en avgrunn mellom de sterke meningene som formidles og den uvitenhet som rå. Dette er veien til en «politikk-basert dokumentasjon», som Collier betegner det som, og vi kan spørre oss om det er en slik utvikling vi ønsker?

Innvandrings- og integreringsfeltet er kanskje ett av de feltene som i størst grad nettopp bygger på politikk-basert dokumentasjon. Det kan raskt føre til at vi konstruerer ønskesituasjoner heller enn å fremskaffe fakta. Da for eksempel HRS i 2009 publiserte en rapport om det som kan kalles et begrenset innvandringsregnskap, som avdekket at innvandring og integrering er (økonomisk) svært kostbart for Norge, ble vi kontant avvist, om ikke latterliggjort, i offentligheten.⁴¹ Senere har både Brochmann-utvalgets NOU og rapport fra SSB bekreftet at vi var på helt riktig vei i våre beregninger.⁴² Men mer interessant var det som skjedde i mars 2013, for da kom avisen Utrop med en rapport (utarbeidet av NyAnalyse as) som konkluderte med at innvandring lønner seg.⁴³ Samme dag som rapporten ble publisert, diskuterte Stortinget regjeringens stortingsmelding om en «helhetlig integreringspolitikk – mangfold og fellesskap». Den ene etter den andre stortingspolitikeren gikk på Stortingets talerstol med rapporten i hånd og slo fast at innvandring er en økonomisk suksess. «Nyheten» gikk også rett inn i NRKs nyhetsmorgen og utgjorde forsiden på Klassekampen. NTB spredde budskapet for å sikre at hele landet fikk ta del i den nye «kunnskapen». «Myter knuses», formidlet journalistene. Men rapporten ble avkledd som svært misvisende, ikke minst på grunn av Finansavisens arbeid.⁴⁴

Det er god grunn til å anta at det vil være et politisk nederlag å innrømme at innvandringen har negative konsekvenser som en tidligere har prøvd å overse, slik som for eksempel med de økonomiske kostnadene. Mang en politiker har forsikret oss om at innvandring er en berikelse for Norge, både sosialt, kulturelt og økonomisk. Sistnevnte er tilbakevist, eller som Collier uttrykker det: Nasjonale økonomier skades ikke av innvandringen, men de trenger den heller ikke (byggestein 7) og i økonomiske termer er det innvandrerne selv som tjener mest på innvandringen (byggestein 6).

⁴¹ HRS N-2-2009 «Tell ikke meg. Innvandringens kostnader og velferdsstaten».

http://www.rights.no/filer2/notat_innv_kost100909.pdf

⁴² NOU 2011:7 «Velferd og migrasjon. Den norske modellens framtid»

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2011/nou-2011-07.html?id=642496> og Erling Holmøy/Birger Strøm (SSB): «Makroøkonomi og offentlige finanser i ulike scenarier for innvandring» (15/2012)

http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201215/rapp_201215.pdf

⁴³ Utrop/NyAnalyse as «Nye elementer til innvandringsregnskapet med vekt på arbeid, utdanning og nyskaping» <http://www.utrop.no/files/get/Sn8p/Rapport%20-%20Nye%20elementer%20til%20innvandringsregnskapet.pdf>

⁴⁴ Finansavisen 13.april 2013, kortversjon kan leses i Dagbladet 15.april 2013

http://www.dagbladet.no/2013/04/15/nyheter/stoltenberg/rodgronn_regjering/innvandring/skatt/26668475/

Nettopp dette var noen av hovedfunnene til SSB (op.cit.). Men her bringer Collier oss et skritt videre: For selv om innvandrere har en økonomisk gevinst ved innvandring til et land som Norge, kan mange også lide av et psykologisk «opprivningssjokk». Den økonomiske gevinsten og den psykologiske kostnaden kan motvirke hverandre, som mer folkelig uttrykt er at mange er økonomisk, men ikke sosialt integrert. I innvandrertette områder opplever folket slik avstand eller mangel på samhandling. Det kan også føre til politikerforakt. Bygges ikke politikken på fakta kan det føre til at den ikke lengre har noen folkelig forankring.

5.2 Offentlig debatt

Utvilsomt er det en rekke faktorer knyttet til innvandring og integrering som (offentlig) ikke skal belyses (for mye). HRS mener at vi (landet) hadde vært mest tjent med en seriøs og redelig offentlig debatt, og i alle fall ikke moralisering. Det var også én av grunnene til at HRS begynte å fokusere mer på innvandring og økonomi. Da ikke fordi vi mener at det økonomiske aspektet er det mest «betente» i et innvandringsland som Norge (det er det antakelig spørsmål knyttet til sammenhengskraft, verdier og landets nasjonale karakter som er), men fordi vi ønsket å bidra til å dreie debatten mer bort fra følelser og mer over til fakta. Vårt fokus på økonomi har delvis hatt det utslaget, jamfør for eksempel Finansavisens omfattende arbeider på feltet, men det har også avdekket noe annet: folks behov for å få diskutert «det nye Norge».

Det fikk vi ettertrykkelig bekreftet etter at HRS, ved Hege Storhaug, hadde en kronikk på trykk i Aftenposten i mai 2013.⁴⁵ Én ting var nå kronikkens budskap, som tok utgangspunkt i tall fra Finansavisen (tall som også er bekreftet av SSB), men en annen ting var reaksjonene. Kronikken slo så vidt vi kjenner til alle rekorder for oppmerksomhet i Aftenposten. Få dager etter publisering hadde den 12 000 facebook-anbefalinger. Den forrige delingsrekorden i Aftenposten sto Jon Hustad for, da han fikk over 4 000 anbefalinger for sin kronikk om kulturminister Hadia Tajik og norsk kultur.⁴⁶ I tillegg fikk HRS-kronikken nærmere 2 000 kommentarer før Aftenposten valgte å stenge debatten etter få timer. Det er så vidt oss bekjent også rekord. Langt de fleste kommentarene var svært positive til kronikkens budskap, og selv fikk Aftenposten ros for endelig å åpne opp for debatt på et tydeligvis etterlengtet tema.

Et annet interessant aspekt er at Finansavisens arbeid med innvandring og økonomi fikk samme avis til å lage en reportasje om Groruddalen (27.april 2013), der to norske gutter fortalte om sin oppvekst i dalen, om sinte innvandrere som tilrøver seg makt i

⁴⁵ Aftenposten 19.mai, oppdatert 23.mai 2013 «Hvorfor forteller ikke media hva en ikke-vestlig innvandrer koster?» http://www.aftenposten.no/meninger/--Hvorfor-forteller-ikke-mediene-hva-en-ikke-vestlig-innvandrer-koster-7204353.html#.U5HHFPnV_Yh

⁴⁶ Aftenposten 2.januar, oppdatert 12.januar 2013 «Ikkje min kulturminister» <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Ikkje-min-kulturminister-7081291.html>

flokk, om hvordan de lærte på barnskolen at de skulle ta hensyn til innvandrerne, som det er synd på, og om hvordan de, som norske, ble oversett. HRS fikk anledning til å publisere saken på rights.no og i løpet av kort tid hadde den ufattelige 27 000 anbefalinger på facebook og 480 kommentarer på rights.no.

Historien fra Groruddalen traff tydeligvis rett i hjerterota. Av kommentarene (på rights) å tolke har mange lignende historier å fortelle, men de slipper ikke til i offentligheten. De «henvises» således til blogger og debatter, selvsagt av ymse kvalitet. Men som moderator på rights.no satt vi igjen med blandede følelser. Mange kommentarer slapp vi ikke gjennom, mens andre ble publisert under tvil. Først og fremst prøvde vi å styre unna de mest belastende ordene (som for eksempel «søppelmennesker») og oppfordringer til vold. At det var såpass mange som tyr til slik retorikk tilsier at det er mye sinne, frustrasjon og redsel som koker under overflaten. Andre mente historien var generaliserende, noen endog usann og ikke rommet nyansene om livet i Groruddalen.

Sistnevnte er sikkert riktig, like riktig som at historier som utelater de problematiske konsekvensene ved innvandringen også gir et skjevt og uriktig bilde. Spørsmålet er om en respons på over 27 000 anbefalinger forteller at negative erfaringer og opplevelser med innvandringen ikke har en legitim utløpskanal?

For oss som jobber i dette feltet, vet vi at det er en svært betent problemstilling. Det har utvilsomt også blitt mye vanskeligere etter 22/7, noe også (daværende) statsminister Jens Stoltenberg forsto og svarte med «mer åpenhet, mer demokrati, men aldri naivitet». Men det ble ikke mer åpenhet og demokrati. Etter 22/7 ble vanskeligere å fortelle om negative erfaringer og opplevelser og stemplene (på meningsmotstandere) satt løsere enn noen gang.

Det var kanskje akkurat denne tausheten Finansavisen brøt med sin reportasje fra Groruddalen, men resten av media forble like taus, også om Finansavisens økonomiske avsløringer. Tausheten fra NRK stiller kanskje i en særklasse, da det er en statskanal med mandat om å opplyse folket og et budsjett (2014) på godt over 5 milliarder kroner. NRK valgte heller å lage en reportasjeserie fra Groruddalen med tittelen «Dalen vår» som etter deres eget utsagn fokuserte på hverdagshistorier. Men ikke alle hverdagshistorier fikk plass. En av guttene som Finansavisen hadde med i sin historie ble intervjuet to ganger til NRK-produksjonen, men fikk beskjed om at hans «synspunkter ikke passet inn i regikonseptet til NRK».⁴⁷

På samme måte er det en rekke temaer som ikke passer inn i det «regikonseptet» som til enhver tid er rådende i samfunnet. For eksempel var det for noen tiår siden uhørt å kreve at innvandrere i Norge skulle lære seg det norske språket. Langt de fleste synes nå enige om at ferdigheter norsk språk er en av de viktige faktorene for å lykkes i

⁴⁷ Finansavisen 27.april 2013, der også NRK fikk svare på kritikken.

Norge, og det er også helt legitimt å diskutere. Andre utfordringer stiller derimot lengre bak i køen.

5.3 Politisk handling

«Inkludering er mer enn språk» var overskriften på en kronikk i Berlingske Tidende 9.juni. Den er signert Anne Beate Eide, som er lektor ved Fyllingsdalen videregående skole i Bergen.⁴⁸ Hennes budskap er at «Vi må tørre å si at kulturforskjeller kan skape utfordringer i skolen.» Etter årelang erfaring som kontaktlærer ved skolen i klasser for minoritets elever med kort botid i Norge, har hun gjort seg noen erfaringer som hun vil dele med offentligheten.

Eide er enig med dem som sier at språk er avgjørende for å kunne følge undervisningen, og at det er en bjørnetjeneste å la elevene starte rett i videregående skole uten forutsetninger for å mestre kravene som stilles. Samtidig er det Eides krav at vi heller ikke bør undervurdere de kulturelle forskjellene mange elever opplever når de av ulike grunner flytter til Norge.

«I mange tilfeller er det snakk om unge mennesker som kommer fra kulturer som er svært ulike det vi kjenner fra majoritetskulturen i Norge, for en del elever tar det tid å oppnå kulturforståelse i landet de har flyttet til.

Sosiale normer ungdom imellom er viktige for å bli sosialt akseptert og for elevers trivsel på skolen. Bedre norskspråklige ferdigheter og større forståelse for hvordan det norske samfunnet fungerer før oppstart i ordinære klasser vil forebygge fravær og frafall i skolen, og redusere medelevers og skoleansattes frustrasjoner.»

Ifølge Eide kan det være et misforhold mellom ambisjoner og innsats. Elever kan ha store ambisjoner når de kommer til Norge, ofte med press fra andre familiemedlemmer, påpeker Eide, men liten forståelse for hva som faktisk kreves for et brukbart vitnemål.

Hun påpeker at utdanning er et av myndighetenes satsingsområder for å unngå sosiale forskjeller i samfunnet, og viser i denne sammenheng til NOU 2011:14, «Bedre integrering», hvor det står at innvandrerbefolkningen skal ha like stort læringsutbytte i skole og utdanning som befolkningen for øvrig. Men dette stiller Eide spørsmål ved:

«En kan spørre seg hvordan det er mulig å oppnå et like stort læringsutbytte på et språk en ikke behersker, i et klasserom der de sosiale kodene kan vanskelige å oppdage og maktbalansen ujevn. I samme NOU-rapport står det at seint ankomne elever har gjennomgående svakere resultater i videregående

⁴⁸ Bergens Tidende 9.juni 2013 http://www.bt.no/meninger/kronikk/Inkludering-er-mer-enn-sprak-3133862.html#.U5b5w_nV_Yj

opplæring, og frafallet er stort. Særlig gjelder dette gutter på yrkesfaglig studieretning. Videre pekes det på skolens mangelfulle innsats for nyankomne elever som en sentral årsak til utfordringene.»

Mange nyankomne ungdommer kan lide av stress og depresjoner, og for en del kan lærerne være de eneste voksne de har å snakke med og som kan veilede og forklare hvordan ting fungerer i Norge. Det sliter også på skolepersonellet, forklarer Eide, som mener at å havne i en «norsk» klasse uten å kunne språket og de sosiale kodene er et overgrep mot eleven.

«Jeg har flere ganger hørt elever si «Jeg turde ikke rekke opp hånden på ungdomsskolen, jeg var helt stille» eller «De lo av meg hver gang jeg sa noe». I en innføringsklasse vil eleven få øve seg på nettopp det, høre sin egen stemme på dette rare, nye språket, tilegne seg ny kunnskap og nye læringsstrategier og bli aktive deltakere heller enn passive tilskuere. I tillegg vil eleven få et mer realistisk bilde av hva som forventes av dem før de havner i ordinære klasser, noe det er lettere å forstå gjennom erfaring.»

Utgangspunktet for Eides kronikk er at flere skoleeiere krever at det blir innført krav til norskkunnskaper for elever som skal begynne på videregående skole. Men regjeringen sier nei. De som i sterkest ordlag har kritisert den politiske holdningen, er Norsk Lektorlag. De mener at å skyve ansvaret for elever som ikke kan norsk over på skolene, er «politisk hykleri».⁴⁹

- Det er et grunnleggende politisk problem at ansvaret blir skjøvet ut til den enkelte skole, slik at de dårlige løsningene blir usynliggjort. Det er politisk bekvemt, men rammer elevene, sier leder i Norsk Lektorlag, Gro Elisabeth Paulsen.

Utdanningsforbundet er derimot ikke enige og mener at å stille krav til norskkunnskaper vil skille på ulike elevgrupper i minoritetsspråklige sin disfavør. Til det svarer Paulsen:

- Det er ikke riktig å kalle dette forskjellsbehandling. Kravene må gjelde alle elever, enten de er norske eller utenlandske.

Nettopp sistnevnte mener HRS er et sentralt poeng. Har vi krav, om det så gjelder i skolen eller på andre arenaer, så må det gjelde alle. Utviklingen i dag går i motsatt retning, i «inkluderings navn» verner vi om et mangfold som kan bidra både til forskjellsbehandling og skape slitasje og frustrasjon hos dem som har utfordringene tett på kroppen.

⁴⁹ Bergens Tidende 3.juni 2014 http://www.bt.no/nyheter/lokalt/article3130917.ece?#.U5b65PnV_Yg

Avslutningsvis kan det være nødvendig igjen å minne om Colliers ord: at de sosiale virkningene av innvandring oppveier de økonomiske, derfor bør de sosiale være de viktigste kriteriene for politikken. Det er fortsatt politikerne som må løse oppgavene, men det må være kunnskapsbasert. Samtidig må alle bidra med sine erfaringer.

Med tanke på at Oslo nå faktisk ligger an til å få åtte områder i 2030 som befolkningsmessig kan minne om dagens Rosengård i Malmö, mener vi det burde vært en partipolitisk samling om å gi Oslo en innvandringsstopp det kommende tiåret. Å ta sjansen på at Oslo skulle klare det ingen andre større byer i Europa har klart, nemlig å skape velfungerende byer med høy innvandrerdel, der innbyggerne samtidig samhandler bredt på tvers av nasjonalt og etnisk bakgrunn, fremstår som politisk rulett. Det vi trenger nå er politikere som tar fakta innover seg og handler konstruktivt og ansvarlig ut fra ny kunnskap.

Eller sagt med ordene til den britiske økonomen J. M. Keynes (1883-1946): «*When the facts change, I change my mind. What do you do, sir?*»

Tabell-liste

Tabell 1 Delbydelene med høyest og lavest andel innvandrerbefolkning. Kilde: Oslo kommune.	24
Tabell 2 Anslag for innvandrerbefolkningen og ikke-vestlige i Oslo og Oslos bydeler i år 2030 hvis samme prosentvise vekst som for perioden 2008-2013. Prosent. Kilde: Oslo kommune	26
Tabell 3 Anslag for innvandrerbefolkningen i delbydeler i Groruddalen i år 2030, hvis samme prosentvise vekst som for perioden 2008-2013. Prosent. Kilde: Oslo kommune	28
Tabell 4 Fordelingen av andelen minoritetsspråklige elever på Osloskoler der andelen er under 26 prosent, sortert på henholdsvis under 10 prosent, 10 til 20 prosent og 20 til 26 prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo.	32
Tabell 5 Fordelingen av andelen minoritetsspråklige elever på Osloskoler der andelen er fra 26 prosent til 50 prosent, sortert på henholdsvis 26 til 30 prosent, 30 til 40 prosent og 40 til prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo.	33
Tabell 6 Fordelingen av andelen minoritetsspråklige elever på Osloskoler der andelen er fra 50 til 75 prosent, sortert på henholdsvis 50 til 60 prosent, 60 til 70 prosent og 40 til 75 prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo.	33
Tabell 7 Fordelingen av andelen minoritetsspråklige elever på Osloskoler der andelen er fra 75 til 99 prosent, sortert på henholdsvis 75 til 80 prosent, 80 til 90 prosent og 90 til 99 prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo.	34

Figurliste

Figur 1 Nettoinnvandring per 1 000 innbygger i europeiske land i 2011. Kilde: Eurostat.	5
Figur 2 Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre bosatt i Oslo per 1.1.1994 – 1.1.2013 fordelt på vestlig bakgrunn (EU etc.) og ikke-vestlig bakgrunn (Asia, Afrika etc.). Kilde: Oslo kommune	6
Figur 3 Faksimile fra figur 2 i Bloms studie	10
Figur 4 Nettoinnflytting til Oslo i 2012 etter bydeler og landbakgrunn (norsk, vestlig eller ikke-vestlig). Personer. Kilde: Oslo kommune.....	14
Figur 5 Nettoutflytting av personer med norsk bakgrunn fra bydeler i Oslo i 2012, i prosent av befolkningen med norsk bakgrunn i 2012. Kilde: Oslo kommune.....	16
Figur 6 Nettoutflytting av personer med norsk bakgrunn fra bydeler i Oslo i 2010-2012. Personer. Kilde: Oslo kommune	17
Figur 7 Fordeling av befolkningen på bydeler i Oslo 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune	18
Figur 8 Flytteunderskuddet av de med norsk bakgrunn i årene 2010-2012 for bydelene i Groruddalen (Bjerke, Grorud, Stovner og Alna), Søndre Nordstrand og Gamle Oslo.....	19

Figur 9 Fordeling av befolkningen i Game Oslos delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune	20
Figur 10 Fordeling av befolkningen i Groruds delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune	21
Figur 11 Fordeling av befolkningen i Bjerkes delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune	21
Figur 12 Fordeling av befolkningen i Stovners delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune	22
Figur 13 Fordeling av befolkningen i Alnas delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune	23
Figur 14 Fordeling av befolkningen i Søndre Nordstrands delbydeler i 2012 etter landbakgrunn (norsk, vestlig, ikke-vestlig bakgrunn). Prosent. Kilde: Oslo kommune.....	23
Figur 15 Andel med norsk bakgrunn og ikke-vestlig bakgrunn i delbydeler i Oslo i 2008 versus 2013 (per 1.januar), fordelt etter delbydeler hvor flertallet av befolkningen har innvandrerbakgrunn. Prosent. Kilde: Oslo kommune	25
Figur 16 Andel med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i bydeler i Oslo i år 2030 ved samme årlige prosentvise vekst som i årene 2008-2013. Prosent.....	27
Figur 18 Fordelingen av antall osloskoler med andelen minoritetsspråklige elever i hhv ukjent (spesialskoler med få elever), 1-25 prosent, 26-49 prosent, 50-74 prosent og 75-99 prosent. Kilde: Utdanningsetaten i Oslo kommune.	31
Figur 19 Andelen minoritetsspråklige elever ved 16 utvalgte skoler i perioden 2009/2010 – 2013/2014. * Frydenberg skole åpnet august 2011. Kilde: Utdanningsetaten.	35